

กรณีธรรมกาย

(ฉบับคัดตัวอย่าง)

พระธรรมปิฎก

(ป. อ. ปยุตฺโต)

เอกสารเพื่อพระธรรมวินัย

พฤษภาคม ๒๕๔๒

กรณีธรรมกาย (ฉบับคัดตัวอย่าง)

© พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)

ISBN : 974-8338-95-9

พิมพ์ครั้งที่ ๑๖ - สิงหาคม ๒๕๕๓ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

ผู้ร่วมพิมพ์

- กองธรรมพระศรีอารีย์ กองธรรมนำสุข พันทุกชั้นนิพพานัง
- คุณจารุณี โชติกุล และครอบครัว
- คุณจรี แพร่งรัก และครอบครัว
- คุณจริยา แยมบุญทับ และครอบครัว
- กองทุนดอกบัวกลางน้ำ
- ร้านวิริยะภัณฑ์ ตลาดบางเขน
- คุณปภาวดี พสุธาโกมลมาลี และครอบครัว
- คุณดลวรรณ พสุธาโกมลมาลี และครอบครัว
- คุณกนกพร ภิญญธนาบัตร
- คุณณัฐพร หวังวรวานิชย์
- คุณเบญจา-คุณกมลรัตน์-คุณธีรพล สุวรรณพิไลสิทธิ์
- คุณจวัน-คุณเพ็ญ แซ่ลิ้ม และครอบครัว
- คุณรุ่งชัย-พรมสุปรีย์ วิริยะบัณฑิตกุล
- คุณพลกฤต เตชะสินทวี และครอบครัว
- คุณณรงค์ ว่องวัฒนานุกูล และครอบครัว

ควบคุมการผลิต : พิมพ์อำเภอ ไทร. ๕๒๖-๕๐๐๘

พิมพ์ที่ : บริษัท ธรรมสาร จำกัด

๘๓ ถ.บำรุงเมือง แขวงเสาชิงช้า เขตพระนคร กทม. ๑๐๒๐๐

สารบัญ

กรณีธรรมกาย (ฉบับคัดตัวอย่าง).....	๑
ปัญหาของวัดพระธรรมกาย ส่วนที่กระทบต่อพระธรรมวินัย	๑
ต้นเรื่อง.....	๓
รู้ให้ทันวิธีการซ่อนแฝงให้เกิดความสับสน.....	๔
รู้จักพระไตรปิฎก.....	๖
รู้ความจริงให้ชัดไว้ จะได้ไม่พลอยสับสนไปด้วย	๖
ถ้าเคารพพระพุทธเจ้า ก็ต้องเอาพระไตรปิฎกเป็นเกณฑ์วินิจฉัย.....	๘
พระไตรปิฎก เป็นที่สถิตของพระบรมศาสดา สำคัญต่อพระศาสนา ยิ่งกว่ารัฐธรรมนูญสำคัญต่อประเทศชาติ.....	๑๑
เบ็ดเตล็ด รู้จักพระไตรปิฎกอย่างชาวบ้าน	๑๕
ก) องค์มูลไม่ได้อ่านพระไตรปิฎก	๑๕
ข) ติดพระไตรปิฎก - ติดตำรา	๑๙

ภาค ๑

อนัตตา-ธรรมกาย-อายตนะนิพพาน

นิพพานเป็นอนัตตา	๒๓
นิพพาน ไม่ใช่ปัญหาอภิปราย แต่เป็นหลักการที่เกี่ยวกับการปฏิบัติอย่างชัดเจน.....	๒๓
แหล่งความรู้ที่ชัดเจนมีอยู่ ก็ไม่เอา กลับไปหาทางเดาร่วมกับพวกที่ยังสับสน.....	๒๕

แท้จริงนั้น ไม่มีอัตตา ที่จะยกมาถกเถียง

ว่านิพพานเป็นอัตตาหรือไม่ ๒๘

คุณธรรมอาศัยถืออัตตา พราหมณ์ยังพัฒนาอัตตาที่ยึดไว้ให้พิเศษ

พระพุทธเจ้ามา ให้เลิกยึดถืออัตตา แล้วมองเห็นธรรม ๓๐

เป็นธรรมตามนุษย์ปุถุชน เมื่อตัวตนที่เคยยึดไว้จะหลุดหาย

ย่อมตื่นรนหาอัตตาที่จะเอามายึดใหม่ ๓๒

พุทธพจน์ตรัสไว้ อัตตาจบแค่ขั้น ๕

นิพพาน ผ่านพ้นขั้น ๕ ไม่มีอัตตาที่ต้องมาพูดถึง ๓๔

จะยึดอะไรก็ตามเป็นอัตตา

ก็คือยืนยันว่ายังไม่รู้จักนิพพาน ๓๖

ยังยึดถืออัตตา ก็ไม่รู้จักนิพพาน

พอบรรลุนิพพาน ก็ละอัตตาเสียแล้ว ๓๗

พระไตรปิฎกและอรรถกถาอธิบายว่า นิพพานเป็นอนัตตา ๓๘

การใช้ตรรกะที่ผิด เพื่อให้คิดว่านิพพานเป็นอัตตา ๔๑

มติของปราชญ์ตะวันตกที่ยกมา ก็ล้าสมัย ๔๕

เมื่อหลักฐานก็ไม่มี ดีความก็ไม่ได้ ก็หันไปอ้างผลจากการปฏิบัติ ๕๑

เพราะไม่เห็นแก่พระธรรมวินัย จึงต้องหาทางดิ้นรนเพื่อหนีให้พ้นสัจจะ ๕๕

ธรรมกาย เรื่องสูงที่ไม่ใหญ่ ๖๐

ธรรมกายแท้ในความหมายที่ถูกต้อง ๖๐

บำรุงเลี้ยงบริหารร่างกายไว้ รูปร่างก็เจริญงอกงาม

หมั่นบำเพ็ญศีลสมาธิปัญญา ธรรมกายก็เติบโตขึ้นมาเอง ๖๒

อายตณนิพพาน คือดับอายตนะ ๖๕

“อัตตา” ไม่มีโดยปรมาตม เป็นเรื่องที่ชัดเจนไปแล้ว ๖๕

อายตณนิพพานไม่มี ถึงจะตั้งเป็นคำใหม่ขึ้นมา ก็ทำเป็นเด่นไม่ ๖๘

ไม่ต้องไปหาเหตุที่ไหน มองเห็นนิพพานได้ในใจของตนเอง ๗๐

ภาค ๒

บุญ-บารมี ที่จะกู้แผ่นดินไทย

หลักการใหญ่ที่ต้องรู้ไว้ เพื่อทำบุญให้ถูกต้อง ๗๑

ทานในระบบการทำบุญ ๗๓

เกณฑ์วัดและตัดสินบุญ ๗๔

จะเห็นคุณค่าของ “บุญ” กว้างขวาง

เมื่อรู้ภูมิหลังหรือที่มาของบุญ ๗๖

พุทธศาสนา มา คนเลิกละบุญ ยึด หันมาร่วมกันทำบุญ ๗๙

เมื่อวัดเป็นนาบุญ ก็จะมีชุมชนที่ดีสร้างขึ้นด้วยบุญ ๘๑

ทำบุญอย่างเป็นระบบ

ให้บุญพัฒนาครบ อย่างเต็มกระบวนการ ๘๕

กวดให้กลับเป็นนาบุญ ก็จะมีทุนสร้างชุมชนที่ดี ๙๑

บารมี ๙๔

ความเข้าใจพื้นฐาน ในการจะบำเพ็ญบารมี ๙๔

ให้อย่างไรแค่ไหน จึงจะเรียกได้ว่า “ทานบารมี” ๙๖

ทำบุญด้วยบูชาที่ดี แต่ไม่ใช่บารมี อย่าสับสน

บูชาที่ดี ต้องให้ผลเกิดมี แก่ชีวิตและชุมชน ๙๘

บุญกิริยา - อหิงสา - บารมี

ระดับการสร้างสรรค์ความดีที่เลือกได้ ๑๐๐

ถ้าสร้างชีวิตและชุมชนแห่งบุญได้

ก็กู้ชีพสังคมไทยสำเร็จ ๑๐๒

ภาคผนวก ถาม-ตอบเบ็ดเตล็ด เรื่องขนาด และ จำนวน ๑๐๖

สิ่งมหัศจรรย์ของโลก ๑๐๖

ปัญหาของวัดพระธรรมกาย ส่วนที่กระทบต่อพระธรรมวินัย

วัดพระธรรมกาย เผยแพร่คำสอนคลาดเคลื่อนไปจากหลักพระพุทธศาสนาหลายประการ เช่น

๑. สอนว่านิพพานเป็นอัตตา
๒. สอนเรื่องธรรมกายอย่างเป็นภาพนิมิต และให้มีธรรมกาย ที่เป็นตัวตนเป็นอัตตาของพระพุทธเจ้ามากมายหลายพระองค์ ไปรวมกันอยู่ในอายตตนิพพาน
๓. สอนเรื่องอายตตนิพพาน ที่ปรุงถ้อยคำขึ้นมาเองใหม่ ให้เป็นดินแดนที่จะเข้าสมาธิไปเฝ้าพระพุทธเจ้าได้ ถึงกับมีพิธีถวายข้าวพระ ที่จะนำข้าวบูชาไปถวายแด่พระพุทธเจ้าในอายตตนิพพานนั้น

คำสอนเหล่านี้ ทางสำนักพระธรรมกายสอนขึ้นใหม่ ผิดเพี้ยนออกไปจากธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า แต่แทนที่จะให้รู้กันตามตรงว่าเป็นหลักคำสอนและการปฏิบัติของครูอาจารย์ ทางวัดพระธรรมกายกลับพยายามนำเอาคำสอนใหม่ของตนเข้ามาสับสนปะปนหรือจะแทนที่หลักคำสอนเดิมที่แท้ของพระพุทธศาสนา

ยิ่งกว่านั้น เพื่อให้สำเร็จวัตถุประสงค์ข้างต้น วัดพระธรรมกายยังได้เผยแพร่เอกสาร ที่จ้วงจาบพระธรรมวินัย ชักจูงให้คนเข้าใจผิด สับสน หรือแม้แต่ลบหลู่พระไตรปิฎกบาลี ที่เป็นหลักของพระพุทธศาสนาเถรวาท เช่น

- ให้เข้าใจว่าพระไตรปิฎกบาลี บันทึกคำสอนไว้ตกหล่น หรือมีฐานะเป็นเพียงความคิดเห็นอย่างหนึ่ง เชื่อถือหรือใช้เป็นมาตรฐานไม่ได้
- ให้นำเอาพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ เช่น พระไตรปิฎกภาษาจีน และคำสอนอื่นๆ ภายนอก มาร่วมวินิจฉัยพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ให้เข้าใจเขาไปว่าหลักการของพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องอภิปรายขึ้นต่อการตีความ และความคิดเห็น ตลอดจนการถกเถียงทางวิชาการ
- อ้างนักวิชาการต่างประเทศ และการปฏิบัติของตน ดังว่าจะใช้วินิจฉัยหลักพระพุทธศาสนาได้

ฯลฯ

อีกทั้งสิ่งที่ยกมาอ้าง เช่น คัมภีร์ของมหายาน และทัศนะของนักวิชาการตะวันตก ก็ไม่ตรงตามความเป็นจริง หรือไม่ก็เลื่อนลอย

นอกจากนั้น ยังนำคำว่า “บุญ” มาใช้ในลักษณะที่ชักจูงประชาชนให้วนเวียนจมอยู่กับการบริจาคทรัพย์ เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ชนิดที่ส่งเสริมความยึดติดถือมั่นในตัวตนและในตัวตนบุคคล อันอาจกลายเป็นแนวโน้มที่บั่นรอนสังคมไทยในระยะยาว พร้อมทั้งทำพระธรรมวินัยให้หลงเลื่อนไปด้วย

พฤติกรรมของสำนักวัดพระธรรมกายอย่างนี้ เป็นการจาบจ้วง ลบหลู่ ย่ำยีพระธรรมวินัย สร้างความสับสนไขว้เขวและความหลงผิดแก่ประชาชน

ข้อความบรรยายต่อไปนี้ได้เขียนไว้เพื่อเป็นทางแห่งการศึกษา ให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง

พร้อมทั้งเป็นเหมือนคำขอร้องต่อชาววัดพระธรรมกาย ผู้ยังเห็นแก่พระพุทธศาสนา เมื่อรู้เข้าใจแล้ว จะได้หันมาร่วมกันทำบุญที่ยิ่งใหญ่ และสนองพระคุณบรรพบุรุษไทย ด้วยการรักษาพระธรรมวินัยให้บริสุทธิ์สืบไป

กรณีธรรมกาย

ต้นเรื่อง

เมื่อมีเหตุการณ์ร้ายเกิดขึ้นแก่พระศาสนา ชาวพุทธก็ควรตื่นตัวขึ้นมา ช่วยกันขจัดภัยและปกป้องรักษาพระศาสนาไว้ อย่างน้อยก็ใช้เป็นโอกาสที่จะได้ศึกษา สร้างเสริม หรือแม้แต่ชำระ สะสางความรู้ความเข้าใจในพระศาสนาที่ตนนับถือ ทำความเห็นให้ถูกต้อง ให้ได้ชื่อว่าสามารถถือเอาประโยชน์จากสถานการณ์ที่ผ่านเข้ามา และผ่านพ้นปัญหาไปอย่างได้ปัญญา

ขอให้อำตาระหนักต้นเรื่องเดิมไว้ให้ดี ว่าไม่ใช่เป็นเรื่องของคนที่เป็นฝักเป็นฝ่ายมาโต้เถียงทะเลาะกัน แต่เรื่องอยู่ที่ว่ามีปัญหาเกิดขึ้นในที่แห่งหนึ่ง โดยมีบุคคลหรือกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งทำความเสียหาย หรือมีพฤติกรรมที่น่าสงสัยว่าจะเป็นความผิดหรือเป็นภัย มีผู้พบเห็น แล้วนำมาร้องเรียนแก่เจ้าหน้าที่ และบอกกล่าวแก่มหาชน เจ้าหน้าที่และประชาชนทั้งหลายจึงต้องมาช่วยกันแก้ไขระงับปัญหา

โดยเฉพาะกรณีนี้ก็ คือ มีกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมอันทำให้เกิดความสงสัยกันว่ากำลังกระทำความเสียหายต่อพระธรรมวินัย และต่อประโยชน์สุข โดยเฉพาะผลประโยชน์ทางปัญญาของประชาชน จึงเป็นหน้าที่ของชาวพุทธและประชาชนทุกคน ที่จะต้องสนใจ

ช่วยกันปกป้องรักษาธรรมวินัยไว้

รู้ให้ทันวิธีการซ่อนแฝงให้เกิดความสับสน

เอกสารของวัดพระธรรมกายที่เผยแพร่ออกมานั้น มีลักษณะที่ทำให้เกิดความสับสน เช่น เอาเรื่องข้อเท็จจริงบ้าง หลักฐานบ้าง เหตุผลความคิดเห็นต่างๆ บ้าง มาปะปนกันไปหมด จนทำให้คนเกิดความรู้สึกที่มองว่า แม้แต่พระไตรปิฎกก็เป็นเรื่องของความคิดเห็น

ทำพระธรรมวินัยให้วิปริต ร้ายที่สุด

ปัญหาเกี่ยวกับวัดพระธรรมกายที่กำลังได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่นี้มีหลายเรื่อง แยกได้หลายแง่หลายประเด็น เช่น เรื่องความประพฤติส่วนตัวของพระ เรื่องการดำเนินงานขององค์กร คือวัดและมูลนิธิ เกี่ยวกับการครอบครองกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เป็นต้น ตลอดจนการดำเนินธุรกิจต่างๆ การแสวงหาเงินทอง โดยวิธีซึ่งเป็นที่สงสัยว่าจะไม่ถูกต้อง ในแง่กฎหมายบ้าง ในแง่พระวินัยบ้าง โดยเฉพาะการยกอธิธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ขึ้นมาเผยแพร่ในลักษณะที่เป็นการชักจูงให้คนบริจาคเงิน การใช้วิธีกึ่งเกณฑ์ให้เด็กนักเรียน นักศึกษา ตลอดจนข้าราชการ เป็นต้น จำนวนมากๆ มาร่วมกิจกรรม โดยมีเป้าหมายที่น่าสงสัยว่าจะมุ่งไปที่การให้บริจาคเงินหรือไม่

สุดท้ายก็คือ ปัญหาที่เกี่ยวกับพระธรรมวินัยโดยตรง โดยเฉพาะการแสดงหลักการของพระพุทธศาสนา เรื่องนิพพานเป็นอัตตา เรื่องธรรมกาย และเรื่องอายตณนิพพาน

ปัญหาทั้งหมดนั้น ล้วนมีความสำคัญ และจะต้องแก้ไขด้วยวิธีที่เหมาะสมให้ถูกต้องแต่ละอย่าง แต่เมื่อพิจารณาในแง่ของการ

ดำรงรักษาพระศาสนา ปัญหาสำคัญที่สุดก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับพระธรรมวินัย ซึ่งกระทบถึงหลักการของพระพุทธศาสนา พูดให้เข้าใจง่ายว่า การทำพระธรรมวินัยให้วิปริต ซึ่งร้ายแรงยิ่งกว่าการประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย

๑. ประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย หรือทำตัววิปริตจากพระธรรมวินัย หมายความว่า พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้อย่างไร ก็ไม่ประพฤติปฏิบัติตามนั้น ละเมิดพุทธบัญญัติ แต่ยังรู้ตัวหรือยอมรับว่าการทำอย่างนั้นเป็นความผิด

๒. ทำพระธรรมวินัยให้วิปริต หมายความว่า พระพุทธเจ้าสั่งสอนไว้อย่างหนึ่ง กลับบอกว่าพระพุทธเจ้าสั่งสอนไว้อีกอย่างหนึ่ง สิ่งทีพระพุทธเจ้าสอนไว้ กลับบอกว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้สอน สิ่งทีพระพุทธเจ้าไม่ได้สอน กลับบอกว่าพระพุทธเจ้าสอน สิ่งทีพระพุทธเจ้าสอนว่าชั่วร้าย ผิด กลับสอนว่าดีงาม ถูกต้อง สิ่งทีพระพุทธเจ้าสอนว่าดีงาม ถูกต้อง กลับสอนว่าชั่วร้าย ผิด เป็นต้น ปฏิเสธ ลบล้าง หรือบิดเบือนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

รู้จักพระไตรปิฎก

รู้ความจริงให้ชัดไว้

จะได้ไม่พลอยสับสนไปด้วย

เอกสารของวัดพระธรรมกาย แสดงการยอมรับพระไตรปิฎก บาลีของเถรวาทว่า “เป็นแหล่งอ้างอิงของคำสอนในพระพุทธศาสนายุคดั้งเดิมที่สำคัญที่สุด” แต่เขียนต่อไปว่า

“แต่นอกจากพระไตรปิฎกบาลีแล้ว ยังมีคำสอนยุคดั้งเดิมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ในคัมภีร์อื่นอีกหลายแหล่ง เช่น พระไตรปิฎกจีน พระไตรปิฎกทิเบต คัมภีร์สันสกฤต คัมภีร์ในภาษาคันธารี ภาษาเนปาลโบราณ ภาษาถิ่นโบราณของอินเดีย เอเชียกลางและที่อื่นๆ

“การจะศึกษาให้เข้าใจคำสอนของพระพุทธศาสนายุคดั้งเดิมจริงๆ นั้น จึงมีความจำเป็นจะต้องศึกษา ให้เข้าใจคัมภีร์ทั้งหลายเหล่านี้ทั้งหมด นำเนื้อหาคัมภีร์ที่คล้ายกันมาเปรียบเทียบกัน วิเคราะห์ด้วยหลักทางวิชาการทั้งด้านภาษาศาสตร์และอื่นๆ จึงจะได้ความเข้าใจที่รอบด้านสมบูรณ์”

เอกสารของวัดพระธรรมกาย ทั้งที่นี้และที่อื่น เมื่อกล่าวถึงพระไตรปิฎก จะมีลักษณะการพูดทำนองนี้ ซึ่งนอกจากสับสนแล้วยังเป็นการสร้างความเข้าใจผิดที่ไม่ควรให้อภัย เช่น ออกชื่อคัมภีร์ในภาษาต่างๆ มากมายให้ดูน่าทึ่งประหนึ่งว่า แต่ละภาษาเหล่านั้น

คงจะมีพุทธพจน์บันทึกไว้นอกเหนือจากที่เราู้กันอีกมากมาย แต่แท้ที่จริงเอาเป็นหลักอะไรไม่ได้

คัมภีร์ทั้งหลายนั้นมีวิธีอ้างกันอยู่แล้ว โดยพูดให้ชัดว่า คัมภีร์นั้นๆ ของนิคายนั้นๆ สอนว่าอย่างนั้นๆ เช่น เรื่องนี้ เถรวาทว่าอย่างไร มหายานนิคายย่อยนี้ว่าอย่างไร นิคายย่อยนั้นว่าอย่างไร ไม่ต้องเอามาสืบสนปะปนกันอีก

ขอทบทวนเพียงโดยสรุปว่า

๑. พระไตรปิฎกบาลีของเถรวาทที่เรารักษาไว้ (แต่ไม่ค่อยศึกษากัน) นี้ เป็นที่ยอมรับกันทั่วแม้โดยฝ่ายมหายานเอง ว่าเป็นที่รวบรวมพระพุทธรพจน์ที่ดั้งเดิม แม่นยำตรงตามจริง และครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด

๒. พระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ ก็คือ ที่เป็นของมหายานนั้น แม้แต่นักวิชาการตะวันตก ที่เอกสารของวัดพระธรรมกายยกย่องว่าเป็น “ปราชญ์ใหญ่ทางพระพุทธศาสนา... ที่มีชื่อเสียงก้องโลก” ก็ยังพูดว่า “พระสูตรทั้งหลายของมหายาน พูดกันตรงไปตรงมา ก็คือคำนิพนธ์ยุคหลังที่บรรจุเข้าในพระโอษฐ์” ดังยกมาให้ดู (เล่มใหญ่ หน้า ๒๒)

เรารู้กันดีอยู่แล้วว่า การรักษาพระพุทธรศาสนา นั้น เราต้องการคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า เมื่อพระสูตรของมหายานเป็นของแต่งใส่พระโอษฐ์ภายหลัง แล้วเราจะนำเอามาสืบสนปะปนทำไม

๓. แม้ว่าพระไตรปิฎกมหายาน เช่น ฉบับภาษาจีน จะมีคำสอนเก่าครั้งหินยานอยู่ด้วย ก็แทบจะไม่มีคุณประโยชน์อะไรเป็นสาระที่เราจะพึงสนใจ นอกจากจะได้อรรถาธิบายว่ามีพุทธรศาสนามหายานนั้นจริง และสอนว่าอย่างนั้นๆ

ถ้าเคารพพระพุทธเจ้า

ก็ต้องเอาพระไตรปิฎกเป็นเกณฑ์วินิจฉัย

พระไตรปิฎกบาลีของเถรวาทนี้เป็นหลักฐานแสดงพุทธวจนะที่

- ดั้งเดิมแท้เก่าแก่ที่สุด
- รักษาคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้ได้แม่นยำที่สุด
- ครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด

ที่ว่ามีใช้หมายความว่า พระไตรปิฎกบาลีจะมีพุทธดำรัสครบถ้วนทุกถ้อยคำของพระพุทธเจ้า หรือว่าทุกถ้อยคำในพระไตรปิฎกเป็นพุทธดำรัส แต่หมายความว่าพุทธพจน์เท่าที่บันทึกไว้ได้ และมีมาถึงเรา อยู่ในพระไตรปิฎก พระไตรปิฎกนั้นเรียกได้ว่าเป็นแหล่งเดียวที่เราจะหาคำสอนที่แท้ของพระพุทธเจ้าได้

เมื่อเรานับถือพระพุทธศาสนา และปฏิบัติพระพุทธศาสนา ก็คือเรายอมรับและต้องการปฏิบัติตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน ซึ่งหมายความว่า เราจะต้องไปเฝ้าและไปฟังพระพุทธเจ้าตรัสเอง ถึงจะมีใคร เช่นครูอาจารย์ช่วยเล่าต่อให้ฟัง ก็ไม่เท่าได้ไปฟังพระองค์ตรัสเอง เพราะฉะนั้น แม้แต่ในสมัยพุทธกาล คนที่อยู่เมืองไกล ได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าจากพระอาจารย์นำเข้าสู่พระพุทธศาสนาแล้ว ต่อมาในที่สุดก็เพียรพยายามเดินทางบุกป่าฝ่าดงแสนไกล มาเฝ้าพระพุทธเจ้า

บัดนี้ เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว เราจึงไม่มีทางเลี้ยงที่จะต้องไปหาและไปเฝ้าคำสอนของพระองค์จากพระไตรปิฎก และใช้คำตรัสสอนในพระไตรปิฎกนั้นเป็นเกณฑ์ตัดสินว่า สิ่ง

ใครก็ตามเชื่อถือหรือปฏิบัติอยู่ เป็นพระพุทธศาสนาหรือไม่

ใครก็ตามที่กล่าวอ้างว่าตนปฏิบัติได้โดยไม่ต้องอาศัยพระไตรปิฎก ก็คือพูดว่า ตนปฏิบัติได้โดยไม่ต้องอาศัยพระพุทธเจ้า เมื่อเขาปฏิบัติโดยไม่อาศัยคำตรัสสอนของพระพุทธเจ้า เราจะเรียกการปฏิบัตินั้นว่าเป็นพระพุทธศาสนาได้อย่างไร แน่แน่นอนว่านั่นเป็นการปฏิบัติลัทธิความเชื่อหรือความคิดเห็นของตัวเอง หรือของใครอื่นที่คิดข้อปฏิบัตินั้นขึ้นมา หรืออย่างดีก็เป็นความที่เอามาเล่าต่อจากพระไตรปิฎก แบบฟังตามๆ กันมา ซึ่งเสี่ยงต่อความคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยน

เวลานี้ ชาวพุทธควรจะต้องติดและตักเตือนกันให้ตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติต่อพระพุทธเจ้าให้ถูกต้อง เพราะมีการกล่าวอ้างพระพุทธเจ้า หรือกล่าวอ้างพระพุทธศาสนา (แปลว่า คำสอนของพระพุทธเจ้า) กันง่ายๆ โดยมีได้มีการตรวจสอบว่าพระองค์ตรัสไว้หรือไม่ หรือเป็นเพียงความเชื่อหรือการคิดเอาของตนเอง ซึ่งถ้าไม่ถือว่าเป็นการกล่าวต่อพระพุทธเจ้า ก็เป็นการไม่เป็นธรรมต่อพระองค์ และถ้าไม่ถือว่าเป็นการหลอกลวงประชาชน ก็เป็นความไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน เช่นเดียวกัน

ในเมืองไทยของเรา น่าเป็นห่วงว่ากำลังมีความโน้มเอียงจะเป็นอาจริยวาทกันมาก มักมีการอ้างพระเถระ พระมหาเถระองค์นั้นองค์นี้ จนจะกลายเป็นการเอาอาจารย์ของตนไปตัดสินพระพุทธเจ้า แทนที่จะอัญเชิญพระพุทธเจ้ามาเป็นมาตรฐานแก่อาจารย์

ที่จริงนั้น คำสอนของพระเถระ และครูอาจารย์ที่เราเรียกกันนี้ ตามเกณฑ์มาตรฐาน ท่านไม่ยอมให้เรียกว่าเป็นอาจริยวาทเลย ท่านยอมให้เป็นอัตตโนมติเท่านั้น

คำสอนของพระเถระและพระอาจารย์ทั้งหลายนั้น เป็นเครื่องช่วยเราในการศึกษา และช่วยสื่อหรือโยงเราเข้าหาพระพุทธเจ้าเท่านั้น ไม่ใช่เป็นเกณฑ์วินิจฉัยหรือตัดสินพระพุทธานุศาสนายาว่าแต่พระเถระและพระมหาเถระรุ่นหลังๆ เหล่านี้เลย แม้แต่พระธรรมเสนาบดีสารีบุตร อัครสาวกสูงสุด เมื่อมีปัญหาข้อธรรมก็ยังเคารพต่อองค์พระศาสดา นำถวายพระพุทธรูปทรงแสดงวินิจฉัย

แม้พระมหากัสสปเถระ พระอุบาลีผู้ยอดแห่งวินัยร และพระธรรมภิกขุคณาธิการอานนท์ พร้อมด้วยพระอรหันตสาวก รวมด้วยกัน ๕๐๐ รูป ผู้ทันเห็นทันเฝ้าทันตามเสด็จพระพุทธเจ้า ก็พร้อมใจกันยกให้พระธรรมวินัยที่มาจากพระไตรปิฎกนี้มีความสำคัญเหนือกว่าวาจาของท่านอื่นๆ เอง

เมื่อชาวพุทธทั้งปวงยังนับถือและรักษาคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก ก็ยังสมควรแก่คำที่เรียกว่าเป็นผู้นับถือพระพุทธานุศาสนายา และมีหลักที่จะยึดเหนี่ยวให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีพระพุทธรูปองค์หนึ่งองค์เดียวกัน เป็นแกนกลางและเป็นศูนย์รวม

สิ่งควรทำที่แน่แท้ก็คือ ควรจะเร่งเตือนพวกเรากันเองนี้แหละ ให้หันมาศึกษาพระพุทธานุศาสนายาที่แท้ จากแหล่งคำสอนที่อยู่ใกล้ตัวอยู่แล้วนี้กันเสียที ว่าธรรมะของพระพุทธเจ้าที่ถูกต้องเป็นอย่างไร

ถ้าไม่ยอมศึกษาเอง ก็ช่วยรักษาแหล่งคำสอนเดิมแท้ไว้ เพื่อให้คนอื่นที่เขาเห็นคุณค่าจะได้มีโอกาสศึกษา โดยไม่ไปทำให้แปดเปื้อนเสียก่อน ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ก็ยังจะเป็นบุญกุศลแก่ตนได้ส่วนหนึ่ง

พระไตรปิฎก เป็นที่สถิตของพระบรมศาสดา สำคัญต่อพระศาสนา ยิ่งกว่ารัฐธรรมนูญสำคัญต่อประเทศชาติ

ที่ว่าพระไตรปิฎกสำคัญยิ่งกว่ารัฐธรรมนูญ สำหรับศาสนิกชน เพราะรัฐธรรมนูญนั้น สามารถเปลี่ยนแปลงไปโดยมติของประชาชนที่ผ่านทางองค์กรนิติบัญญัติตามยุคตามสมัย แต่พระไตรปิฎกไม่อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเป็นคำสอนขององค์พระศาสดา และพระศาสดาก็ปรินิพพานแล้ว ถ้าพระไตรปิฎกสูญหาย คำสอนของพระพุทธเจ้าก็สูญสิ้น

ถ้าศาสนิกชนปฏิเสธหรือไม่ยอมรับพระไตรปิฎก ก็คือไม่ยอมรับพระพุทธานุศาสนายา โดยเฉพาะพระพุทธานุศาสนายาแบบนั้น เช่น แบบเถรวาท แบบมหายาน แล้วแต่ว่าจะเป็นพระไตรปิฎกฉบับไหน

ยิ่งถ้าเป็นพระภิกษุ การปฏิเสธไม่ยอมรับพระไตรปิฎก ก็คือการปฏิเสธไม่ยอมรับความเป็นพระภิกษุของตนนั่นเอง เพราะเหตุว่าการบวชของภิกษุนั้นก็ดี สิ่งที่เราเรียกว่า ศีล ๒๒๗ ข้อ คือสิกขาบท ๒๒๗ ในพระวินัยกิติ ที่พระภิกษุเหล่านั้นรักษาอยู่ ก็มาจากพุทธบัญญัติในพระไตรปิฎก เมื่อภิกษุไม่ยอมรับพระไตรปิฎก ก็คือปฏิเสธการบวช และปฏิเสธศีล ๒๒๗ เป็นต้นของตนนั่นเอง

เวลานี้สิ่งหนึ่งที่พระมหากษัตริย์ของญี่ปุ่นทุกนิกายรักษาไว้ไม่ได้ก็คือเพศพรหมจรรย์ นิกายเซนที่ว่ารักษาไว้ด้วยดีมานาน เดียวนี้ตัวอาจารย์เจ้าสำนักก็มีครอบครัวกันไป

พระญี่ปุ่นบางนิกาย อย่างนิกายชิน นอกจากมีครอบครัวแล้วยังทำธุรกิจ เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม เป็นเจ้าของกิจการ ทำการค้าพาณิชย์ต่างๆ บางนิกายนั้นในประวัติศาสตร์ถึงกับตั้ง

กองทัพของตนเอง มีอำนาจทางการเมืองและทางการทหารมาก
แข่งอำนาจกับทางฝ่ายบ้านเมือง จนในที่สุดทางฝ่ายบ้านเมืองทน
ไม่ไหว ต้องยกทัพเข้ามาปราบปราม ทำสงครามกัน

ส่วนทางพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ก็อย่างที่กล่าวแล้วว่า
รักษาวินัยแบบแผนคำสอนหลักการเดิมไว้อย่างแม่นยำที่สุด
เพราะฉะนั้นสภาพสับสนและเหตุการณ์แปลกๆ อย่างนั้นจะไม่เกิดขึ้น
เพราะวินัยที่พระรักษานั้น ป้องกันไว้อย่างรัดกุมที่สุด ไม่มีทาง
ที่จะคลาดเคลื่อนไปได้ นอกเสียจากว่าเราจะไม่รักษาพระไตรปิฎก
บาลีนี้ไว้

ถ้าไม่รู้จักแยกอย่างที่ว่าข้างต้น ต่อไปก็อาจจะมีการกล่าวอ้าง
เช่นอาจจะมีพระภิกษุบางรูปพูดขึ้นมาว่า เอ๊ะ! ที่ประเทศญี่ปุ่น
พระไตรปิฎกฉบับนิกายนั้นไม่เห็นมีพุทธบัญญัติข้อนั้น หรือว่า
บางนิกายไม่เห็นต้องให้ความสำคัญมากมายแก่พระไตรปิฎก
เพราะเขานับถืออาจารย์เป็นใหญ่ เขาก็เป็นพระพุทธศาสนาอยู่ได้
เขาไม่ได้ถือวินัยอย่างเรา วินัยข้อนั้นๆ ไม่มีในพระไตรปิฎกของญี่ปุ่น
เขาถืออย่างนั้น ๆ แล้วทำไมเราจะต้องมาถืออย่างนี้ด้วย

หากเป็นอย่างงั้นนั้น ก็อาจจะเป็นไปได้ว่า พระไทยต่อไป
จะรักษาความเป็นพระภิกษุแบบเถรวาทไว้ไม่ได้ จะมีครอบครัว
หรือทำธุรกิจอุตสาหกรรม เป็นเจ้าของโรงงาน เป็นเจ้าของกิจการ
ค้าขาย ทำการค้าพาณิชย์ ตลอดจนมีอำนาจในการเมือง อย่างที่
เคยเป็นหรือเป็นอยู่ในประเทศญี่ปุ่นและในบางประเทศอื่น ๆ

ในด้านหลักการทางธรรม ถ้าเอาพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ มาอ้าง
กันสับสน ต่อไปก็อาจจะมีภิกษุบางรูปพูดว่า เอ๊ะ! ในประเทศญี่ปุ่นนั้น
บางนิกายเขามีพระสูตรอื่นๆ ที่เราไม่มี อย่างเช่น สุขาวดียุทธสูตร

ที่เป็นหลักสำคัญของนิกายโจโด และนิกายชิน ซึ่งเป็นนิกายที่นักบวช
มีบุตรภรรยา และทำกิจการธุรกิจอุตสาหกรรมที่กล่าวมาแล้ว

สุขาวดียุทธสูตรนั้นสอนว่า มีสวรรค์ทิศตะวันตก เรียกว่า
แดนสุขาวดี ที่มีพระพุทธเจ้าชื่อว่า อมิตาภะ ประทับอยู่ ใครอยาก
จะเกิดในสวรรค์สุขาวดีก็ให้เอ่ยนามพระองค์ให้มากที่สุดโดยเฉพาะ
เวลาตาย ก็จะได้ไปอยู่กับพระอมิตาภะ และรอเข้านิพพานที่นั่น
ถ้าใครเกิดบอกว่าพระสูตรนี้ไม่มีในพระไตรปิฎกบาลีของเรา น่าจะ
เอาเข้ามาด้วยอย่างนี้เป็นต้น จะว่าอย่างไร ความชัดเจนในหลักการ
และในคัมภีร์ของตนเองนี่จึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง

คัมภีร์ศาสนา เช่น ในพระพุทธศาสนาคือพระไตรปิฎกนี้
เป็นมาตรฐาน เป็นเกณฑ์ตัดสินความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติ
เป็นที่มา เป็นแหล่งรักษาหลักการของศาสนานั้นๆ ถ้าคำสอนหรือ
หลักการที่แท้ของพระศาสดาที่รักษาไว้ในพระไตรปิฎกหรือใน
คัมภีร์นั้น สูญสิ้นหมดไป ก็ถือว่าศาสนานั้นสูญสิ้น

ดังนั้น ศาสนาทั้งหลายจึงถือการรักษาคัมภีร์ศาสนาของตน
เป็นเรื่องสำคัญที่สุด และพระพุทธศาสนาก็ถือว่าการรักษาคัมภีร์
พระไตรปิฎกเป็นเรื่องใหญ่ที่สุด

พระพุทธเจ้าเองได้ตรัสไว้ว่า เมื่อพระองค์ปรินิพพานไปแล้ว
ธรรมวินัยที่ทรงแสดงแล้วและบัญญัติแล้ว แก่สาวกทั้งหลายนั้น
จะเป็นศาสดาแทนพระองค์สืบต่อไป ควรจะยกพุทธพจน์ที่ตรัส
เมื่อจะปรินิพพาน มาย้าเตือนพุทธศาสนิกชนกันไว้เสมอๆ ว่า

โย โว อานนท มया ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺณตฺโต, โส โว
มมจฺเจน สตุถา

(ที่.ม.๑๐/๑๔๑/๑๗๘)

แปลว่า: “ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยใดที่เราได้แสดง

แล้ว บัญญัติแล้ว แก่เธอทั้งหลาย,ธรรมและวินัยนั้น เป็น

ศาสดาของเธอทั้งหลาย เมื่อเราล่วงลับไป”

เวลานี้ ธรรมวินัยที่ทรงตั้งไว้เป็นศาสดาแทนพระองค์อยู่ที่ไหน ก็อยู่ในพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้นจึงถือว่า พระไตรปิฎกเป็นที่สถิตของพระพุทธเจ้า

พระไตรปิฎกบาลีของเถรวาทนั้น สืบมาจากการสังคายนาครั้งแรก เป็นต้นเดิมที่สุด และได้ชำระสะสางความเห็นแตกแยกแปลกปลอม โดยเฉพาะในการสังคายนาครั้งที่ ๓ สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พ.ศ. ๒๓๕ เป็นที่ยุติชัดเจนจะแจ้งแล้ว ว่าอะไรใช่ อะไรไม่ใช่ คำสอนของพระพุทธศาสนาแบบเดิมแท้ที่เรียกว่าเถรวาท

เมื่อรู้เข้าใจอย่างนี้แล้ว ก็จะต้องหมั่นเตือนจิตสำนึกกันว่า ชาวพุทธเรา นี้ จะรักษาพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ด้วยความบริสุทธิ์ได้อย่างไร เพื่อมิให้ตนเองกลายเป็นผู้ทำลายมรดกสำคัญที่บรรพบุรุษได้อุตสาหะเพียรพยายามรักษากันมาตั้งเป็นพันๆ ปี

ชาวพุทธจะต้องมีการศึกษาอย่างน้อยขั้นเบื้องต้น ที่จะทำให้รู้ตระหนักถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย ที่ท่านรักษาไว้ในพระไตรปิฎก และมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างพระไตรปิฎกนั้น กับความเป็นไปของพระพุทธศาสนา

เบ็ดเตล็ด

รู้จักพระไตรปิฎกอย่างชาวบ้าน

ก) องคฺลิมาลไม่ได้อ่านพระไตรปิฎก

เมื่อปลายเดือนกุมภาพันธ์ ที่ผ่านมา คืบหนึ่ง ขณะฟังวิทยุอยู่ มีผู้นำข้อเขียนใน นสพ.พิมพ์ไทย มาอ่าน ได้ใจความว่า องคฺลิมาล ไม่ต้องอ่านพระไตรปิฎก ก็ได้สำเร็จพระอรหันต์ เลยนึกขึ้นมาว่า เป็นตัวอย่างที่ดีมาก ที่จะช่วยอธิบายให้ญาติโยมรู้จักพระไตรปิฎก

ได้ขอให้ญาติโยมบางท่านช่วยหาให้ ก็ได้มา เป็นฉบับวันพฤหัสบดีที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ คอลัมน์ “วิวาทะ” จึงขอโอกาสนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างความรู้ความเข้าใจ (ขออภัยต่อท่านผู้เขียนด้วย เพื่อประโยชน์แก่ผู้อ่าน มิใช่ประสงค์จะได้เถียง) ข้อเขียนตอนที่เกี่ยวข้องในคอลัมน์นั้นว่า

“... ก็อยากจะถามว่า เมื่อครั้งพุทธกาล ผู้ที่สำเร็จอรหันต์มีตำรา หรือพระไตรปิฎกมาเป็นทางนำไปสู่พระนิพพานหรือไม่

องคฺลิมาลเฒ่าเฒ่าเล่าว่าผู้คนจำนวนมาก แต่ก็สำเร็จอรหันต์ เพียงแต่พระพุทธเจ้าตรัสกับองคฺลิมาลว่า เราหยุดแล้ว ท่านยังไม่หยุด องคฺลิมาลอ่านพระไตรปิฎกเล่มไหนกันครับ

พระพุทธเจ้าก่อนดับขันธปรินิพพาน ก็ตรัสไว้อย่างชัดเจนว่า เมื่อพระองค์ละสังขารไปแล้ว ให้ถือพระธรรมวินัย

เป็นแนวทางปฏิบัติตามพระองค์ ไม่ได้บอกให้ถือพระไตรปิฎก
อย่างที่เขาใจกัน”

ที่จริงต้องพูดใหม่กลับตรงข้ามกับข้อเขียนข้างบนนี้ว่า

“ก็อยากจะถามว่า ถ้าไม่มีพระไตรปิฎก เราจะรู้เรื่องของอภิมงคล
และเรื่องผู้สำเร็จรหันต์ในครั้งพุทธกาลหรือไม่”

ที่จริงนั้น เพราะมีพระไตรปิฎก เราจึงรู้เรื่องของอภิมงคล คือ
เราอ่านและรู้เรื่องของอภิมงคลจากพระไตรปิฎก

ถ้าไม่มีพระไตรปิฎก เราก็ไม่ได้รู้ว่าพระพุทธเจ้าตรัสกับ
อภิมงคลว่าอย่างไร

ถ้าไม่มีพระไตรปิฎก เราก็ไม่รู้จักแม้แต่ชื่อของอภิมงคล

อภิมงคลจะอ่านพระไตรปิฎกได้อย่างไร เรื่องของอภิมงคล
นั้นแหละมาอยู่ในพระไตรปิฎก พวกเราต่างหากอ่านพระไตรปิฎก
เพื่อจะได้รู้เรื่องของอภิมงคล (และเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า
และพระอรหันต์ทั้งหลายในพุทธกาล)

แต่น่าเสียดายว่า เวลานี้พวกเราน้อยคนนักจะได้อ่านเรื่อง
พระพุทธเจ้าจากพระไตรปิฎก พวกเราแทบทุกคนได้ยินเรื่อง
พระพุทธเจ้า และได้ฟังธรรมในพระไตรปิฎก จากพระสงฆ์ ครูอาจารย์
ผู้เฒ่าผู้แก่ ฯลฯ ที่ฟังต่อๆ กันมา กว่าที่จะถึงเราบางทีหลายสิบหรือ
หลายร้อยทอด เพราะฉะนั้น กว่าที่จะถึงเรา บางทีเรื่องราวก็เพี้ยน
ไปไกล บางทีก็เข้าใจผิดไปเลย นี่แหละจึงเป็นอันตรายอย่าง
สำคัญ ที่จะทำให้พระพุทธศาสนาเลอะเลือน เพราะชาวพุทธไม่
สนใจจะเรียนธรรมจากต้นแหล่ง คือ พระไตรปิฎก

ย้อนกลับไปเรื่องของอภิมงคลอีก

ถาม “อภิมงคลสำเร็จพระอรหันต์ได้เองหรือ?”

ตอบ “ไม่ใช่ ท่านได้ฟังพระพุทธเจ้าตรัส จึงสำเร็จ”

ถาม “แล้วพวกเราเวลานี้ละ รู้ธรรมได้เองหรือ?”

ตอบ “ไม่ใช่ พวกเราก็รู้จากที่พระพุทธเจ้าตรัสเหมือนกัน
แต่เราผ่านพระสงฆ์ ครูอาจารย์ ผู้ใหญ่ ตำรับตำรา
หนังสือต่างๆ สอน หรือบอกต่อๆ กันมา”

ถาม “พระสงฆ์ ครูอาจารย์ ฯลฯ เหล่านั้นได้พบพระพุทธเจ้า
แล้วพระพุทธเจ้าตรัสสอนให้หรือ?”

ตอบ “ไม่ได้พบหรอก พระพุทธเจ้าปรินิพพานนานกว่า
๒,๕๐๐ ปีแล้ว”

ถาม “ถ้าอย่างนั้น พระสงฆ์และครูอาจารย์ ฯลฯ เหล่านั้น
ไปเอาคำสอนของพระพุทธเจ้ามาจากไหน?”

ตอบ “คำสอนของพระพุทธเจ้านั้น ท่านรวบรวมบันทึกไว้
ในพระไตรปิฎก และรักษาสืบต่อกันมาอย่างดีที่สุด
ใครอยากรู้เรื่องพระพุทธเจ้าและหลักธรรมคำสอน
ของพระองค์ ก็ไปอ่านไปค้นเอาจากพระไตรปิฎก”

ที่ว่ามานี้แหละคือพระไตรปิฎก ขอให้ดูง่ายๆ ดังนี้

ก. เมื่อพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่

พระพุทธเจ้า ตรัส พุทธพจน์ = ธรรมวินัย (คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า)

ข. หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว

พระไตรปิฎก รักษา พุทธพจน์ = ธรรมวินัย (คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า)

พระพุทธศาสนาที่มาถึงเราได้ ก็เพราะยังมีพระไตรปิฎกที่
รักษาไว้ หรือว่าเรารู้จักพระพุทธศาสนาได้ ก็เพราะยังมีพระไตรปิฎก

ตกทอดมาถึงพวกเรา

ไม่ว่าอะไรที่เรารู้จักเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จะพูดจะเล่าต่อกันมากที่สุด ต้นทางก็คือพระไตรปิฎก บุญกรรม บาปกรรม ทาน ศีล ภาวนา ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ เมตตา กรุณา สติ ปัญญา สมาธิ ความเพียร นรก สวรรค์ นิพพาน พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เรื่องการบวช กฐิน สังฆทาน โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ตลอดจนภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา ก็มาจากพระไตรปิฎกทั้งนั้น

ท่านที่อ้างว่ารู้เห็นโน่นนี่จากการปฏิบัติ ผลปฏิบัติที่ท่านอ้างก็เป็นคำจากพระไตรปิฎก (แต่ความหมายอาจจะเป็นของท่านเอง บางท่านว่าเอาใหม่ ไม่ตรงกับพระไตรปิฎก จึงต้องตรวจดูให้แน่)

ถ้าศึกษาพระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎกโดยตรง ก็ได้คำสอนของพระพุทธเจ้า(เท่าที่มีมาถึงเรา)อย่างเที่ยงตรงแน่นอน ถ้าฟังต่อจากคนหรือหนังสืออื่นไกลออกไป ก็เสี่ยงมากขึ้นๆ ว่าจะได้พระพุทธศาสนาที่คลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนหรือผสมปนเป^๑

แต่พระไตรปิฎกก็อาจจะยากสำหรับเรา เพราะฉะนั้นก็จึงใช้ทางสายกลาง คือให้ครูอาจารย์หรือหนังสือธรรมะมาช่วยเป็นสื่อโยงเราเข้าหาพระไตรปิฎก หรือศึกษาพระไตรปิฎกโดยมีครูอาจารย์และหนังสือเป็นที่ปรึกษา (อาศัยพระสงฆ์มาสื่อพระธรรมของพระพุทธเจ้า)

“ถึงจะขอเมตตาครูอาจารย์สอนให้ ก็ไม่ควรห่างไกลจาก

^๑ อย่างในข้อเขียนที่ยกมาจาก พิมพ์ไทย นั้น องค์คุลีมาส กิตติ พระพุทธเจ้าละสังขาร กิตติเป็นตัวอย่างคำที่เพี้ยนไปบ้างแล้ว ถ้าไม่มีพระไตรปิฎกเป็นศูนย์ตรวจสอบที่รักษาเอกภาพของชาวพุทธ ต่อไปคำความทั้งหลายก็จะผิดเพี้ยนแตกต่างกันออกไปเรื่อยๆ ไม่รู้จบ นอกจากคำจะต่างแล้ว คนก็จะแตกกันด้วย

พระไตรปิฎก”

เวลานี้ พระสงฆ์และญาติโยมเห็นทางพระไตรปิฎกกันมาก จึงมีคำสอนและการปฏิบัติที่คลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนเกิดขึ้นมากมาย หรือไม่ก็เป็นโอกาสให้คนที่เข้าใจเอาพระไตรปิฎกมาอ้างแบบเพี้ยนๆ หลอกเอาได้ แต่ตราบใดที่พระไตรปิฎกยังอยู่ ก็อุ่นใจได้ว่า ถึงอย่างไรก็ยังมีที่ตรวจสอบให้ได้ของแท้ของจริงกลับคืนมา

เมื่อญาติโยมรู้จักพระไตรปิฎกอย่างนี้แล้ว ถ้าใครมาพูดธรรมะแล้วบอกว่าไม่ให้เชื่อพระไตรปิฎก เรารู้ทันว่า อ้อ ธรรมะที่เขาพูดนั้น เขาก็ได้มาจากพระไตรปิฎก น่าสงสัยว่าเขาจะเอาคำอธิบายส่วนตัวของเขาเข้าไปใส่แทนคำตรัสของพระพุทธเจ้า จึงพยายามตัดทางไม่ให้เราไปค้นหาของจริงอันเดิมในพระไตรปิฎก

ข้อที่สำคัญมากก็คือ ข้อเขียนในพิมพ์ไทยนั้น ฟังถึงสภาพของชาวพุทธเวลานี้ว่าไม่รู้จักพระไตรปิฎกว่าเป็นอะไร และสำคัญอย่างไร

เพราะฉะนั้น ต่อไปนี้ เพื่อไม่ให้เสื่อมกันลงไปมากกว่านี้อีก ก็ต้องสอนกันให้รู้จักพระไตรปิฎก ให้แม้แต่เด็กๆ ก็พูดได้ว่า “เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว พระไตรปิฎกก็สอนธรรมวินัยแทนพระพุทธเจ้า”

ข) ติดพระไตรปิฎก - ติดตำรา

เมื่อหลายวันก่อน โยมท่านหนึ่งนำหนังสือพิมพ์ มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับหนึ่งมา (จำวันที่และฉบับที่ไม่ได้ แต่อยู่ราวปลาย ก.พ. หรือต้น มี.ค. ๔๒) ได้อ่านดูพบข้อเขียนของท่านผู้หนึ่ง (จำเลขหน้าไม่ได้ แต่ก็ไม่เป็นไร เพราะเพียงแค่เห็นว่า ได้ตัวอย่างมาอธิบาย

สร้างเสริมความเข้าใจในพระพุทธศาสนาแก่ญาติโยม)

ท่านผู้นั้นเขียนถึงการถกเถียงกันเวลานี้เกี่ยวกับกรณีธรรมกาย อ่านดูจับความได้ว่า ท่านว่า ทำไมจะต้องไปถกเถียงให้เห็นว่า นิพพานเป็นอนัตตา เป็นการยึดติดในพระไตรปิฎก นิพพานอาจจะ เป็นอนัตตาหรือเป็นอัตตา หรือไม่เป็นทั้งอัตตาและอนัตตา ฯลฯ ก็ได้

อ่านคร่าวๆ ก็พอจับจุดได้ว่า ท่านผู้เขียนยังจับประเด็นของ เรื่องที่ถกเถียงกันไม่ได้ หรือจับประเด็นพลาดไป

ท่านผู้เขียนนั้นเข้าใจว่า มีการถกเถียงกันว่า “นิพพานเป็น อัตตาหรือเป็นอนัตตา”

แต่ที่จริงตัวประเด็น คือ “ตามหลักการของพระพุทธศาสนา เถรวาท ถือว่า นิพพานเป็นอัตตาหรืออนัตตา”

เมื่อประเด็นอยู่ที่ว่าหลักการของพุทธศาสนาเถรวาทว่าอย่างไร ก็เป็นธรรมดาอยู่เองว่า จะต้องไปดูคัมภีร์ต้นตำรับ ที่เป็นฐานข้อมูล ของพุทธศาสนาเถรวาทนั้น อันได้แก่พระไตรปิฎกและอรรถกถา เป็นต้น ว่าบอกไว้อย่างไร

เมื่อคัมภีร์ที่เป็นมาตรฐานกลางบอกไว้อย่างไร ก็อ้างตามนั้น ตรงไปตรงมา ส่วนใครจะเชื่อหรือไม่ และมีความเห็นของตนเอง อย่างไรก็ว่าไป ไม่ได้ปิดกั้นใคร และไม่ใช่เป็นการติดตำรา

แต่ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อมีใครคนหนึ่งเกิดไม่เชื่อ แทนที่จะว่าไปตาม ตรง กลับเอาความคิดเห็นส่วนตัว หรือคำบอกเล่าอย่างอื่นมาบอก ว่าเป็นหลักการกลาง และไปบิดเบือนหลักฐาน ทำข้อมูลให้สับสน

ปัญหาในกรณีธรรมกาย อาจแยกได้เป็นหลายแง่ เช่น

๑. ความไม่เชื่อถือตรงต่อข้อมูล หรือการนำข้อมูลไปใช้ไปอ้าง อย่างไม่เชื่อถือตรง
๒. การทำฐานข้อมูลให้วิปลาสคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนไป หรือทำให้ถูกเข้าใจผิด
๓. การไม่ยอมรับหลักการที่ตั้งอยู่บนฐานข้อมูลแท้ และทำให้เกิดความสับสน ด้วยการบิดเบือนหรือพยายามปลอมปน ข้อมูล เพื่อนำเอาทัศนะส่วนตัวขึ้นมาตั้งเป็นหลักการแทน เรื่องนี้จะไม่เกิดเป็นปัญหา ถ้ามีการแยกให้ชัดเจน และ ปฏิบัติให้เชื่อถือ คือ แยกระหว่าง

๑. หลักการที่เป็นไปตามหลักฐานหรือฐานข้อมูลเดิม ซึ่ง ใช้เป็นมาตรฐานกลาง เป็นที่อ้างอิงร่วม และเป็นที่ยอมรับ การแสดงทัศนะส่วนตัวและการอภิปรายถกเถียงต่างๆ
๒. ทัศนะส่วนตัวและการถกเถียงอภิปรายต่างๆ ไม่ว่าในทาง บวกหรือในทางลบ ที่ปรารภหลักการ และอ้างอิงหลักฐาน นั้น

ปัญหาเกิดขึ้น เมื่อ

๑. บนหลักฐานหรือฐานข้อมูลเดิมเดียวกันนั้น บางคนยกเอา ทัศนะส่วนตัวขึ้นมาตั้งเป็นหลักการ ข้อนั้นมา หรือสับสน ปนเปื้อนกับหลักการเดิม หรือจะให้แทนที่หลักการเดิม
๒. เนื่องจากหลักฐานหรือฐานข้อมูลเดิม ไม่สอดคล้อง กลมกลืนกับหลักการใหม่ของตน บางคนนั้นจึงปฏิบัติการ ที่ไม่เชื่อถือตรงต่างๆ ต่อหลักฐานหรือฐานข้อมูลนั้น (เช่น บิดเบือน ลบล้าง ชักจูงคนไม่ให้เชื่อถือ ฯลฯ)

อย่างง่าย ๆ เรียกว่าเป็นการทำทุจริตผิดจริยธรรมทางวิชาการ

* ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของถ้อยคำ “อัตตา-อนัตตา” พึงดูหน้า ๓๘-๓๙

ด้วยการยกมาอ้างให้ผิด บิดเบือน และปลอมปนข้อมูล

กรณีธรรมกายนี้ นอกจากเป็นเรื่องของการละเมิดจริยธรรมทางวิชาการ และประทุษร้ายทางปัญญาต่อเพื่อนมนุษย์แล้ว ยังเป็นปัญหาทางศาสนาที่มีผลร้ายแรงอย่างครอบคลุม เพราะ

๑. ส่งผลออกมาสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง คือกลายเป็นวิถีชีวิตของคน

๒. เป็นเรื่องของมวลชน หรือหมู่คนจำนวนมาก หรือกระทบต่อสังคมนั้นๆ ทั้งหมด

ยกตัวอย่างเช่น

๑. การบิดเบือนหลักการให้แปรจากการรังเกียจอิทธิปาฏิหาริย์ กลายเป็นความลุ่มหลงหมกมุ่นในอิทธิปาฏิหาริย์นั้น อาจนำไปสู่สภาพจิตแบบหวงฟุ้ง ค่านิยมรอมผลดลบันดาล ความอ่อนแอ ไม่รู้จักพัฒนาตน ฯลฯ

๒. การบิดเบือนหลักการให้แปรจากองค์รวมของการพัฒนาทางพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ที่เน้นความสำคัญของปัญญาในฐานะตัวชี้นำ ขยายขอบเขต จัดปรับ และปลดปล่อยเป็นอิสระ มามุ่งเน้นการสัมผัสประสบการณ์ทางจิตด้านความสุขดื่มด่ำ อาจนำไปสู่สภาพจิตที่ลุ่มหลง หมกมุ่น ยึดติดตัวตนรุนแรง ศรัทธาแบบคลั่งไคล้ หรือมกมาย ความเฉื่อยชา และตกอยู่ในความประมาท

ดังนี้เป็นต้น

ฉะนั้น การพิจารณาปัญหานี้ จึงไม่จำกัดเพียงในเชิงปรัชญา (ผู้พิจารณาอาจไม่สนใจเชิงปรัชญาเลยด้วยซ้ำ) แต่โยงถึงทุกด้านของชีวิตและสังคม โดยมีผลกระทบถึงทุกคนในระยะยาว

ภาค ๑

อนัตตา-ธรรมกาย-อายตตนิพพาน

นิพพานเป็นอนัตตา

นิพพาน ไม่ใช่ปัญหาอภิปราย
แต่เป็นหลักการที่เกี่ยวกับการปฏิบัติอย่างชัดเจน

เอกสารของวัดพระธรรมกาย กล่าวไว้ว่า

“... เรื่องซึ่งอยู่พื้นเกินกว่าประสบการณ์ของปุถุชนคนสามัญจะไปถึงหรือเข้าใจได้ เช่น เรื่องนรก สวรรค์ กฏแห่งกรรม นิพพาน ที่ท่านเรียกว่าเป็นเรื่องอภิปราย หรือเรื่องที่เป็นอินไตยนั้น หลายๆ เรื่อง เช่น เรื่องนิพพาน ในทางวิชาการสามารถตีความได้หลายนัย”

คำกล่าวนั้นไม่ถูกต้อง เพราะนิพพานไม่ใช่ทั้งเรื่องอินไตย และก็ไม่ใช่เรื่องปัญหาอภิปรายด้วย

อินไตยมี ๔ อย่าง ตามพุทธพจน์ที่ตรัสแสดงว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อินไตยมี ๔ อันไม่พึงคิด” ซึ่งเมื่อคิด

* ไม่ได้หมายความว่าห้ามคิด แต่ถ้าคิด จะคิดไม่ออก คือเป็นสิ่งที่ไม่สำเร็จด้วยการคิด

จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า จิตเครียดไปเปล่า ๔ อย่างนั้น คือ

๑. พุทธวิสัย

๒. ฌานวิสัย

๓. กรรมวิบาก หรือวิบากแห่งกรรม และ

๔. โลกจินตา ความคิดเกี่ยวกับเรื่องโลก (อง. จตุกก. ๒๑/๗๗/๑๐๔)

นิพพานไม่อยู่ในอจินไตย ๔ นี้ และก็ไม่ได้เป็นปัญหา metaphysics หรือ อภิปรัชญา

ปัญหา metaphysics หรือ อภิปรัชญานั้น เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงพยากรณ์ คือไม่ทรงตอบ หรือไม่ทรงเสียเวลาที่จะพยายามทำให้กระจ่าง แต่นิพพานนั้น ตรงข้ามกับปัญหา metaphysics เลยทีเดียว

พระพุทธเจ้าทรงสอนหรือทรงพยากรณ์ เรื่องที่จะทำให้ดับทุกข์ได้ คือนิพพานนี้ และนิพพานก็อยู่ในข้อทุกขนิโรธ ซึ่งเป็นเรื่องที่ตรัสโดยตรง และเป็นเรื่องตรงข้ามกับอภิปรัชญา

เพราะฉะนั้น นิพพานสำหรับชาวพุทธ ไม่ใช่เรื่องอภิปรัชญา แต่นักปรัชญาอาจจะเอาเรื่องนิพพานนี้ไปถกเถียงในแง่ของปรัชญาของเขาก็ได้ ส่วนใครจะไปร่วมวงถกเถียงเรื่องนิพพานในแง่อภิปรัชญา กับนักปรัชญาก็แล้วแต่ แต่ถ้ามัวถกเถียงอยู่ก็ไม่ได้ปฏิบัติ และก็ไม่ได้บรรลุนิพพาน

นิพพานเป็นเรื่องของความรู้ทุกข์ ภาวะที่ปราศจากปัญหา หรือภาวะที่ไม่มีโลภะ โทสะ โมหะ ภาวะแห่งความสงบ สันติ อิศรภาพ เป็นความบริสุทธิ์ เป็นความสะอาด สว่าง สงบ ด้วยปัญญาที่

รู้เท่าทันความเป็นจริงของสังขาร หรือโลกและชีวิต ที่เป็นอยู่ เฉพาะหน้าตลอดเวลา

แหล่งความรู้ที่ชัดเจนมีอยู่ ก็ไม่เอา

กลับไปหาทางเดาร่วมกับพวกที่ยังสับสน

เอกสารของวัดพระธรรมกายเขียนไว้ว่า

“เรื่องอรรถาและอนัตตานี้ เป็นเรื่องหนึ่งที่มีการถกเถียงกันมากตั้งแต่ยุคโบราณหลังพุทธกาลเป็นต้นมา และมีมาตลอดประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา แม้ในยุคปัจจุบันก็มีนักวิชาการพระพุทธศาสนาทั้งในดินแดนตะวันตก เช่น ยุโรป อเมริกา และทางตะวันออก เช่น ญี่ปุ่น จีน เกาหลี ถกเถียงกันมาก ประเด็นที่ถกเถียงกันก็มีหลากหลายเช่น ...

ข้อความนี้ ถ้าจะให้ถูกต้องและชัดเจน ควรพูดใหม่ว่า

“เรื่องอรรถานี้ มีการยึดถือกันมามากตั้งแต่ก่อนพุทธกาล โดยเฉพาะในลัทธิศาสนาพราหมณ์ และหลังพุทธกาลแล้ว ศาสนาฮินดูก็ได้พยายามทำให้มันคงยิ่งขึ้น เห็นได้จากหลักเรื่องพรหมัน-อตมัน หรือปรมาตมัน-ชีวาตมัน แต่ในพุทธศาสนา นั้นท่านมีทำที่ที่ชัดเจน คือไม่ยอมรับทฤษฎีอรรถาด้วยประการใดๆ คือ ไม่ยอมรับอรรถาโดยปรมาตต์ ซึ่งเป็นทำที่ที่ชัดเจนอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้นจึงต้องระวังไม่ให้ลัทธิภายนอก และลัทธิเดิมก่อนพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธแล้วนั้น กลับแทรกแซงเข้ามา”

พระเถระในอดีตท่านนั้นคงยิ่งนักในหลักการของพระธรรม

วินัย ดังปรากฏว่า หลังพุทธกาลไม่นาน ประมาณ พ.ศ. ๒๓๕...
ปรารภเรื่องทิวทัศน์ความเห็นแตกแยกแปลกปลอมเข้ามาในพระพุทธ
ศาสนา ... จึงได้จัดการสังคายนาครั้งที่ ๓ ขึ้นในพระบรม
ราชูปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช

ในการสังคายนาครั้งนี้ พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ ได้รวบรวม
คำวินิจฉัยขึ้นมาคัมภีร์หนึ่งชื่อว่า *กถาวัตถุ* อยู่ในพระอภิธรรมปิฎก
(พระไตรปิฎกบาลีอักษรไทยเล่ม ๓๗) ซึ่งประมวลเอาความเห็น
แตกแยกแปลกปลอมมาตั้งขึ้น ๒๑๙ หัวข้อ แล้วท่านก็กล่าวแก่

เรื่องการถืออัตตานี้เป็นเรื่องสำคัญที่สุดเรื่องหนึ่ง ที่เป็นข้อ
ปรารภในการที่ต้องสังคายนา ถึงกับจัดเป็นหัวข้อแรกของ
กถาวัตถุ นี้ เรียกว่า “บุคคลกถา”

การที่ยกเรื่อง*กถาวัตถุ* ขึ้นมาก็เพื่อให้เห็นว่า

๑. เรื่องนิพพานเป็นอัตตาหรือเป็นอนัตตา และการถืออัตตา
ในรูปแบบต่างๆ นั้น

ก) หลักการของเถรวาทนี้ชัดเจน และได้ปฏิเสธไว้แน่นอน
แล้วว่า อัตตาไม่มีจริงโดยปรมาตม มีเพียงโดยสมมติ

ข) ท่านถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะไม่ทิ้งไว้ให้ศาสนิกทั้ง
หลายต้องมาคิดเห็นและถกเถียงกันวุ่นวายอีก

๒. เป็นการชี้ให้เห็นว่า เรื่องอย่างนี้ที่มีการถกเถียงกันนั้น

พระเถระผู้ดำรงพระศาสนา ท่านมีความตระหนักรู้กันอยู่ตลอดมา
ว่าอะไรเกิดขึ้น และเป็นเรื่องที่ท่านแสดงไว้ชัดเจนแล้ว ท่านรู้มา
เนิ่นนานในเรื่องการถือความเห็นแตกแยกแปลกปลอม ซึ่งเกิดขึ้น
ตั้งแต่สมัยหลังพุทธกาล เพราะสืบเนื่องมาจากลัทธิเก่าก่อนด้วย
และท่านก็แยกไว้ชัดเจนแล้ว เพราะฉะนั้นถึงเราจะไปพบเห็นคัมภีร์

หรือแนวคิดทิวทัศน์อะไรเกี่ยวกับเรื่องอัตตาอีก ก็ให้รู้ว่าเป็นเพียง
หลักฐานยืนยันสิ่งที่ท่านได้ชำระสะสางไว้นานมาแล้ว

ในขณะที่หลักการของพระพุทธศาสนาที่ตนบวชเข้ามา
ชัดเจนแน่นอนอยู่แล้ว *เอกสารของวัดพระธรรมกาย* กลับจะให้รอ
ไปหวังพึ่งคนภายนอก ที่ท่านปฏิเสธไปแล้วบ้าง ที่เขายังอยู่ใน
ระหว่างศึกษาคำหาทางอยู่บ้าง (เหมือนจะจับเอาองค์พระ
ศาสดามาให้ผู้ศึกษาวินิจฉัย)

พระพุทธเจ้าตรัสไว้แน่นอนเด็ดขาด ว่าลัทธิถืออัตตา ไม่ใช่คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

“ดูกรเสนียะ ศาสตรา ๓ ประเภทนี้มีปรากฏอยู่ในโลก .

.. ในศาสนา ๓ ประเภทนั้น

๑. ศาสดาที่บัญญัติ อัตตา โดยความเป็นของจริง โดย
ความเป็นของแท้ ทั้งในปัจจุบัน ทั้งในเบื้องหน้า นี้เรียก
ว่าศาสนาที่เป็นสัสสตวาท (ลัทธิมีจนาทิภูฏิวาเถียง)

๒. ศาสดาที่บัญญัติ อัตตา โดยความเป็นของจริง โดย
ความเป็นของแท้ เฉพาะในปัจจุบัน ไม่บัญญัติเช่นนั้น
ในเบื้องหน้า นี้เรียกว่าศาสนาที่เป็นอุจเฉทวาท (ลัทธิ
มีจนาทิภูฏิวาชาดสุญ)

๓. ศาสดาที่ไม่บัญญัติ อัตตา โดยความเป็นของจริง โดย
ความเป็นของแท้ ทั้งในปัจจุบัน ทั้งในเบื้องหน้า นี้เรียกว่า
ศาสนาผู้สัมมาสัมพุทธะ”

(อภิ.ปฎ ๓๖/๑๐๓/๑๗๙)

สรุปสาระว่า พุทธพจน์ข้างต้นตรัสว่า ในคำสอนของ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า อัตตาไม่มีจริงโดยปรมาตม อัตตามีเพียง

ตามภาษาสมมติเท่านั้น

ขออย่าว่า ไม่มีเรื่องอิตตาที่จะพิจารณาขึ้นมาถึงขั้นว่านิพพานเป็นอิตตาหรือไม่ เพราะมันจบไปก่อนหน้านั้นแล้ว

แท้จริงนั้น ไม่มีอิตตา ที่จะยกมาถกเถียง ว่านิพพานเป็นอิตตาหรือไม่

สาเหตุสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ทำให้หลายคนถกเถียงหรือคิดหาทางให้นิพพานเป็นอิตตา/ตัวตน ก็เพราะไม่เข้าใจความหมายของคำว่า “อิตตา” โดยหลงคิดไปว่า ถ้านิพพานเป็นอนัตตา/ไม่เป็นอิตตา นิพพานก็จะเป็นความขาดสูญ ไม่มีอะไร

ความคิดเห็นว่านิพพานเป็นความขาดสูญ หรือความไม่มีนั้น เป็นมิจฉาทิฎฐิร้ายแรงอย่างหนึ่ง เรียกว่า อูจเฉททิฎฐิ (ความเห็นว่าขาดสูญ/เห็นว่าอิตตหายสิ้นไป) เป็นความเห็นสุดโต่ง ตรงข้ามกับสัสสตทิฎฐิ (ความเห็นว่ายั่งยืน/เห็นว่ามีอิตตาที่ยั่งยืนตลอดไป)

เพื่อรวบรัด ขอทำความเข้าใจว่า

๑. สิ่งที่มี หรือสภาวะที่มีอยู่จริง ท่านเรียกว่า “ธรรม” หรือเรียกจำเพาะลงไปอีกว่า “สภาวะธรรม” ซึ่งแยกเป็น ๒ อย่าง คือ

๑) ธรรม หรือสภาวะธรรม ที่มีอยู่อย่างมีเงื่อนไข ขึ้นต่อเหตุปัจจัย เรียกว่า สังขตธรรม หรือสังขาร เช่น รูป เวทนา เป็นต้น (ขั้น ๕)

๒) ธรรม หรือสภาวะธรรม ที่มีอยู่ โดยไม่ขึ้นต่อเหตุปัจจัย เรียกว่า อสังขตธรรม หรือวิสังขาร ได้แก่ นิพพาน

๒. สำหรับมนุษย์ปุถุชน จะมีความยึดถือขึ้นมาต่อธรรมหรือ

สภาวะธรรมนั้น ว่าเป็น“อิตตา/ตัวตน” (แยกกับตัวอื่น คนอื่น เป็นต้น) และ“อิตตนิยะ/สิ่งที่เนื่องด้วยตน” (เช่น ทรัพย์สินของตน)

อิตตา/ตัวตน จึงเป็นเพียงภาพที่มนุษย์สร้างขึ้นในจิตใจ ช้อนบังสภาวะธรรมอีกชั้นหนึ่ง แล้วมนุษย์ก็ยึดติดในภาพคืออิตตา/ตัวตน แต่อิตตา/ตัวตนนั้นมีอยู่เพียงในความยึดถือหรือทิฎฐิของคนเท่านั้น ไม่มีอยู่จริง

ความยึดถือในภาพตัวตน/อิตตานั่น เรียกว่า อิตตทิฎฐิ เมื่อมนุษย์มีอิตตทิฎฐิ ยึดติดอยู่กับภาพอิตตา/ตัวตนแล้ว ภาพอิตตา/ตัวตนนั้นก็กั้นบังเขาไม่ให้เห็นสภาวะธรรม หรือเห็นบิดเบือนผิดเพี้ยนไป ทำให้คับแคบ จำกัด ไม่โปร่งโล่งเป็นอิสระ เป็นที่มาของทุกข์ ทั้งทุกข์ในใจคน และทุกข์จากการเบียดเบียนกันในสังคม

เมื่อมีอิตตทิฎฐิ ยึดติดอยู่กับภาพอิตตา/ตัวตน ก็เป็นธรรมดาที่จะมองไม่เห็นสภาวะธรรมตามเป็นจริง หรือตามที่มันเป็น เรียกว่า “ไม่เห็นธรรม”

ละอิตตทิฎฐิ/ความยึดถืออิตตาได้ จึงมองเห็นนิพพาน หรือว่าจะมองเห็นนิพพานก็เมื่อละความยึดถืออิตตา/ตัวตนแล้ว หรือว่าเมื่อละนิพพาน ก็ไม่เหลืออิตตทิฎฐิ พุดเป็นสำนวนว่า ผู้บรรลุนิพพาน ไม่เห็นอิตตา ก็จึงเห็นแต่ธรรม หรือเพราะมองเห็นธรรม ก็ไม่เห็น(ว่ามี)อิตตา

เพราะฉะนั้น ว่ากันโดยแท้โดยจริง จึงไม่มีเรื่องอิตตาที่จะมาพูดถึงกันอีก ในขั้นที่ว่านิพพานเป็นอิตตาหรือไม่ (เพราะอิตตทิฎฐิ/การยึดถืออิตตา มีอยู่กับปุถุชน ที่ยังวนวายอยู่กับสังขาร/ขั้น ๕ พอละอิตตทิฎฐิในสังขารได้ เรื่องอิตตา/ตัวตนหมด หรือเลิกไปแล้ว ก็เห็นสภาวะธรรมแห่งนิพพาน)

คนธรรมดาถือถืออดตา พรหมณ์ยังพัฒนาอดตาที่ยึดไว้ให้เศษ พระพุทธเจ้ามา ให้เลิกถือถืออดตา แล้วมองเห็นธรรม

เมื่ออยู่ในโลก คนจำเป็นต้องสื่อสารกัน จึงต้องเรียกชื่อสิ่งต่างๆ หรือกำหนดชื่อให้แก่ธรรมต่างๆ ตามที่ตกลงยอมรับร่วมกัน (สมมติ) ชื่อและการกำหนดหมายต่างๆ ก็เกิดขึ้นขึ้นมาบนสภาวะธรรมนั้นๆ ไปๆ มาๆ มนุษย์ปุถุชนก็หลงยึดถือไปตามชื่อหรือข้อกำหนดชื่อนั้นตามตกลง(สมมติ)นั้น เวลาพูดถึงสิ่งทั้งหลายก็เห็นอยู่แค่ชื่อและภาพที่ชื่อนั้นนั้น ไม่เห็นสภาวะธรรมที่เป็นจริง

แต่พระอรียะ แม้จะใช้ชื่อเรียกต่างๆ ตามภาษาสื่อสารที่ตกลงกันในโลก ก็ใช้อย่างรู้เท่าทัน ไม่ติดหรือมองอยู่แค่ภาพที่กำหนดด้วยชื่อเรียก แต่ตระหนักรู้อยู่ในสภาวะธรรมตามที่เป็น

เมื่อมองถึงสภาวะธรรม ถ้อยคำที่กำหนดเป็นชื่อเรียกสิ่งต่างๆ ก็เป็นเพียงเรื่องรู้กันตามตกลง(สมมติ)สำหรับสื่อสาร คำสำคัญที่มนุษย์ใช้เป็นหลักเพราะโยงเข้าหาตัว ก็คือ สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา-เขา หรือตามภาษาบาลีว่า สตุโต ปุคฺคโล อตฺตา อหํ-ปโร (เดิมบาลีอีกคำหนึ่ง คือ ชีโว = ชีวะ) คำเหล่านี้เป็นคำชุดเดียวกัน สื่อความหมายอย่างเดียวกัน หรือใช้แทนกันได้

บรรดาคำเหล่านี้ คำที่เด่นคือ “อัตตา/ตัวตน” เพราะแสดงนัยของการแบ่งแยกชัดเจน จึงสื่อความหมายถึงการยึดถือได้ลึกซึ้ง แต่บางแห่ง เช่นคัมภีร์ภิกขุภาววัตถุ ใช้คำว่า “ปุคฺคโล/บุคคล” แทนคำว่า “อัตตา/ตัวตน” และคำอื่นๆ ในชุดนี้ทั้งหมด

ภาพอดตาที่ยึดถือไว้ และการยึดติดถือมั่นนั้น นอกจากปิดกั้นบังไม่ให้เห็นความจริงแล้ว ก็ทำให้คับแคบ ผูกมัด จำกัด บีบคั้น

กระทบกระทั่ง ขุ่นมัว เศร้าหมอง กดดันให้ดิ้นรนหาความสุขที่ขาดไป และติดหลงกับความสุขที่ได้ประสบ พร้อมกับแบ่งไว้ด้วยความหวั่นหวาดต่อทุกข์และความหวั่นใจว่าสุขจะจางหาย

เมื่อการยึดถือและภาพอดตานี้หมดหายไป ก็สว่างโล่ง มองเห็นความจริงทั่วตลอด ปลอดโปร่งโล่งเบา เป็นอิสระ จิตเป็นวิมริยาที่กัต คือกว้างขวางไร้เขตแดน มีสุข เกษมศานต์ เป็นคุณสมบัติประจำอยู่ภายในโดยไม่ต้องดิ้นรนไฝหา

หลักอนัตตาของพระพุทธศาสนา ที่ไม่มีตัวตน มีแต่ธรรมนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนขึ้นมา ท่ามกลางความยึดถือในศาสนาเก่าของชมพูทวีป คือศาสนาพรหมณ์ ที่สอนหลักอดตา/อาตมัน อันสืบมาจากพรหม หรือพรหมัน

เมื่อมีพรหม ก็มีอาตมัน(อดตา) เมื่อมีแต่ธรรม ก็เป็นอนัตตา (ไม่มีอดตาหรืออาตมัน)

จากหลักการใหญ่ที่ต่างกันนี้ คำสอนปลีกย่อยทั้งหลายก็ไปคนละทาง เริ่มแต่ข้อปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ในศาสนาพรหมณ์ หลักปฏิบัติใหญ่ในชีวิตของทุกคน คือการบูชา *ยัญญ* หรือ *ยัญกรรม* ได้แก่การเซ่นสรวงอ้อนวอนต่อเทพเจ้า ขอผลที่ปรารถนาให้แก่ตน มุ่งงาม ทั้งลาภ ยศ หรือทรัพย์ อำนาจ ความยิ่งใหญ่ ความมีชัยเหนือศัตรู และทุกอย่างที่จะเสริมขยายอัตตา/ตัวตนที่ยึดถือไว้นั้น ท้ายสุดเห็นว่าการบูชา *ยัญญ* คือการที่อดตา/อาตมัน ได้เข้าร่วมกับพรหม

ในพุทธศาสนา หลักปฏิบัติใหญ่ในชีวิตของทุกคน คือการทำ *บุญ* หรือ *บุญกรรม* ได้แก่การทำความดี ที่เกื้อกูลทั้งแก่ชีวิตของตนและคนอื่น อันชำระล้างความยึดถือตัวตน ลดทอนความเห็นแก่ตัว

ด้วยไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ประณีตแก่กล้า มีความดีงามและความสุขยิ่งขึ้น มีความสามารถที่จะทำประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นมากขึ้น จนท้ายสุดขึ้นเหนือบุญ ละความยึดถืออัตตา/ตัวตน ได้สิ้นเชิง มีชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยปัญญา มีสันติ และอิสรภาพอย่างสมบูรณ์

หลักการถืออาตมัน/อัตตา กับหลักอนัตตานี้ เป็นหลักการใหญ่ที่ต่างกัน ระหว่างศาสนาพราหมณ์ กับพระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าทรงสอนพราหมณ์ด้วยว่า ถ้าจะเป็นพราหมณ์แท้ ก็คือเป็นพระอรหันต์ ซึ่งเป็นผู้ละอัตตา คือละความยึดถือถืออัตตาได้ เรียกว่า “อตตัญหะ” (ผู้ละอัตตา คือละความเห็นหรือความยึดถือว่ามีอัตตา) ดังพุทธพจน์ว่า

ปญฺเณ จ ปาเป จ อบุญฺลิตฺโต
อตตญฺโห นิยฺธ ปญฺพพฺภาโนติ

(พ.สุ. ๒๘/๔๑๑/๔๘๘)

แปลว่า: “พราหมณ์(ที่แท้) . . . ไม่ติดในบุญและในบาป เป็นผู้ละอัตตา/ตัวตนได้ ไม่ก่อความปองแต่งในโลกนี้”

เป็นธรรมตามมนุษย์ปุถุชน เมื่อตัวตนที่เคยยึดไว้จะหลุดหาย ย่อมตื่นรณหาอัตตาที่จะเอามายึดใหม่

สาเหตุสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ที่ทำให้บางท่านพยายามคิดให้นิพพานเป็นอัตตา/ตัวตน ก็เพราะเห็นพุทธพจน์ที่ตรัสปฏิเสธให้รู้ว่าชั้น ๕ เป็นอนัตตา/ไม่เป็นอัตตา แล้วคิดต่อไปว่า พระพุทธเจ้าคงจะ ทรงมีพระประสงค์ให้เห็นว่า สิ่งที่เป็นอัตตานั้นมีอยู่เลยชั้น ๕ ไป ได้แก่ นิพพาน

ท่านที่ถูกเรียกว่าเป็นนักปราชญ์พุทธศาสนาชาวตะวันตกหลายคน ก็ได้วิ่งหล่นลงไปในกลุ่มความคิดนี้ จึงพากันหลงผิดไปว่าพระพุทธศาสนา(คงจะ)สอนว่ามีอัตตา/ตัวตน ที่อยู่เหนือเลยชั้น ๕ ไป จนกระทั่งถึงยุคที่ชาวตะวันตกมาบวชเป็นพระภิกษุเองบ้าง ปราชญ์ในตะวันตกรุ่นใหม่ได้ศึกษาชัดเจนขึ้นอีกบ้าง จึงพ้นจากความหลงผิดของนักปราชญ์ตะวันตกรุ่นเก่าเหล่านั้นไปได้

คิดง่าย ๆ ว่า ในเมื่อนิพพานเป็นธรรมสำคัญยิ่ง เป็นจุดหมายสูงสุดของพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าเมื่อทรงปฏิเสธชั้น ๕ ให้รู้ว่าไม่ใช่อัตตาไปแล้ว และทรงอุทิศคำอธิบายมากมายว่านิพพานเป็นวิสุทธิ เป็นวิมุตติ เป็นสันติ ฯลฯ ถ้านิพพานเป็นอัตตา ทำไมจะทรงปล่อยทิ้งไว้ พระองค์ก็ต้องตรัสระบุลงไปอย่างแน่นอน

แต่ที่พระพุทธองค์ตรัสปฏิเสธชั้น ๕ แล้ว ไม่ตรัสถึงอัตตาอีก ก็เพราะอัตตาเป็นเรื่องของความยึดถือ มีอยู่กับการยึดถือชั้น ๕ เมื่อเลิกยึดชั้น ๕ แล้ว เรื่องอัตตาก็จบแค่นั้น ไม่ต้องพูดถึงอีก เรื่องนี้ไม่ควรจะต้องเสียเวลาอธิบายยาว เพราะมีพุทธพจน์ตรัสไว้ชัดอยู่แล้ว ขอสรุปว่า

๑. แท้ที่จริง พระพุทธเจ้ามิได้ทรงปฏิเสธเฉพาะชั้น ๕ เท่านั้น ว่าเป็นอนัตตา/ไม่เป็นอัตตา แต่มีพุทธพจน์ที่ตรัสละเอียดกว่านั้น ซึ่งปฏิเสธอายตนะหมดทั้ง ๑๒^๑ เลยทีเดียว คือปฏิเสธทุกสิ่งทุกอย่างประดามีที่มนุษย์จะรู้ถึงได้ ไม่ให้ยึดอะไรทั้งนั้นเป็นอัตตา

^๑ อายตนะ ๑๒ คือ ตา-รูป หู-เสียง จมูก-กลิ่น ลิ้น-รส กาย-โผฏฐัพพะ ใจ-ธรรม ครอบคลุมนทุกสิ่งทุกอย่าง

โดยเฉพาะอายตนะที่ ๑๒ คือ ธรรม (= ธัมมายตนะ) นั้น รวมทั้งนิพพาน ด้วย เพราะเป็นสภาวะที่รู้ด้วยใจ

หรือให้รู้ว่ามีอัตตา ไม่ว่าด้วยประการใดๆ (นอกจากโดยสมมติ)

[ที่จริงพุทธพจน์ว่า สังขาร ทั้งปวงไม่เที่ยง ... เป็นทุกข์ ธรรม ทั้งปวงเป็นอนัตตา ก็เพียงพออยู่แล้ว แต่การทรงปฏิเสธอายตนะ ๑๒ ยิ่งทำให้ขัดมากขึ้นอีก]

๒. พระพุทธเจ้าตรัสไว้ด้วยว่า อตตามีขึ้นเพราะการยึดถือ ชันธ์ ๕ และมืออยู่กับการยึดถือชันธ์ ๕ เท่านั้น เมื่อพ้นการยึดถือ ชันธ์ ๕ ไปแล้ว ก็ไม่มีเรื่องอัตตาที่จะพูดถึงอีก (เพราะฉะนั้น จึงตรัสว่า พระอรหันต์ละอัตตา คือหมดความยึดถือหรือความเห็นว่ามีอัตตาไปแล้ว)

พุทธพจน์ตรัสไว้ อตตาคบแค่ชันธ์ ๕

นิพพาน ผ่านพ้นชันธ์ ๕ ไม่มีอัตตาที่ต้องมาพูดถึง

เมื่อสรุปหลักการทั่วไปเกี่ยวกับอัตตา-อนัตตาแล้ว ก็มาดู พุทธพจน์ไว้เป็นหลักฐานอ้างอิง

พระพุทธเจ้าตรัสว่า เมื่อมีชันธ์ ๕ และเพราะยึดถือชันธ์ ๕ นั้น จึงมีทิวฏฐิ คือความเห็น ความเชื่อ ความยึดถือ หรือความเข้าใจ ผิดว่า มีอัตตา/ตัวตน

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่ออะไรมีอยู่ เพราะอาศัยอะไร เพราะยึดถืออะไร จึงเกิดทิวฏฐิขึ้นว่า นั้นของเรา, เราเป็นนั่น, นั่น เป็นอัตตา/ตัวตนของเรา . . .

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อรูป . . . เมื่อเวทนา . . . เมื่อสัญญา . . . เมื่อสังขาร . . . เมื่อวิญญาณมีอยู่ เพราะอาศัย (รูป . . . เวทนา . . . สัญญา . . . สังขาร . . .) วิญญาณ เพราะยึด

มัน (รูป ... เวทนา ... สัญญา ... สังขาร ...) วิญญาณ จึงเกิด ทิวฏฐิขึ้นว่า นั้นของเรา, เราเป็นนั่น, นั่นเป็นอัตตา/ตัวตน ของเรา”

(ส.ข.๑๗/๔๑๓/๒๕๐)

“ภิกษุทั้งหลาย สมณะทั้งหลาย กิตติ พรหมณ์ทั้งหลาย กิตติ เหล่าหนึ่งเหล่าใด ก็ตาม เมื่อจะมองเห็นอัตตา/ตัวตน แบบต่างๆ เป็นอนเอก ย่อมมองเห็นอุปาทานชันธ์เหล่านั้นทั้งหมด หรือไม่ก็มองเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งในบรรดาอุปาทาน ชันธ์เหล่านั้น (ว่าเป็นอัตตา). . .”

(ส.ข.๑๗/๔๔/๕๗)

เป็นอันว่า อตตามีแค่ที่มีชันธ์ ๕ และมีเพราะไปยึดมั่นชันธ์ ๕ นั้นไว้

พระพุทธเจ้าตรัสด้วยว่า เมื่อมีอัตตา/ตัวตน ก็จึงมีอัตตนิยะ/ สิ่งทีเนื่องด้วยอัตตาหรือสิ่งทีเนื่องด้วยตน เมื่อมีอัตตนิยะ/สิ่งทีเนื่องด้วยตน ก็จะต้องมีอัตตา/ตัวตน แต่เมื่อตามความเป็นจริง ไม่มีทั้งอัตตา/ตัวตน และอัตตนิยะ/สิ่งทีเนื่องด้วยตน การยึดถืออัตตา/ตัวตน ที่จะเป็นอยู่เที่ยงแท้รันรันดร จึงเป็นพาลธรรม (ธรรม ของคนพาล) อย่างเต็มที่ ดังพุทธพจน์ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อมีอัตตา ก็จะมี(ความยึดถือว่า) อัตตนิยะ/สิ่งทีเนื่องด้วยอัตตา ของเรา ใช่ไหม? . . . เมื่อมี สิ่งทีเนื่องด้วยอัตตา ก็จะมี(ความยึดถือว่า) อัตตา/ตัวตน ของเรา (ที่เป็นเจ้าของอัตตนิยะนั้น) ใช่ไหม? . . .

ภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อทั้งอัตตา และอัตตนิยะ เป็นสิ่ง หาไม่ได้โดยจริง โดยแท้, ฐานแห่งทิวฏฐิที่ว่า “นั่นโลก นั่น อัตตา, ตัวเรานั้น ละชีวิตนี้แล้ว จักเป็นผู้เที่ยงแท้ ยั่งยืน คง

อยู่เรื่อยไป ไม่ต้องผันแปร จักดำรงคงอยู่อย่างนั้น เทียบแท้
สม่าเสมอตลอดไป ดังนี้ ก็ย่อมเป็นพาลธรรม (ธรรมของ
พาลชน) อย่างเต็มที่สิ้นเชิง มีใช่หรือ? (ม.ญ.๑๒/๒๘๔/๒๗๕)

จะยึดอะไรก็ตามเป็นอัตตา ก็คือยืนยันว่ายังไม่รู้จักนิพพาน

มีพุทธพจน์สำคัญที่ตรัสไว้ชัดเจน ซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก
หลายแห่งว่า เป็นไปไม่ได้ที่พระอริยบุคคลตั้งแต่โสดาบันขึ้นไป
จะยึดถือสิ่งใดๆ หรือยึดถืออะไรๆ ว่าเป็นอัตตา เช่น

- “ภิกษุทั้งหลาย อภัพพฐาน (ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้) มี
อยู่ ๖ ประการดังนี้ กล่าวคือ
๑. บุคคลผู้มีความเห็นถูกต้องสมบูรณ์ (คือพระโสดาบัน)
เป็นผู้ไม่อาจเป็นไปได้ ที่จะยึดถือสังขารใดๆ ว่าเที่ยง
  ๒. ...ไม่อาจเป็นไปได้ ที่จะยึดถือสังขารใดๆ ว่าเป็นสุข
  ๓. ...ไม่อาจเป็นไปได้ ที่จะยึดถือธรรมใดๆ ว่าเป็นอัตตา
  ๔. ...ไม่อาจเป็นไปได้ ที่จะกระทำอนัตตริยกรรม
  ๕. ...ไม่อาจเป็นไปได้ ที่จะเชื่อความบริสุทธิ์สำเร็จด้วยการ
ตื่นของขลังมงคล
  ๖. ...ไม่อาจเป็นไปได้ ที่จะแสวงหาทักษิณียนอกหลักคำ
สอนนี้”

(อ.ฉ.ภ. ๒๒/๓๖๔/๔๘๓)

ยังยึดถืออัตตา ก็ไม่รู้จักนิพพาน พอบรรลุนิพพาน ก็ละอัตตาเสียแล้ว

เนื่องจากอัตตา/ตัวตน มีขึ้นมาเพราะความหลงผิดยึดถือ
หรือมีอยู่ในความยึดถือ และมีอยู่กับความยึดถือเท่านั้น เมื่อไม่มี
ความยึดถือ ก็ไม่มีอัตตา บางครั้งท่านจึงใช้ “อัตตา” คำเดียว ใน
ความหมายว่าเป็นความยึดถืออัตตา (=อัตตทิฏฐิ) เช่นในพุทธพจน์
ว่า “ละอัตตา” จะแปลว่า ละความยึดถืออัตตา หรือละอัตตาที่ยึด
ถือไว้ หรือจะแปลเพียงว่า ละความยึดถือ ก็ได้

แต่จะใช้อย่างไรก็ตาม ความหมายก็คือ พระอรหันต์ไม่มี
ความยึดถืออะไรๆ ว่าเป็นอัตตา เพราะท่านละอัตตา (=ความยึด
ถือหรือความเห็นว่ามีอัตตา) เสียแล้ว จึงพูดว่า อัตตา/ตัวตน ไม่เป็น
เรื่องที่จะต้องยกขึ้นมาพูดถึงเกี่ยวกับนิพพาน ขอให้ดูพุทธพจน์ว่า

อตุตฺ ปหาย อนุปาทิยาโน (พ.สุ.๒๕/๔๑๒/๔๙๑)

แปลว่า: “ละอัตตา/ตัวตนแล้ว ไม่ยึดติดถือมั่น(อะไรๆ)”

สรุปอีกครั้งหนึ่งว่า

- ไม่มีพุทธพจน์ที่ไหนตรัสว่า มีอัตตา/ตัวตน ไม่ว่าในกรณีใดๆ
นอกจากโดยสมมติ (ข้อตกลงในการสื่อสาร)
- มีแต่พุทธพจน์ที่ปฏิเสธอัตตา/ตัวตน กระจายทั่วไป
- สิ่งใดที่คนจะยึดถือเป็นอัตตา พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิเสธ
ทุกอย่าง
- พ้นความยึดถือของปุถุชนขึ้นมาแล้ว ก็ไม่มีเรื่องอัตตา/ตัวตน
ที่จะต้องยกขึ้นมาถกเถียงกันว่านิพพานเป็นอัตตาหรือไม่
- ไม่มีที่จุดหรือช่องให้ลงสำหรับความเห็นว่านิพพานเป็น

อัตตา/อาตมัน/ตัวตน

- ในพุทธกาลไม่ปรากฏว่ามีใครยึดถือนิพพานเป็นอัตตา ที่จะต้องยกขึ้นมาเป็นเรื่องให้พิจารณา

พระไตรปิฎกและอรรถกถาระบุว่า นิพพานเป็นอนัตตา

อย่างไรก็ตาม เมื่อจะยืนยันให้ได้ว่า นิพพานเป็นอัตตา ท่านก็ให้หลักการที่ชัดเจนไว้ สำหรับเอามาใช้เป็นหลักฐาน ที่จะแสดงว่านิพพานเป็นอนัตตา

ก่อนจะพูดกันต่อไป ต้องทำความเข้าใจ หรือตกลงกันให้ชัดว่า

๑. คำตอบที่ต้องการ คือ

- หลักการที่เป็นมาตรฐานกลางของพระพุทธศาสนา เถรวาท ถือว่า นิพพานเป็นอัตตาหรืออนัตตา

เพราะฉะนั้น คำตอบต่อไปนี้ จึงเป็นการนำเอาหลักฐาน มาแสดงตามที่พระไตรปิฎก และอรรถกถาเป็นต้นแสดงไว้ ชนิดที่ระบุโดยตรงอย่างชัดแจ้ง ไม่ต้องเสียเวลาแม้แต่จะคิดตีความ

ในที่นี้พูดถึงหลักฐาน จึงไม่เอาทัศนะ ความคิดเห็น คำกล่าว คำเล่าผลการปฏิบัติ ของผู้ใดทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นพระมหาเถระ พระเถระ หรือครูอาจารย์ท่านใด (รวมทั้งของผู้เขียนหนังสือนี้เอง)

๒. ที่ว่านิพพานเป็นอนัตตานั่น คำว่า “เป็นอนัตตา” เป็นการทับศัพท์บาลี เพื่อความสะดวกในการกำหนดหมายเท่านั้น โดยสาระ ก็คือ เป็นการปฏิเสธอัตตา (= น + อัตตา)

มิใช่มืออะไรอย่างหนึ่งเรียกว่าอนัตตา ที่ตรงข้ามกับอัตตา

- นิพพานเป็นอัตตาหรืออนัตตา = นิพพานเป็นอัตตา หรือไม่เป็นอัตตา

- ภาษาไทยว่า “ไม่เป็นอัตตา” = พุทธทับศัพท์บาลีว่า “เป็นอนัตตา”
  - “อนัตตา” ในภาษาบาลี ก็คือ “ไม่เป็นอัตตา” ในภาษาไทยเท่านั้นเอง
- ส่วนการยึดถือที่ตรงข้ามกับอัตตา ท่านมีคำให้ใช้อยู่แล้ว คือ “นิรัตตา” แต่เรื่อง อัตตา กับ นิรัตตา ไม่ใช่ประเด็นที่จะพูดที่นี่

ขอสรุปให้ว่า

- ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เริ่มแต่พระไตรปิฎก และอรรถกถา ไม่มีหลักฐานที่ไหนเลย ที่กล่าวระบุลงไปว่านิพพานเป็นอัตตา
- แต่หลักฐานในคัมภีร์ ที่ระบุลงไปว่านิพพานเป็นอนัตตานั่น มี และ มีหลายแห่ง

หลักฐานในพระไตรปิฎกและอรรถกถา ที่ระบุว่านิพพานเป็นอนัตตา มีมากแห่ง ในที่นี้จะยกมาพอเป็นตัวอย่าง

๑. ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๘ มีคำสรุประบุชัดไว้ ดังนี้

อนิจฺจา สพุพฺพสฺสขารํ   ทุกฺขานตฺตา จ สฺสขตา
นิพฺพานญฺเฐว ปณฺณตฺติ   อนตฺตา อิติ นิจฺจยา ฯ

(วินย. ๘/๘๒๖/๒๒๔)

แปลว่า: “สังขารทั้งปวง อันปัจจัยปรุงแต่ง ไม่เที่ยง เป็น

ทุกข์ เป็นอนัตตา นิพพานและบัญญัติเป็นอนัตตา วินิจฺฉย มีดังนี้”

๒. หลักธรรมหมวดใหญ่ที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่าง คือ อริยสัจจ ๔ นิพพานเป็นอริยสัจจข้อ ๓ เรียกว่า “นิโรธ”

* มีบางท่านแปลข้อความในพระไตรปิฎกตรงนี้ แทนที่จะแปลว่า “นิพพานและบัญญัติเป็นอนัตตา” กลับไปแปลว่า “บัญญัติ คือ นิพพาน เป็นอนัตตา” ซึ่งเป็นการแปลที่ผิดพลาดอย่างเห็นได้ชัด ดังจะเห็นได้จากคำอธิบายในคัมภีร์วิมุตติโนหิ

พระไตรปิฎกเล่ม ๓๑ ระบุว่าอริยสัจ ๔ ทั้งหมด ซึ่งรวมทั้งนิโรธ คือนิพพานด้วยนั้น เป็นอนัตตา ดังนี้

“นิโรธมีความหมายว่าดับ(ทุกข์) ก็มีความหมายว่าเป็นอนัตตา”
(ข.ปฎิ. ๓๑/๕๔๖/๔๕๐)

• • •

๕. ในพระไตรปิฎกเล่ม ๑๗ กล่าวถึงพุทธพจน์ว่า

สพฺเพ สงฺขาร อนิจฺจา, สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ
(ส.ช. ๑๗/๒๓๓)

แปลว่า: “สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง ธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา”

อรรถกถา อธิบายว่า

สพฺเพ สงฺขาร อนิจฺจาติ สพฺเพ เตภูมกสงฺขาร อนิจฺจา. สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ สพฺเพ จตุภูมกธมฺมา อนตฺตา
(ส.อ. ๒/๓๔๖)

แปลว่า: “พุทธพจน์ว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง หมายความว่า สังขารในภุมิ ๓ (กามาวจรภุมิ รูปาวจรภุมิ อรูปาวจรภุมิ) ทั้งปวง ไม่เที่ยง

พุทธพจน์ว่า ธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา หมายความว่า ธรรมในภุมิ ๔ (กามาวจรภุมิ รูปาวจรภุมิ อรูปาวจรภุมิ และโลกุตตรภุมิ คือมรรค ผล นิพพาน) ทั้งหมดทั้งปวงเป็นอนัตตา”

๕. อรรถกถาที่อธิบายเรื่องเหล่านี้ยังมีอีกมากมาย จะยกมาเพียงอีก ๒-๓ แห่งก็เพียงพอ ที่จริงเพียงแห่งเดียวก็ต้องถือว่าพอ

เพราะไม่มีที่ใดขัดแย้ง

๑) สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ นิพฺพานํ อนโตกริตฺวา วุตฺตํ

(นิท.อ.๒/๘)

แปลว่า: “ข้อความว่า ‘ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา’ นั้น พระพุทธองค์ตรัสรวมทั้งนิพพานด้วย”

๒) สพฺเพ ธมฺมาติ นิพฺพานมฺปิ อนโตกริตฺวา วุตฺตา อนตฺตา อวสวตฺตณฺเฏน
(นิท.อ. ๑/๒๑๔ และ ปฎิ.อ. ๑/๖๘)

แปลว่า: “ข้อความว่า ‘ธรรมทั้งปวง’ ตรัสไว้รวมทั้งนิพพานด้วย ชื่อว่าเป็นอนัตตา โดยความหมายว่าไม่เป็นไปในอำนาจ”
(ปฎิ.อ.๒/๒๘๖)

• • •

การใช้ตรรกะที่ผิด เพื่อให้คิดว่านิพพานเป็นอัตตา

นอกจากนั้น เอกสารของวัดพระธรรมกาย ยังเขียนไว้ว่า

“และนิพพานนี้เป็นสิ่งที่อยู่พ้นจากกฎของไตรลักษณ์แน่นอน เพราะมีพุทธพจน์ยืนยันว่า นิพพานนั้นเป็นนิจจัง คือเที่ยงแท้ ยั่งยืน และเป็นบรมสุข . . . นิพพาน ปรม สุข แปลว่าพระนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง”

อันนี้เป็นเรื่องธรรมดา ไม่ได้มีอะไรพิเศษ เพราะรับประกันอยู่แล้วกับพุทธพจน์แสดงไตรลักษณ์ แต่ควรพูดให้ครบถ้วนว่า นิพพานพ้นจากไตรลักษณ์ ๒ ข้อแรก คือ

ข้อที่ ๑ สพฺเพ สงฺขาร อนิจฺจา สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง, ในเมื่อนิพพานพ้นจากความเป็นสังขาร นิพพานก็เที่ยง เป็นนิจจัง ข้อนี้ถูก

ข้อที่ ๒ สพฺเพ สงฺขาร ทุกฺขา สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์, นิพพานไม่เป็นสังขาร พ้นจากสังขาร เพราะฉะนั้นนิพพานก็เป็นสุข ข้อนี้

ก็มีหลักฐานยืนยันอยู่มากมาย ไม่มีปัญหา

แต่หลักฐานที่จะบอกว่า นิพพานเป็นอัตตานัน ไม่มี มีแต่ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา ซึ่งรวมทั้งนิพพานด้วยอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นข้อ ๓ นี้ ถึงอย่างไรก็เอานิพพานเป็นอัตตาไม่ได้

เอกสารของวัดพระธรรมกาย พยายามใช้วิธีตรรกศาสตร์มาสรุปโดยอ้างพุทธพจน์ “ยถนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ, ยํ ทุกฺขํ ตทฺหนฺตตา” ที่แปลว่า “สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา” แล้วบอกว่า

“จึงน่าจะคิดว่า ถ้ามองในเชิงกลับกัน ในเมื่อนิพพานเที่ยง

และเป็นสุข เราก็จะสรุปได้ว่า สิ่งใดเที่ยง สิ่งนั้นเป็นสุข
สิ่งใดเป็นสุข สิ่งนั้นก็น่าจะเป็นอัตตา”

คำว่า “น่าจะ” นั้นเป็นคำที่ท่านว่าเอาเอง ซึ่งไม่มีทางเป็นจริง
ทั้ง ๒ ประการ

ประการที่ ๑ มีบาฬีระบุไว้แล้วว่า นิพพานเป็นอนัตตา และไม่มีข้อความใดระบุว่านิพพานเป็นอัตตา

ประการที่ ๒ การใช้ตรรกะแบบนี้ไม่ถูกต้อง เหมือนกับคำพูดในประโยคที่ว่า

“ชีวิตใด เคลื่อนไหวย้ายที่เองได้ ชีวิตนั้นเป็นสัตว์,
ชีวิตที่เป็นสัตว์ทั้งปวงต้องตาย”

แล้วก็จะมาสรุปเอาว่า

“พืชไม่เป็นชีวิตที่เคลื่อนไหวย้ายที่เองได้ ก็จึงไม่เป็นสัตว์
เพราะฉะนั้น พืชก็ไม่ต้องตาย”

การสรุปอย่างนี้ใช้ไม่ได้ เป็นตรรกะที่ผิด เพราะชีวิตที่เป็นพืชก็ต้องตายเหมือนกัน เฉพาะข้อความที่ว่าต้องตายนี้ครอบคลุมหมด ไม่เฉพาะชีวิตที่เคลื่อนไหวย้ายที่เองได้ ที่เป็นสัตว์เท่านั้น

เช่นเดียวกับคำว่า “ธรรมทั้งปวง เป็นอนัตตา” ก็คลุมไม่เฉพาะสิ่งที่ไม่เที่ยงเป็นทุกข์เท่านั้น แต่รวมทั้งสิ่งที่เที่ยงและเป็นสุขด้วย

ในที่สุด ที่ว่ามาทั้งหมดก็สอดคล้องกลมกลืนกัน ลงในข้อสรุปแห่งพุทธพจน์ที่ว่า

สพฺเพ สงฺขารํ อนิจฺจา = สังขาร (ขันธ ๕/สังขตธรรม)ทั้งปวงไม่เที่ยง

สพฺเพ สงฺขารํ ทุกฺขา = สังขาร (ขันธ ๕/สังขตธรรม)ทั้งปวงเป็นทุกข์

สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา = ธรรม (ขันธ ๕ + อสังขตธรรม)ทั้งปวงเป็นอนัตตา

ชีวิต มีความหมายกว้างกว่าสัตว์ คลุมไปถึงพืชด้วย ฉะนั้น

ธรรม ก็มีความหมายกว้างกว่าสังขาร(สังขตธรรม) คลุมไปถึงวิสังขาร (อสังขตธรรม) คือ นิพพานด้วย ฉะนั้น

พึงตน คือพึงธรรม โดยทำเหตุปัจจัยที่จะให้เกิดผลนั่นเอง

เรารู้กันดีว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการพึงตน และ “พึงตน” ก็คือ ผลักดันกระบวนการแห่งเหตุปัจจัย ที่เรียกว่า “ธรรม” ให้ดำเนินไปสู่จุดหมาย พุดง่าย ๆ ว่า ทำเหตุปัจจัย หรือปฏิบัติธรรมนั้น ๆ เอง ไม่ใช่คอยโชคหรือรอให้ใครบันดาลให้ เพราะฉะนั้น จึงมีคำสอนที่ให้เรา พึงตน ก็คือพึงธรรม

เอกสารของวัดพระธรรมกาย ก็นำเอาพุทธพจน์เกี่ยวกับการพึงตนมาอ้างด้วย เพื่อยืนยันว่ามีอัตตา ดังบาลีว่า

อตุตฺตาปา วิหโร อตุตฺตรณา อนนฺนฺสรณา, ธมฺมํทปํ ธมฺมฺสรณา

อนนฺนฺสรณา.

(ที.ม.๑๐/๓๓/๑๑๙)

แปลว่า: “เธอทั้งหลายจงมีตนเป็นเกาะ จงมีตนเป็นที่พึ่ง
มิใช่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง, จงมีธรรมเป็นเกาะ จงมีธรรมเป็นที่พึ่ง
มิใช่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง”

ที่จริง พุทธพจน์นี้เป็นคำสอนภาคปฏิบัติ ไม่เกี่ยวกับการที่จะ
แสดงว่ามี “อัตตา” แต่อย่างใดเลย ขอให้พิจารณาเหตุผลง่ายๆ ว่า

๑. เป็นคำสอนให้พึ่งตน คือให้ทำหรือปฏิบัติด้วยตนเอง ตาม
ภาษาที่เราเข้าใจกันในชีวิตประจำวัน (เหมือนพุทธภาษิตว่า อตฺตา หิ
อตฺตโน นาโถ = ตนเป็นที่พึ่งของตน ซึ่งชาวบ้านไทยเข้าใจกันดี แต่ฝรั่ง
รุ่นเก่าบางคนเอาไปคิดเลยเถิดเป็นว่า พระพุทธเจ้าสอนหลักอาตมัน)

๒. ในพุทธพจน์นี้ พระพุทธเจ้าก็ตรัสไขความไว้ชัดเจนแล้ว
ว่าที่ว่ามีตนเป็นที่พึ่ง ก็คือมีธรรมเป็นที่พึ่ง หมายความว่าพึ่งตน ก็
คือพึ่งธรรม โดยปฏิบัติธรรมนั้นแหละ

๓. ยิ่งกว่านั้น พุทธพจน์นี้ยังไม่จบ ยังมีต่อไปอีก (แต่เอกสาร
ของวัดพระธรรมกายไม่เคยมาแสดงด้วย) ซึ่งทรงอธิบายว่า พึ่งตน =
พึ่งธรรมนั้น พึ่งโดยทำอย่างไร ขอให้ดูพุทธพจน์นั้นต่อไปว่า

“ดูก่อนอานนท์ อย่างไรก็ตาม ภิคุจะชื่อว่าอยู่อย่างมีตน
เป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง, จึงจะมีธรรม
เป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่มีอย่างอื่นเป็นที่พึ่ง. . . ภิคุ
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ตามเห็นในกายว่าเป็นกาย ... ในเวทนา
... ในจิต ... ในธรรมทั้งหลาย ...”

(ที.ม.๑๐/๓๓/๑๑๔)

จะเห็นว่า พระพุทธเจ้าเองทรงอธิบายไว้ชัดเจนแล้วว่า ให้พึ่ง
ตน = พึ่งธรรม = เอาธรรมมาปฏิบัติ = ปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน
๔ = พึ่งตนได้ = มีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับการมีอัตตา
หรือการที่นิพพานจะเป็นอัตตา แต่อย่างใดเลย

ที่จริง ในระหว่างการปฏิบัติ จะมีคำสอนที่กล่าวถึงตน/อัตตา
อย่างนี้มากมาย กระจ่ายทั่วไป

ตน หรืออัตตาในกระบวนการปฏิบัตินี้ ก็คือคำพูดตามภาษา
สมมติในชีวิตประจำวันเท่านั้นเอง

ไม่มีการใช้ “ตน/อัตตา” นี้ในฐานะเป็นจุดหมายที่จะไปเข้าถึง
เช่น ไม่มีคำว่าบรรลุอัตตา หรือเข้าถึง/เข้าร่วมกับอัตตา/อาตมัน
อย่างลัทธิที่ถืออัตตา พูดง่ายๆ ว่า นิพพานไม่เป็นอัตตา

มติของปราชญ์ตะวันตกที่ยกมา ก็ล้าสมัย

เอกสารของวัดพระธรรมกาย กล่าวอ้างว่า

“ปราชญ์ใหญ่ทางพระพุทธศาสนาในดินแดนตะวันตก
ที่มีชื่อเสียงก้องโลกจำนวนมาก ก็มีความเห็นว่าอัตตาที่แท้จริง
อยู่ในคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น Mrs. Rhys Davids
นายกสมาคมบาลีปกรณ์ แห่งประเทศอังกฤษ ปี พ.ศ. ๒๔๖๕-
๒๔๘๕ . . . Miss I. B. Horner นายกสมาคมบาลีปกรณ์
แห่งประเทศอังกฤษ ปี พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๒๔ . . . Christmas
Humphreys . . . และอีกหลายๆ ท่าน”

ข้อความข้างบนนี้ ให้ข้อมูลความจริงไม่เพียงพอ และทำให้
เกิดภาพความเข้าใจนักปราชญ์ตะวันตกไม่ถูกต้อง

เรื่องของนักปราชญ์ และนักวิชาการตะวันตกนี้ ถ้าจะเขียน
สั้น ๆ ให้เข้าใจเขาถูกต้อง อาจเล่าวิวัฒนาการทางความรู้ความคิด
ของเขาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยแบ่งคร่าวๆ เป็น ๓ ระยะ คือ

ระยะที่ ๑ ปราชญ์ตะวันตกยังติดความคิดเก่า ๆ . . .

ระยะที่ ๒ ฝรั่งเศสมาพบพระได้ทศนะที่ถูกต้อง . . .

ระยะที่ ๓ ปราชญ์รุ่นใหม่ในเมืองฝรั่งเศสหันมาสู่ทางที่หายสับสน...

ยกตัวอย่าง Miss I. B. Horner นั้น ครั้งหนึ่งได้ทำหนังสือร่วมกับ Coomaraswamy (เพียงแค่ชื่อก็ฉายความเป็นอินดูออกมา) ให้ชื่อว่า *The Living Thought of Gotama the Buddha*

ในตอนว่าด้วย Self (อัตตา) พุทธพจน์แรกที่ท่านยกมา ก็คือ

อตตา หิ อตตโน นาโถ

พุทธภาษิตนี้ ชาวพุทธไทย แม้แต่ชาวบ้านที่แทบจะไม่ได้ศึกษาอะไรเลย แต่เพราะความที่คุ้นกับบรรยากาศในพระพุทธรศาสนา และเป็นพุทธภาษิตที่คุ้นหู ก็จึงแปลกันได้ว่า “ตนเป็นที่พึ่งของตน” และเข้าใจความหมายกันดีพอสมควร

แต่ I. B. Horner และ Coomaraswamy พอเห็นว่ามีคำ “อตตา/ตน” อยู่ด้วยกัน ๒ ครั้งในพุทธภาษิตนี้ แทนที่จะเข้าใจอย่างที่ชาวพุทธรู้จัก ก็คงจะแปลความหมายไปตามแนวคิดคำสอนของอินดู ซึ่งถือว่ามีอัตตา หรืออาตมัน ๒ อย่าง ได้แก่ อาตมันใหญ่ เรียกว่าปรมาตมัน กับอาตมันเฉพาะบุคคล เรียกว่า ชีวาตมัน เลยแปลว่า

“The Self is lord of the self . . .”^๑

ฟังสังเกตว่า Self แรกใช้ S ใหญ่ ส่วน self หลังใช้ s เล็ก ทำนองว่า อัตตาใหญ่ เป็นนาถะของอัตตาเล็ก

ทั้งสองท่านได้เจอพุทธภาษิตอีกบทหนึ่งว่า

อตตนา ว กตํ ปาปํ

อตตนา สงฺกิลิสฺสติ

อตตนา อกตํ ปาปํ

อตตนา ว วิสุตฺติ (พ.ป.๒๕/๒๒/๓๗)

ซึ่งชาวพุทธทั่วไปก็เข้าใจกันไม่ยาก ตามคำแปลว่า

“ตัวทำชั่ว ตัวก็เศร้าหมองเอง

ตัวไม่ทำชั่ว ตัวก็หมดจดเอง”

พอเจออย่างนี้ ก็คงจะไปพักหนึ่งว่า อัตตาซึ่งเป็นสิ่งเที่ยงแท้ถาวร จะมาทำความชั่วได้อย่างไร ในที่สุดก็เลยเอาอัตตา ในกรณีนี้ไปจัดเป็น อัตตาเล็ก

นี่คือตัวอย่างความเข้าใจของคนที่เรียกว่าเป็นปราชญ์ตะวันตก รุ่นค่อนข้างเก่า

แต่เวลานี้ชาวตะวันตกแปล อตตา หิ อตตโน นาโถ กันใหม่ ทำนองนี้ว่า “Oneself is one's own protector (refuge); . . .”^๑

ตรงกับที่ชาวพุทธไทยทั่วไป แม้แต่ชาวบ้านเข้าใจกันดีอยู่แล้ว ฝรั่งเศสในประเทศตะวันตกเองนั้น ย้อนหลังไปไม่กี่ปีนี้ น้อยคนนักจะเข้าใจพุทธศาสนาได้ถูกต้อง ซึ่งก็ต้องเห็นใจเขา เพราะอิทธิพลความคิดที่ติดมาจากพื้นฐานเดิมของเขาชักนำให้มองผิดเพี้ยนหรือเอียงไป *เอกสารของวัดพระธรรมกาย* จึงไม่สมควรจะไปยกย่องนับถือเขามากนักถึงกับให้เป็น “ปราชญ์ใหญ่ทางพระพุทธศาสนา . . . ที่มีชื่อเสียงก้องโลก” ควรจะดูเพียงว่า คนไหนเข้าใจดีขึ้นมา ก็อนุโมทนาเขาไป

เมื่อการศึกษาพุทธศาสนาของชาวตะวันตกเดินผ่านผ่านพันยุคของ Mrs. Rhys Davids, Miss I. B. Horner, Christmas Humphreys เป็นต้นมาแล้ว เวลานี้ก็ถึงนายกสมาคมบาลีปกรณ์คนปัจจุบัน ชื่อ Professor Richard Gombrich ซึ่งถ้ามองโดยลำดับ

^๑ Ananda K. Coomaraswamy and I. B. Horner, *The Living Thought of Gotama the Buddha* (London: Cassell & Co., Ltd., 1984), p.174.

^๑ เช่น Walpola Rahula, *What the Buddha Taught* (New York: Grove Press, 1974), p.130.

เวลา ก็ถือว่าเป็นปราชญ์บาลีและพุทธศาสนาของตะวันตกรุ่นใหม่

ปรากฏว่า Richard Gombrich คัดค้านทัศนะของปราชญ์ตะวันตกรุ่นก่อน เช่น Mrs. Rhys Davids ที่เคยเป็นนายกสมาคมบาลีปกรณ์คนเก่าในเรื่องนี้อย่างเต็มที่

Richard Gombrich ได้เขียนหนังสือขึ้นเล่มหนึ่งชื่อว่า *Theravada Buddhism* พิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ๑๙๘๘ แต่เดิยวันพิมพ์หลายครั้งแล้ว เขาเขียนไว้ในหนังสือเล่มที่กล่าวนั้น หน้า ๒๑ ว่า

“Many scholars of Buddhism, both Western and Hindu, have tried to prove that the Buddha himself did not preach the doctrine of no-soul as it has been understood in the Theravadin tradition . . . This amounts to a claim that this great religious teacher has been completely misunderstood by his followers . . .”^๑

“นักปราชญ์พุทธศาสนาจำนวนมาก ทั้งชาวตะวันตกและที่เป็นชาวฮินดู ได้พยายามพิสูจน์ว่า พระพุทธเจ้าเองไม่ได้ทรงสอนหลักอนัตตา อย่างที่เข้าใจกันในสายความคิดของเถรวาท การกระทำอย่างนี้เท่ากับเป็นการดูว่าเหล่าสาวกของพระพุทธเจ้าเอง ได้เข้าใจองค์พระศาสดาของตนผิดพลาดไปอย่างสิ้นเชิง . . .”

ทัศนะของ Gombrich มาตรงตามหลักการของเถรวาทอย่างแท้จริง คือ อตตานั้นโดยปรมาตตไม่มีอยู่เลย มีแต่โดยสมมติเท่านั้น เมื่ออตตไม่มีจริงอยู่แล้ว ก็ไม่มีอตตาคือจะต้องไปดับหมายความว่า ดับแต่ความหลงผิดและความยึดมั่นในอตตาท่านั้น เมื่อดับความหลงผิดและความยึดมั่นในอตตไปแล้ว ก็ไม่มีอะไรเป็นอตตาคือจะต้องพูดถึงอีก ดังที่ต่อมาหน้า ๖๓ เขาเขียนอีกว่า

^๑ Richard F. Gombrich, *Theravada Buddhism* (London: Routledge & Kegan Paul Ltd., 1994), p. 21.

“Endless misunderstanding has been caused by Western writers, who have assumed that Nibbana is the blowing out of the personal soul . . . there is no soul or self as a separate entity, for such terms as soul, self, individual etc., are mere conventional terms . . . there can be no question of getting rid of a soul because one has never had one . . .”

“ได้มีความเข้าใจผิดกันอย่างไม่รู้จักจบสิ้น ซึ่งเกิดขึ้นจากนักเขียนชาวตะวันตก ผู้ได้ยึดถือว่านิพพานคือการดับอตตาของบุคคล” . . . ไม่มีอตตาหรือตัวตน ที่เป็นสิ่งมีอยู่จริงต่างหาก เพราะคำทั้งหลายทั้งปวงเช่น อตตา ตัวตน บุคคล เป็นต้น เป็นเพียงคำสมมติบัญญัติเท่านั้น . . . ไม่ต้องพูดถึงการที่จะกำจัดอตตา เพราะว่า ใครๆ ก็ไม่ได้เคยมีอตตากันมาเลย”

ถ้ามอง Richard Gombrich เป็นผลรวมแห่งความเพียรศึกษาและสติปัญญาของปราชญ์พุทธศาสนาชาวตะวันตก ก็จะเห็นได้ว่าความเพียรทั้งหมดนั้น เพ็งมาบรรลุผลที่นี้ คือมาจบที่การยอมรับหรือรู้จักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่แท้จริงว่า ไม่ยอมรับอตตา หรือปฏิเสธลัทธิอตตา และเกิดความเข้าใจถูกต้องขึ้นมาว่า อตตาเป็นเพียงคำสมมติทางภาษา เพื่อสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน แต่ไม่มีอยู่จริงโดยปรมาตต ไม่มีในรูปใดๆ ไม่มีอตตาแม้แต่ที่จะต้องไปดับ เป็นการระงับคำสรุปในเอกสารของวัดพระธรรมกายที่ว่า

“ปราชญ์ทางพุทธศาสนาที่มีผลงานมากมายเป็นที่รู้จักกันทั่วโลกเหล่านี้ มีความเห็นที่ตรงกันในเรื่องอตตา นี้ ๒ ประเด็น

^๑ Ibid., p. 63.

^๒ ในเมืองไทย บางที่เราพูดว่า “ดับอตตา” โดยถือเป็นเพียงสำนวนพูดเท่านั้น คำพูดนี้มีความหมายว่าดับความยึดมั่นในอตตา ไม่ได้หมายความว่าดับอตตา เพราะไม่มีอตตาคือจะต้องไปดับ มีแต่ความยึดมั่นที่เกิดจากความหลงผิดว่ามีอตตาท่านั้น

ใหญ่ๆ คือ

ก. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เคยปฏิเสธอย่างชัดเจนว่า
อตฺตาทิแท้จริงไม่มี และไม่เคยตรัสปฏิเสธว่ามีอตฺตาใด ๆ
ทั้งสิ้น ในสัจจะทุกระดับ

ข. เขาเหล่านี้เชื่อตรงกันว่า ในคำสอนของพุทธศาสนา
ยุคดั้งเดิมบ่งบอกว่า มีอตฺตาทิแท้จริง ซึ่งอยู่ในภาวะที่สูงกว่า
ขั้น ๕ หรือสังขตธรรม”

ตอนนี้เมื่อมาถึง Richard Gombrich ก็เลยต้องพูดใหม่ว่า

“ปราชญ์ทางพุทธศาสนาของตะวันตกได้มีความเห็น
ผิดกันมาหลายและยาวนาน จนกระทั่งในที่สุดนี้ ก็ได้มีความ
เห็นถูกต้องว่า

ก. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปฏิเสธอย่างชัดเจน ว่าอตฺตาทิแท้
จริงไม่มี พระองค์ปฏิเสธอตฺตาในระดับปรมัตถ์โดยสิ้นเชิง

ข. ปราชญ์ตะวันตกมาถึงจุดที่ยอมรับแล้วว่า ในคำสอนของ
พระพุทธศาสนายุคดั้งเดิม ไม่ถือว่าอตฺตาทิจะต้องพูด
ถึงใด ๆ อีก นอกจากอตฺตาคือตัวตนโดยสมมติเท่านั้น”

เรื่องนิพพานเป็นอนัตตานี้ ประเทศพุทธศาสนาเถรวาททั้ง
หลายลงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ขัดแย้งกันเลย ปัญหาไม่น่าจะ
มีขึ้นมา ส่วนเรื่องนักวิชาการตะวันตกอะไรนั้น ก็เป็นเรื่องความคิด
เห็นของเขาอย่างที่ว่ามาแล้ว ซึ่งก็มาจบที่ Richard Gombrich ที่
มารู้จักพระพุทธศาสนาตรงกับพระสงฆ์เถรวาทในที่สุด

ขอให้นึกดูว่าต้องใช้เวลานานเท่าไร กว่าปราชญ์ตะวันตก
จะเดินทางมาถึงจุดที่รู้เข้าใจพระพุทธศาสนาได้อย่างนี้ ขณะที่ใน
ประเทศเถรวาทนั้น เราได้รู้เข้าใจกันมานานนักหนาแล้ว เพราะ

ฉะนั้นการอ้างนักวิชาการตะวันตก จึงไม่มีความหมายอะไร

แต่แม้ว่าปราชญ์ชาวตะวันตกจะรู้ถูกต้องขึ้นแล้ว ก็ไม่ใช่
เรื่องที่เราจะต้องไปนำเขามาอ้างอิง เพราะประการแรก ได้กล่าว
แล้วว่า กรณีอย่างนี้เราไม่เอาความคิดเห็น และประการที่สอง นัก
ปราชญ์ตะวันตกเหล่านี้ก็มาศึกษาจากพระไตรปิฎกเถรวาทของ
เรา ไม่ใช่เขาจะเป็นผู้วินิจฉัยคำสอนของพระพุทธศาสนา

ท่าทีที่ถูกต้อง คือ อนุโมทนาที่เขาเข้าใจถูกต้องขึ้นมาได้ในที่
สุด แล้วช่วยกันศึกษาและรักษาพระไตรปิฎกไว้ เพื่อให้คนที่เผลอทั้ง
หลาย ยังมีโอกาสมาศึกษาให้รู้จักพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง

เมื่อหลักฐานก็ไม่มี ดีความก็ไม่ได้

ก็หันไปอ้างผลจากการปฏิบัติ

เมื่อไม่มีแหล่งที่มาจากคัมภีร์ที่จะอ้าง ซึ่งระบุว่านิพพานเป็น
อตฺตา ทางสำนักธรรมกาย นอกจากใช้วิธีตีความ(แบบเงใด)
หรือแปล(ให้)ผิด ตลอดจนอ้าง(ไม่ตรงตาม)คำสอนของลัทธิ
นิกายอื่น และ(เลือก)ยกความเห็นของนักวิชาการแล้ว อีกอย่าง
หนึ่ง คือการอ้างว่าตนได้เห็นอย่างนั้นจากการปฏิบัติ

การอ้างผลจากการปฏิบัติ นั้น เป็นเรื่องที่พูดได้ง่าย แต่เสี่ยง
ต่อความผิดพลาดมากที่สุด เพราะ

ก) สิ่งที่อ้างว่าเห็นในการปฏิบัติ นั้นจำนวนมาก หรือส่วนมาก
เป็นเพียงนิมิต คือภาพที่จิตสร้างหรือปรุงแต่งขึ้น หรือแม้แต่เป็น
ภาพหลอน

ข) แม้แต่ผู้ที่ปฏิบัติไปถึงขั้นสูง ซึ่งเห็นผลจากการปฏิบัติที่

เป็นจริง ก็ยังมีไม่น้อยที่ผิดพลาด คือผลที่เห็นนั้นเป็นของจริงในระดับหนึ่ง แต่ตัวผู้ปฏิบัติเข้าใจผิดว่าเป็นผลของการปฏิบัติอีกระดับหนึ่ง เช่น ได้ฌานแล้ว เข้าใจว่าเป็นนิพพาน ความเข้าใจผิดอย่างนี้เป็นโทษมาก เพราะทำให้หยุดจบอยู่แค่นั้น เนื่องจากไม่รู้ตัว จึงเท่ากับตัดโอกาสของคนที่ง้าวต่อขึ้นไป

ที่ว่านี้ รวมถึงการเข้าใจผิด เอาผลการปฏิบัตินอกพระพุทธศาสนามาเป็นผลอย่างใดอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา

ดังนั้นในพุทธกาลจึงระวังมาก ผู้ปฏิบัติจะไม่เที่ยวอ้างง่าย ๆ และให้การอ้างได้รับการวินิจฉัยจากองค์พระพุทธเจ้า

เนื่องด้วยการอ้างผลจากการปฏิบัติ เสี่ยงต่อความผิดพลาดมากอย่างนี้ เมื่อมีใครอ้างผลจากการปฏิบัติ โดยเฉพาะอ้างว่าเห็นนิพพาน จึงมีข้อพิจารณา และวิธีตรวจสอบ อย่างน้อยต่อไปนี้

๑. ผู้ที่ได้ยินคำอ้าง มีสิทธิตั้งข้อสงสัยไว้ก่อนว่า การเห็นในการปฏิบัติที่ผู้นั้นอ้าง ไม่ว่าจะเห็นนิพพานหรือเห็นอะไรก็ตาม อาจจะเป็นเพียงการเห็นนิมิต หรือแม้แต่ภาพหลอน หรือเหมือนการอ้างของคนทีบอหวาย ว่าเห็นเลขลอตเตอรี่จากการปฏิบัติ

๒. ขึ้นต่อไป จะต้องตรวจสอบการปฏิบัติด้วยหลักการซึ่งเป็นเกณฑ์ตัดสินว่า เป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องหรือไม่ ตรงกับขั้นตอนของธรรมปฏิบัติจริงหรือไม่ เพราะว่า ถ้าเป็นการปฏิบัติที่ผิดหลักการ ผลที่ได้เห็นนั้นก็ไม่ต้อง

ในพุทธกาล ผลการปฏิบัตินั้นต้องได้รับการตรวจสอบจากพระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ก็ต้องตรวจสอบด้วยคำสอนของพระองค์ คือหลักการที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก

ถ้าการปฏิบัติไม่เป็นไปตามหลักการ ซึ่งปรากฏในพระ

ไตรปิฎก ก็ยุติได้ว่าเป็นการปฏิบัติตามทัศนะส่วนตัวของบุคคลนั้น หรือไม่ก็เป็นเพียงเรื่องของสำนักนั้น หรือมีค่าเท่ากับการปฏิบัติของฤาษีโยคี เป็นต้น นอกพระพุทธศาสนา เป็นแต่เพียงอาศัยรูปแบบในพระพุทธศาสนาเท่านั้น

เนื่องจากผลการปฏิบัตินั้นอ้างกันง่าย ๆ และเมื่อไม่มีการตรวจสอบ ก็เสี่ยงอันตราย ดังนั้น โดยทั่วไป ผู้ที่ได้ฟังคำอ้างจึงไม่ต้องคิดอะไรอื่น นอกจากตีใจที่เราไม่ได้ไปร่วมปฏิบัติอย่างนั้นด้วย

ทั้งๆ ที่ตนอาศัยรูปแบบที่กำหนดไว้ในพระไตรปิฎก แต่เวลาปฏิบัติกลับปฏิบัติไปตามความคิดเห็นของตนเอง ถ้าไม่ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า แล้วจะเป็นการปฏิบัติที่เรียกว่าพุทธศาสนาได้อย่างไร

๓. เป็นการเสี่ยงต่อการอวดอุตริมนุสสรธรรม อย่างที่กล่าวแล้วว่า ในสมัยพุทธกาลนั้น เมื่อจะตรวจสอบว่าตนเองได้บรรลุธรรมได้เห็นนิพพานหรือไม่ เป็นต้น ก็ต้องไปให้พระพุทธเจ้าตรัสรับรอง ดังที่เรียกว่าพยากรณ์ ถ้าภิกษุรูปใดกล่าวขึ้นกับภิกษุรูปอื่น แทนที่จะนำไปกล่าวขอรับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า อาจจะถูกตั้งข้อสงสัยไว้ก่อนว่าอวดอุตริมนุสสรธรรม

แม้แต่พระสาวกหรือครุสวาทเคยพูดอะไรบางอย่าง ภิกษุบางรูปก็ยังตั้งข้อกล่าวหาว่าท่านอวดอุตริมนุสสรธรรม ซึ่งต้องรับคำวินิจฉัยจากพระพุทธเจ้า (ดูเรื่องใน ส.น. ๑๖/๑๐๔/๕๓)

เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ก็ต้องตัดสินด้วยหลักการที่พระองค์ทรงวางไว้ ซึ่งมีอยู่แล้วในพระไตรปิฎก ถ้าจะตรวจสอบว่าเห็นนิพพานหรือไม่ ก็ต้องพิสูจน์ตัวเอง อย่างพุทธพจน์ที่ว่า

“ภิกษุเห็นรูปด้วยตา . . . ได้ยินเสียงด้วยหู . . . ฯลฯ”

ย่อมรู้ชัดในตัวของตัวเองว่า ภายในใจของเรามีโลภะ มีโทสะ
มีโมหะหรือไม่”

(ถ.ส.พ. ๑๘/๒๔๐/๑๗๓)

การตรวจสอบตนเองอย่างนี้ จึงจะทำให้รู้ได้ว่าบรรลุนิพพานถึง
ขั้นเห็นนิพพานหรือไม่ และพระพุทธรูปเจ้าทรงมุ่งให้แต่ละคนสำรวจ
ตรวจสอบในตนเอง ไม่ใช่ให้ไปवादอ้างแก่ผู้อื่น

ถ้าเห็นโน่นเห็นนี่ แล้วมาवादอ้างแก่ผู้อื่น บอกว่าได้มรรค ได้ผล
เห็นนิพพาน ก็ควรจะต้องถูกขอให้มองดูในตัวของผู่วาดอ้างนั่นเอง
ว่าใจยังมี โลภะ โทสะ โมหะ หรือไม่ พร้อมกับการที่จะต้องถูกตรวจ
สอบว่าอาจจะเป็นการवादอุตริมนุสสรธรรม

ถ้าบอกว่าเห็นนิพพานเป็นรูปเป็นร่างอย่างนั้นอย่างนี้ อยู่ที่นี่
ที่นี่ ก็บอกได้ทันทีว่านั่นไม่ใช่การเห็นนิพพาน แต่เป็นการหลง
เอานิมิตอะไรสักอย่างเป็นนิพพาน ซึ่งตรงข้ามกับนิพพาน ที่เป็น
ภาวะแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ

เวลานี้ไปกันไกลถึงกับการพูดว่า ท่านผู้นั้นผู้นี้ พระรูปนั้น
รูปนี้ เป็นนักปฏิบัติหรือไม่ โดยจะดูว่าไปนั่งสมาธิหรือเปล่า ไปเข้า
ป่า ไปนั่งวิปัสสนาหรือเปล่า อะไรทำนองนี้ คือไปติดที่รูปแบบ

จริงอยู่ รูปแบบเหล่านี้ก็ช่วยเป็นเครื่องประกอบในการ
พิจารณาขั้นต้น แต่ถ้าเป็นวิธีของพระพุทธรูปเจ้าแท้ๆ ไม่ใช่อยู่ที่ตรงนี้
การจะรู้ว่าท่านใดเป็นผู้ปฏิบัติหรือไม่ ก็ดูที่พฤติกรรมของท่านว่า
เป็นไปตามศีลหรือไม่ แล้วก็ดูความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต
การแสดงออกและอาการความเป็นไปทั้งหลายที่แสดงว่า มีโลภะ
โทสะ โมหะน้อยหรือมากเพียงใด อย่างนี้จึงจะเป็นการดูการ
ปฏิบัติที่แท้จริง ซึ่งเป็นเนื้อแท้ตามหลักการของพระพุทธรูปเจ้า

เพราะไม่เห็นแก่พระธรรมวินัย

จึงต้องหาทางดิ้นรนเพื่อหนีให้พ้นสัจจะ

ระยะหลังนี้ วัดพระธรรมกายได้เผยแพร่ข้อเขียนที่ว่าเป็นของ
สมเด็จพระสังฆราชพระองค์หนึ่ง เรียกว่า “เถรบัญญัติ” ซึ่งแสดง
ความไม่เห็นด้วยกับเรื่องนิพพานเป็นอนัตตา และเห็นว่านิพพาน
เป็นอัตตา และหลังจากนั้นก็ยังได้เผยแพร่ทัศนะของพระเถระ
และพระมหาเถระรูปอื่นๆ อีก ที่กล่าวในเชิงว่านิพพานเป็นอัตตา

ข้อเขียนคำกล่าวของพระเถระและพระมหาเถระเหล่านี้ เป็น
ตัวอย่างของสิ่งที่เรียกว่าทัศนะหรือความคิดเห็นต่างๆ

การนำเกณฑ์วินิจฉัยธรรมวินัยมาตรวจสอบทัศนะหรือ
ความคิดเห็นต่างๆ เหล่านั้น ในที่นี้ขอพูดไว้ ๒ ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ ๑ ดูว่าทัศนะเหล่านี้ อยู่ในฐานะอย่างไร และจะยอม
รับได้หรือไม่ ในขั้นนี้จะเห็นว่า ทัศนะหรือความคิดเห็น ตลอดจน
คำอธิบายบรรยายเรื่องนิพพานเป็นอัตตาหรือไม่นี้ แม้แต่ของ
ท่านที่เรียกว่าเป็นผู้รู้หรือเป็นปราชญ์ ยังมีอีกมาก เมื่อทางวัดพระ
ธรรมกายยกทัศนะที่เห็นว่านิพพานเป็นอัตตามาอ้าง ผู้อื่นก็อาจจะ
ยกทัศนะของผู้รู้ท่านอื่นที่เห็นว่านิพพานเป็นอนัตตาขึ้นมาอ้าง
เช่น ยกข้อเขียนคำกล่าวของสมเด็จพระสังฆราชขององค์อื่นขึ้นมาคัด
ค้านมติขององค์ก่อน แล้วก็จะอ้างกันไปอ้างกันมา ไม่มีที่สิ้นสุด

ในการวินิจฉัยว่า อะไรเป็นธรรม อะไรเป็นวินัยอย่างนี้
ท่านมีหลักเกณฑ์วินิจฉัย ซึ่งเป็นเครื่องรักษาพระศาสนาตลอดมา
เป็นเครื่องตัดสิน (ดูเล่มใหญ่ หน้า ๓๖-๓๗) คือมหาปเทศ ๔ ทั้ง ๓ ชุด

สำหรับกรณีอย่างนี้ ก็ใช้ชุดที่ ๓ ได้แก่

๑. สุตตะ คือ พระไตรปิฎก
๒. สุตตานุโลม คือ มหาปเทศ (ยอมรับอรรถกถาด้วย)
๓. อาจริยวาท คือ อรรถกถา (พวงฎีกา อนุฎีกา)
๔. อัตตโนมติ คือ มติ ทศนะ ความเห็นของท่านผู้รู้ เป็นต้น
- ข้อ ๑. ตัดสิน ข้อ ๒ - ๓ - ๔
- ข้อ ๒. ตัดสิน ข้อ ๓ - ๔
- ข้อ ๓. ตัดสิน ข้อ ๔

ทศนะ ความเห็น คำอธิบายของพระเถระ และพระมหาเถระ
ทั้งหลายเป็นต้น จัดเป็นอัตตโนมติ

ในการวินิจฉัยเรื่องนิพพานเป็นอัตตาหรืออนัตตา เมื่อมีสุตตะ
เป็นต้น อยู่แล้ว ก็นำมาตัดสิน ไม่ว่าจะมิตศนะของพระเถระ พระ
มหาเถระ ก็ร้อยก็พันอย่าง ก็จบทีเดียว ยกมาอ้างเป็นหลักไม่ได้

มติ ทศนะ ความเห็น คำอธิบายของพระเถระ พระมหาเถระ
ครูอาจารย์นั้น มีไว้สำหรับเป็นเครื่องช่วย หรือเป็นเครื่องร่วมใน
การศึกษาพระธรรมวินัยแก่เรา แต่จะนำมาใช้เป็นเกณฑ์วินิจฉัย
พระธรรมวินัยไม่ได้ มีแต่ต้องเอาธรรมวินัยมาวินิจฉัยครูอาจารย์

ขั้นที่ ๒ ถ้าทศนะนั้นๆ ไม่ถูกต้อง จะก่อผลเสียหายต่อ
พระธรรมวินัย และเป็นความผิดหรือไม่เพียงใด ในแง่นี้ จะเห็นว่า
อย่างน้อยแยกได้เป็น ๓ ขั้น

- ๑) ขั้นทศนะส่วนตัว ท่านผู้นั้นยังไม่รู้ไม่เข้าใจ หรือไม่เชื่อ
และอาจจะแสดงทศนะออกมา ถึงท่านจะบ่นว่า
พรรณนาต่างๆ มากมายว่าไม่ยอมรับ ไม่พอใจ หรือ
น้อยใจต่อคำสั่งสอนในพระธรรมวินัย ก็เป็นความเห็น
ส่วนตัวของท่าน ยังไม่เอาความเห็นส่วนตัวนั้น

ไปสอนว่าเป็นหลักการของพระพุทธศาสนา หรือ
เอาไปสับสนกับหลักฐาน จังยังเป็นเรื่องของการที่จะ
ชี้แจงถกเถียง ทำความเข้าใจ แก้ไขปรับทัศนะ หรือ
ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ในกระบวนการของการ
ศึกษา ส่วนหลักการกลางและหลักฐานต่างๆ ก็ยังคงอยู่
ให้ผู้อื่นมีโอกาสรู้และศึกษากันต่อไป

- ๒) ขั้นปฏิเสธพระศาสนา หรือปฏิเสธพระธรรมวินัย เช่น
กล่าวว่าพระไตรปิฎกเป็นหลักฐานที่เชื่อถือไม่ได้ หรือ
พยายามทำให้ผู้คนเข้าใจสับสนว่า พระไตรปิฎก
บันทึกไว้ตกรๆ หล่นๆ เอาเป็นมาตรฐานไม่ได้
เพราะฉะนั้นหลักการที่มีอยู่ในคัมภีร์จึงเชื่อถือไม่ได้
(ขั้นนี้คือที่ว่า ถ้าผู้ปฏิเสธเป็นภิกษุ ก็คือปฏิเสธความ
เป็นพระภิกษุของตน เพราะเป็นการปฏิเสธพุทธ
บัญญัติที่กำหนดการบวชและศีล ๒๒๗ ที่ตนรักษา)

- ๓) ขั้นปลอมปนพระธรรมวินัย คือกล่าวให้ผิดพลาด
คลาดเคลื่อนไป เช่น เมื่อพระไตรปิฎกสอนว่าอย่างนี้
กลับบอกว่าพระไตรปิฎกไม่ได้สอนอย่างนี้ แต่สอน
อย่างนั้น หรือนำเอาคำสอนและบัญญัติภายนอก
แม้แต่ของพุทธศาสนิกายอื่นๆ เข้ามาแทรกแซง
ปะปนในพระธรรมวินัย หรือในพระไตรปิฎก ทำ
หลักการและหลักฐานให้สับสน

ขั้นที่ ๒ และ ๓ นี้ เรียกว่า เป็นการจาบจ้วงพระธรรมวินัย
สำหรับขั้นที่ ๒) นั้น เมื่อปฏิเสธพระไตรปิฎกแล้ว ก็อาจจะ
พยายามนำเอาทศนะของตน หรือของครูอาจารย์ของตน ขึ้นมา

วางเป็นหลักการให้ยึดถือแทน ซึ่งนอกจากปฏิเสธพระศาสดาแล้ว ก็เป็นการยกตัวหรือยกอาจารย์ของตนขึ้นเหมือนเป็นศาสดาแทน

จะเห็นว่า พระเถระ และพระมหาเถระทั้งหลาย ที่แสดงมติ ทศนะ ความเห็นต่างๆ กันไปนั้น ก็อยู่เพียงในขั้นที่ ๑ ท่านไม่ได้ ก้าวล่วงมาถึงขั้นที่ ๒ - ๓ เมื่อพุทธศาสนิกชนรู้หลักเกณฑ์วินิจฉัย ในพระศาสนา ก็รับฟังด้วยความเท่าทันและช่วยกันศึกษาต่อไป

แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นตามเอกสารของวัดพระธรรมกาย เป็นการ กระทำที่ถึงขั้นจ้วงจาบพระธรรมวินัย ทั้งขั้นที่ ๒ และ ขั้นที่ ๓

อนึ่ง น่าสังเกตด้วยว่า พระเถระและมหาเถระที่สำนัก พระธรรมกายยกเอาทศนะนิพพานเป็นอิตตาของท่านขึ้นมาอ้าง นั้น แท้ที่จริง ทางสำนักพระธรรมกายก็ไม่ได้ยอมรับนับถือหรือเห็น ด้วยกับคำสอนของท่านเหล่านั้น แต่คงยกมาอ้างเพียงด้วยหาเง ที่จะใช้ประกอบสิ่งที่ตนยึดถืออยู่เท่านั้น แม้การยกหลักฐาน ในพระไตรปิฎกเป็นต้นขึ้นมาอ้าง ก็จะเป็นทำนองเดียวกัน จึงมี การทำหลักฐานให้สับสนบ่อยครั้ง

ประเด็นปัญหาวัดพระธรรมกายนั้น ไม่ใช่แค่นี้ แต่จุดแท้อยู่ที่ ว่า เอาจริงที่ตนต้องการขึ้นตั้ง แล้วจัดปรับเพิ่มเติมบิดผันอะไรต่างๆ แม้แต่พุทธพจน์ ในทางที่จะสนองเป้าหมายของตน คือเป็นปัญหา ความไม่ซื่อตรง เริ่มตั้งแต่ทำทุจริตทางวิชาการธรรมดาๆ นี้เอง

ในทางที่ถูกต้อง ควรจะศึกษาและอ้างอิงหลักฐานเหล่านั้น ด้วยเจตนาที่มุ่งหาความจริง ไม่ควรที่จะเอาท่านมาใช้ประโยชน์ เพื่อสนองความมุ่งหมายอะไรบางอย่างของตนเอง

เมื่อไม่เชื่อ ไม่เห็นด้วย ไม่เอาด้วย ไม่ยอมรับคำสอนของพระ พุทธเจ้า ก็พูดออกมาตรงๆ และทำอย่างตรงไปตรงมา ให้ชัดเจน

ไม่ควรจะใช้วิธีการต่างๆ ที่ไม่ซื่อ อย่างซ่อนแฝง ลอบทำ หรือเป็น เล่ห์กล แกล้งทำให้ผู้คนสับสน

ธรรมเนียมแต่เดิมครั้งพุทธกาล เมื่อใครพบนักบวชที่น่า เลื่อมใส แล้วอยากรู้ธรรม และเข้าไปหา เขาไม่ถามว่า ท่านสอนว่า อย่างไร แต่เขาถามว่า “ท่านบวชอุทิศใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน ศาสดาของท่านมีหลักการหรือสอนว่าอย่างไร” ดังเรื่องพระสารี- บุตรกับพระอัสสชิเป็นตัวอย่าง (วินย. ๔/๖๔/๗๓)

แม้แต่พระภิกษุที่มีความรู้หน่อย เมื่อถูกถามในหลักธรรมสำคัญ อย่างเรื่องนิพพาน แม้นตนเองจะยังไม่เข้าใจ ยังไม่บรรลุ ก็ตอบ ได้ตามวิธีปฏิบัติที่ว่า ข้าพเจ้าเองก็ยังไม่รู้เข้าใจเพียงพอ แต่

๑. มีหลักการที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ดังนี้ๆ หรือพระ ไตรปิฎกและคัมภีร์นั้นๆ แสดงไว้ดังนี้ๆ และ

๒. ตามที่ข้าพเจ้าเข้าใจ ข้าพเจ้ามีทัศนะหรือความคิดเห็นว่า ดังนี้

เพราะฉะนั้น เมื่อพุทธศาสนิกชนสนทนากับพระภิกษุ ฟัง ถามสิ่งที่ตนสงสัยว่า พระพุทธเจ้าสอนว่าอย่างไร และพระภิกษุ เมื่อ จะตอบ ควรยกหลักหรือคำตรัสของพระพุทธเจ้าขึ้นมาแสดง แล้วจึง อธิบาย และแสดงทัศนะของตน โดยแยกให้ชัดว่าส่วนใดเป็นหลัก คำสอน ส่วนใดเป็นความคิดเห็น ทัศนะหรือประสบการณ์ของตน

ถ้าพุทธบริษัทยังปฏิบัติตามหลักนี้ ก็จะทำให้พระพุท ธศาสนาไว้ได้ ชาวพุทธทั้งหมดก็จะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พร้อมทั้งมีเสรีภาพในทางความคิดด้วย

ธรรมกาย เรื่องสูงที่ไม่ใหญ่

ธรรมกายแท้ในความหมายที่ถูกต้อง

เอกสารของวัดพระธรรมกาย กล่าวอ้างว่า

“คำว่า ‘ธรรมกาย’ นี้จึงมีมาแต่ครั้งพุทธกาลแน่นอน โดยไม่มีข้อสงสัยและข้อโต้แย้งใดๆ ที่เป็นประเด็นถกเถียงกันก็คือ ความหมายของคำว่า ‘ธรรมกาย’ บ้างก็กล่าวว่า หมายถึงโลกุตระธรรม ๘ บ้างก็กล่าวว่าหมายถึงพระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า บ้างก็กล่าวว่าหมายถึงกายแห่งการตรัสรู้ธรรมของพระพุทธเจ้า สิ่งที่สามารถสรุปได้อย่างมั่นใจอย่างหนึ่งก็คือ เราไม่สามารถอาศัยหลักฐานทางคัมภีร์เท่าที่มีเหลืออยู่ในปัจจุบันมาเป็นเครื่องยืนยันว่า ความคิดเห็นที่แตกต่างกันนั้นความคิดอันใดอันหนึ่งถูกต้องอย่างปราศจากข้อโต้แย้งใดๆ”

“คำว่า ‘ธรรมกาย’ มีหลักฐานปรากฏในพระไตรปิฎกอยู่ ๔ แห่ง และในคัมภีร์อรรถกถาและฎีกาอีกหลายสิบแห่ง ดังรายละเอียดในหัวข้อเรื่องหลักฐานวิชาธรรมกาย นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์พระไตรปิฎกจีนในส่วนที่เป็นเนื้อหาของนินยาน มีการกล่าวถึงคำว่า “ธรรมกาย” ในหลายๆ แห่ง ระบุถึงความหมายของคำว่าธรรมกาย และแนวทางการเข้าถึงได้อย่างน่าสนใจแต่นี้อาในพระไตรปิฎก ฉบับบาลีตกหล่นไป”

การกล่าวทำนองนี้ เป็นการสร้างความสับสนขึ้นใหม่ในเรื่องที่ชัดเจนอยู่แล้ว มีทั้งการพูดในลักษณะที่จะให้เห็นว่า พระไตรปิฎกบาลีเถรวาทที่ตนเองอาศัยอยู่ อาจจะเชื่อถือไม่ได้ หรือบกพร่องยิ่งกว่าพระไตรปิฎกจีน ในส่วนที่เป็นเนื้อหาของนินยาน ทั้งที่นินยานิกายนั้น ก็ถูกชำระสะสางไปแล้ว และพระไตรปิฎกจีนก็เป็นของแปลขึ้นภายหลัง การที่กล่าวว่า เอกสารของวัดพระธรรมกาย จาบจ้วงพระธรรมวินัย จึงไม่ใช่เป็นการกล่าวหา แต่เป็นการกระทำที่แสดงออกมาเองอย่างชัดเจน

ยิ่งกว่านั้น ยังมีการกระทำที่น่ารังเกียจอย่างยิ่ง แผงอยู่ในคำกล่าวนั้นอีก ๒ ประการ (ไม่ต้องพูดถึงเจตนาที่อยู่เบื้องหลัง) คือ

๑) กล่าวถึงพระไตรปิฎกจีนขึ้นมาอย่างเลื่อนลอย ไม่แสดงเนื้อหาที่อ้างนั้นออกมาได้เลย อาจจะเป็นการกล่าวตู่พระไตรปิฎกจีนนั้นด้วย

๒) กล่าวว่า “ระบุถึง...แนวทางการเข้าถึง(ธรรมกาย) ไว้อย่างน่าสนใจ” แต่ที่จริง ไม่มีพระไตรปิฎกฉบับใดจะต้องแสดงวิธีเข้าถึงธรรมกาย เพราะคำว่า “ธรรมกาย” เป็นคำพูดรวมๆ หมายถึงธรรมต่างๆ ทั้งชุด ทั้งหมด หรือทั้งหมด เช่นโลกุตตรธรรมทั้ง ๘ และธรรมต่างๆ เช่นโลกุตตรธรรม ๘ นั้นท่านก็ได้จัดวางระบบวิธีปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงไว้เรียบร้อยแล้ว

เมื่อมรรค ผล นิพพาน มีวิธีปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงพร้อมบริบูรณ์อยู่แล้ว จึงไม่ต้องมีวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงธรรมกายขึ้นมาต่างหาก

“กาย” แปลว่า กอง ที่รวม ที่ชุมนุมหรือประมวลไว้ เมื่อเป็นที่รวมหรือเป็นที่ชุมนุมประมวลไว้แห่งธรรม ก็จึงเรียกว่า “ธรรมกาย”

คำว่า "ธรรมกาย" ก็คือคำที่กล่าวขึ้นมาเพื่อใช้เรียกพระพุทธเจ้า ในฐานะที่ทรงเป็นแหล่งที่รวมและเป็นแหล่งไหลออกมาแห่งธรรม คือพระพุทธเจ้าทรงค้นพบธรรมและทรงคิดพิจารณาจัดลำดับระบบคำสอนของพระองค์ แล้วก็ตรัสออกมา เพราะฉะนั้น พระองค์ก็เป็นธรรมกาย ดังที่ท่านอธิบายไว้ว่า

“แท้จริง พระตถาคต ทรงจิตพุทธพจน์ทั้งไตรปิฎก ด้วยพระหทัยแล้ว ทรงนำออกแสดงด้วยพระวาจ ด้วยเหตุ นั้น พระกายของพระองค์ ก็เท่ากับเป็นธรรม เพราะแล้ว ด้วยธรรม ธรรมเป็นพระกายของพระตถาคตโดยนัยดังนี้ ฉะนั้น พระองค์จึงเป็นธรรมกาย”
(ที.อ.๓/๕๐)

นี่คือความหมายที่แท้จริงของคำว่าธรรมกาย

บำรุงเลี้ยงบริหารร่างกายไว้ รูปกายก็เจริญงอกงาม หมั่นบำเพ็ญศีลสมาธิปัญญา ธรรมกายก็เติบโตขึ้นมาเอง

คำว่า “ธรรมกาย” ในพระไตรปิฎกอีก ๓ แห่ง มาในคำร้อยกรองแสดงประวัติเชิงสกุติ ก็เป็นการใช้เชิงเปรียบเทียบ ซึ่งมีความหมายที่ใช้ได้กับคนอื่น ๆ ทั่วไปด้วย โดยใช้คู่หรือใช้เชิงเทียบเคียงกับคำว่า “รูปกาย”

คนเรานั้น ตามปกติก็มีความเจริญเติบโตของร่างกาย ที่ภาษาบาลีเรียกว่า “รูปกาย” ซึ่งแปลว่า กอง หรือที่รวม หรือที่ชุมนุมแห่งรูปธรรมต่าง ๆ เช่น ธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ หรืออวัยวะต่าง ๆ เช่น ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก ตับ ไต หัวใจ ปอด เป็นต้น

คนเรากินอาหารเป็นต้น เวลาผ่านไป ร่างกายหรือรูปกายก็

เจริญเติบโตมากขึ้น ในทำนองเดียวกัน เมื่อเราศึกษาปฏิบัติธรรม พัฒนาคุณสมบัติที่ต่างต่าง ๆ เช่น ศรัทธา ศีล เมตตา กรุณา สติ สมาธิ ปัญญา เป็นต้น เพิ่มขึ้น ธรรมก็เจริญเพิ่มพูนขึ้น กลายเป็น กองแห่งธรรมที่ใหญ่ขึ้น ๆ คำว่ากองแห่งธรรมหรือชุมนุมแห่งธรรมนี้ เรียกว่า “ธรรมกาย”

คนเราเจริญเติบโตขึ้นมาทางรูปกายนั้น ด้านหนึ่งแล้ว แต่อีกด้านหนึ่งเราก็ควรเจริญด้วยคือด้านธรรมกาย เพราะฉะนั้นใน ความหมายนี้ “ธรรมกาย” ก็เลยเป็นคำคู่กันกับ “รูปกาย”

ธรรมกายที่เจริญขึ้นมาถึงขั้นสูงสุด ก็คือ ถึงขั้นโลกุตตรธรรม ได้แก่ มรรค ผล นิพพาน เพราะฉะนั้น ในขั้นสูงสุด ท่านจึงใช้คำว่า ธรรมกายนี้ ให้หมายถึง ชุมนุมแห่งธรรมที่เป็นโลกุตตระ คือ มรรค ผล นิพพาน แต่ก็เป็คำพูดครอบคลุมรวม ๆ กันไปทั้งกลุ่มทั้งหมด ไม่ใช่หมายถึงหลักธรรมข้อหนึ่งข้อใดโดยเฉพาะ

คำว่า “ธรรมกาย” ที่ใช้ในความหมายนี้ครั้งสำคัญก็คือ คราวที่พระมหาปชาบดีโคตมี ซึ่งเป็นพระมารดาเลี้ยงและเป็น พระน้านางของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้มาผนวชเป็นภิกษุณีรูปแรกใน พระพุทธศาสนา เมื่อชราภาพแล้ว วันหนึ่งได้มาทูลลาพระพุทธเจ้า ไปปรินิพพาน

พระนางได้กล่าวเป็นคำร้อยกรอง คือคาถา ตอนหนึ่งว่า พระนางเป็นพระมารดาของพระพุทธเจ้า คือได้เลี้ยงดูรูปกายของ เจ้าชายสิทธัตถะให้เจริญเติบโตขึ้นมา แต่พระพุทธเจ้าก็เป็น พระบิดาของพระนางด้วยเช่นเดียวกัน คือได้ช่วยให้พระนาง ปฏิบัติธรรม เจริญไตรสิกขา มีธรรมกายเจริญเติบโตขึ้นมา จน กระทั่งบรรลุ มรรค ผล นิพพาน

ถ้าเทียบกับข้อธรรมสำคัญอย่าง ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ ฯลฯ ก็นับว่า “ธรรมกาย” มาไม่มากครั้ง แต่ถ้ามองในแง่ว่าเป็นคำที่ใช้ในความหมายพิเศษ ไม่ใช่ตัวหลักธรรม หลักฐานที่มาเพียงเท่านี้ก็น้อย และเกินพอที่จะให้เห็นความหมายได้ชัดเจน จึงมองไม่เห็นเหตุผลที่จะกล่าวว่าตกหล่นไป (ถึงจะตกหล่น ก็ไม่เป็นเหตุให้เสียความหมาย หรือกระทบอะไรต่อหลักการแม้แต่น้อย)

อนึ่ง การเห็นธรรมกายที่ว่่านี้น ท่านก็อธิบายว่าได้แก่การเห็นอริยสัจ ๔ นั้นเอง และท่านก็บอกไว้ด้วยว่า การเห็นธรรมกายคือเห็นอริยสัจ ๔ นี้ ต้องเห็นด้วยปัญญาจักขุ คือด้วยตาปัญญา เราเห็นรูปกายด้วยตาเนื้อ แต่จะเห็นธรรมกายด้วยตาปัญญา (ไม่ใช่เห็นด้วยสมาธิ ถ้าเห็นด้วยสมาธิก็จะเป็นการเห็นนิมิตอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง)

สมาธินั้นเราใช้เพียงเป็นตัวช่วยทำให้จิตพร้อมที่จะทำงานทางปัญญา ซึ่งจะทำให้มองเห็นธรรมกายด้วยปัญญานั้นอีกทีหนึ่ง

ในหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนานั้น คำว่า “วิชา” ท่านมีหลักวางไว้แล้ว ในคำวิชา ๓ ซึ่งหมายถึง บุพเพนิวาสานุสสติญาณ จุตูปปาตญาณ และอาสวกขยญาณ หรือวิชา ๘ ประการ ที่ขยายออกไปอีก ซึ่งก็ไม่มีคำว่าวิชาธรรมกายนี้ หมายความว่า คำว่า “วิชา” ของท่านมีอยู่แล้ว และวิชาเหล่านี้ก็ยังปรากฏในคำสอนอยู่ครบถ้วน และเป็นตัวหลักที่แท้ของการที่จะให้บรรลุธรรมขั้นสูงในพระพุทธศาสนา ตลอดจนบรรลุนิพพาน ไม่มีวิชาอะไรที่หายไป จึงไม่ต้องมีวิชาอะไรมาเพิ่มเติมอีก

อายตนิพพาน คือดับอายตนะ

“อตฺตา” ไม่มีโดยปรมาตฺถ์ เป็นเรื่องที่ชัดเจนไปแล้ว

เอกสารของวัดพระธรรมกาย เขียนว่า

“ถ้าฟังการอาศัยหลักฐานทางคัมภีร์เท่าที่มีเหลืออยู่ และศึกษาคัมภีร์เพียงบางส่วนเท่านั้นแล้วมาสรุปลงไปว่า มีลักษณะเป็นอย่างไรอย่างนั้นโดยเด็ดขาด พร้อมกับปฏิเสธพระคัมภีร์อื่นโดยสิ้นเชิง ทั้งที่ยังมีประเด็นทางวิชาการที่ต้องศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียดรอบคอบอีกมากอย่างที่ทำอยู่นั้น เป็นสิ่งที่พระเถระทั้งหลายในอดีตของเราไม่ทำกัน เป็นการสรุปเกิน เป็นผลเสียต่อพระพุทธศาสนาและอาจนำมาซึ่งความแตกแยก”

ต่อมาอีกแห่งหนึ่งเขียนว่า

“ในขณะที่ประเด็นปัญหาว่า นิพพานเป็นอตฺตาหรือเป็นอนตฺตา ในทางวิชาการยังไม่อาจสรุปลงได้นั้น สิ่งที่ชาวพุทธพึงทราบก็คือ อายตนิพพานนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยืนยันว่า มีอยู่จริง และทรงปฏิเสธว่าไม่ใช่สิ่งนั้น ไม่ใช่สิ่งนี้ เพราะอายตนิพพานเป็นสิ่งที่เกินกว่าวิสัยและประสบการณ์ในโลกของปุถุชนใดๆ จะสามารถเข้าใจได้...”

พึงสังเกตว่า ตอนแรกที่พูดเรื่องนิพพานเป็นอตฺตาหรืออนตฺตา ทั้งที่หลักฐานว่านิพพานเป็นอนตฺตา มีหลายแห่งและสอดคล้องกันทั้ง

หมด เอกสารของวัดพระธรรมกาย ก็หลุดเชือกออกไปทำนองว่าหลักฐานที่มีเหลืออยู่เท่านี้ไม่เพียงพอ เป็นข้อถกเถียงทางวิชาการ ซึ่งยังสรุปไม่ได้ และยังอ้างว่าพระเถระในอดีตก็ไม่วินิจฉัยอีกด้วย

แต่ตอนหลัง พอพูดเรื่องอายตนิพพาน ทั้งที่หลักฐานที่จะอ้างในพระไตรปิฎกมีแห่งเดียว กลับยกเป็นข้อยืนยันเต็มที่

เรื่อง “อายตนิพพาน” นั้น ถ้าเป็นจริงตามหลักฐานที่อ้างก็ไม่มีปัญหา แต่เรื่องไม่เป็นเช่นนั้น เพราะทั้งเอกสารของวัดพระธรรมกาย และพฤติกรรมต่างๆ มุ่งให้ประชาชนเข้าใจไปว่า มีนิพพานอย่างหนึ่ง ที่เรียกว่า “อายตนิพพาน” ซึ่งมีลักษณะเป็นสถานที่ หรือเป็นดินแดน ดังคำบรรยายตามหลักความเชื่อของสำนักว่า

“นิพพานเป็นอายตนะอันหนึ่ง . . . อายตนะนิพพานก็มีหน้าที่ดึงดูดพระพุทธเจ้า พระอรหันต์เข้าไปสู่อายตนะของตน สถานอันเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าเรียกว่า อายตนะนิพพาน ส่วนพระพุทธเจ้าที่ประทับอยู่ในอายตนะนิพพานนั้น เราเรียกว่า “พระนิพพาน”

“อายตนะนิพพาน มีลักษณะกลมรอบตัวขาวใส บริสุทธิ จนกระทั่งมีรัศมีปรากฏ ขนาดของอายตนะนิพพานนั้นวัดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ราว ๑๔๑ ล้าน ๓ แสน ๓ หมื่น (๑๔๑,๓๓๐,๐๐๐) โยชน์ ขอบของอายตนะนิพพานหนาด้านละ ๑๕,๑๒๐,๐๐๐ โยชน์ รอบขอบทั้ง ๒ ด้านเป็น ๓๐,๒๔๐,๐๐๐ โยชน์ ขอบนี้ก็กลมรอบตัวเช่นเดียวกัน ส่วนเนื้อที่ๆอยู่ในขอบเท่าไร เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าทั้งสิ้น . . .

“ . . . อายตนะนิพพานนี้มีอยู่ สูงขึ้นไปจากภพ ๓ นี้ เลยออกไปจากขอบเนวสัญญานาสัญญายตนะภพ . . .

“ส่วน “พระนิพพาน” นั่นคือ กายธรรมที่ได้บรรลุ

อรหัตผลแล้ว กายเหล่านี้มี กาย หัวใจ ดวงจิต และดวงวิญญาณวัดตัดกลาง ๒๐ วา เท่ากันทั้งสิ้น หน้าตักกว้าง ๒๐ วา สูง ๒๐ วา เกศดอกบัวตูมขาวใสบริสุทธิ์มีรัศมีปรากฏ พระนิพพานนี้ประทับอยู่ในอายตนะนิพพาน . . .”

ทั้งนี้ ถึงกับมีพิธีถวายข้าวพระ และมีผู้เข้าสมาธินำข้าวบูชานั้น

ไปถวายแด่พระพุทธเจ้าในอายตนะนิพพาน

ผู้ศึกษาธรรม อ่านเรื่อง “อายตนะนิพพาน” ข้างต้น ย่อมเห็นได้ชัดเจนทันทีว่า นิพพานอย่างนี้ไม่มีในคำสอนของพระพุทธเจ้า

นิพพานชนิดเป็นสถานที่ มีขนาด วัดได้ ก็เพี้ยนไปไกลอยู่แล้ว ยิ่งเป็นที่ดูดเอาพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ไปรวมไว้ด้วยกัน แล้วคนในโลกนี้ยังเข้าสมาธิไปเฝ้าถวายข้าวบูชาอีกด้วย ยิ่งเข้ากันไม่ได้กับหลักพระพุทธศาสนา จะมีได้ก็แต่เพียงเป็นภาพนิมิตที่จิตปรุงแต่งขึ้นตามคำบอกเล่า

ไม่ต้องพูดถึงนิพพาน ที่พื้นเรื่องปัจจัยปรุงแต่งใดๆ หมดแล้ว แค่ว่าในสวรรค์ ก็ไม่เกี่ยวข้องอะไรกับอาหารของมนุษย์ในโลกนี้

แม้แต่คำว่า “อายตนะนิพพาน” เอง ก็ไม่มีในพุทธพจน์แห่งใด ไม่มีในพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์บาลีใดๆ

ทางสำนักพระธรรมกายมักอ้างพุทธพจน์แห่งหนึ่งว่า “นิพพานเป็นอายตนะ” แล้วเหมาเออว่ามีอายตนะนิพพาน (ทางสำนักมักเขียนเป็น “อายตนะนิพพาน”)

แต่ที่จริง ที่ว่านิพพานเป็นอายตนะ ก็เป็นคนละเรื่องกันกับอายตนะนิพพาน คำว่า “อายตนะนิพพาน” เป็นคำที่ประกอบขึ้นมาเอง

* ทางมรรค ผล นิพพาน (ธรรมปฏิบัติตามแนววิชาธรรมกาย), พิมพ์ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๓, หน้า ๖๒๐-๖๒๔.

ใหม่ซึ่งไม่ถูกต้อง ขัดข้องทางภาษา และไม่ได้ความหมายที่ต้องการ

ในพุทธพจน์ที่ยกมาข้างนั้น (ปฐมนิพนธ์สูตร, พ.อ.๒๕/๑๕๔/๒๐๖) พระพุทธเจ้าทรงนำคำว่า “อายตนะ” มาใช้อธิบายภาวะดับทุกข์ที่เรียกว่า “นิพพาน” ว่าเป็นอายตนะที่ไม่มีดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นต้น

ในทางธรรม “อายตนะ” มีความหมายที่คุ้นพบกันบ่อย ก็คือ แคนรับรู้ หรือที่บรรจบกันของอินทรีย์ (เช่น ตา) กับอารมณ์ (เช่น รูป) และวิญญาณ (เช่น จักขุวิญญาณ) ทำให้เกิดการรับรู้ขึ้น แยกเป็นอายตนะภายใน ๖ (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) อายตนะภายนอก ๖ (รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งต้องกาย และธรรมารมณ์ หรือสิ่งรับรู้ทางใจ)

สำหรับพระสูตรนี้ ก็อย่างที่เราค้นๆ กัน ท่านอธิบายโดยเทียบกับความหมายของอายตนะ คือ อายตนะภายใน กับ อายตนะภายนอกว่า เหมือนกับที่รูปเป็นแคนรับรู้ คือเป็นอารมณ์ของจักขุวิญญาณ นิพพานก็เป็นแคนรับรู้ โดยเป็นอารมณ์แก่มรรคญาณ (ปัญญาที่ทำให้ทำลายกิเลสได้) และผลญาณ (ปัญญาที่รู้ภาวะหมดสิ้นกิเลสและกองทุกข์)

อายตนิพพานไม่มี ถึงจะตั้งเป็นคำใหม่ขึ้นมา ก็หาเป็นแคนไม่

ได้กล่าวแล้วว่า คำว่า “อายตนิพพาน” นั้น ไม่มีในพระพุทธศาสนามาก่อน ท่านผู้ใช้คงจะมุ่งให้แปลว่า “แคนนิพพาน” แต่คำว่า อายตนิพพาน แปลว่า “ดับอายตนะ”

ถ้าจะให้นิพพานเป็นดินแดนจริงๆ ก็ควรจะประกอบศัพท์ใหม่ให้ถูกต้องตามหลักภาษา จึงจะได้คำแปลที่ต้องการ คือ นิพพาน+อายตนะ เป็น “นิพพานายตนะ” แปลว่า แคนนิพพาน

ถ้าอย่างนี้ก็จะมีคำเทียบมากมาย เช่น เทวายตนะ=ถิ่นแดน

เทวดา อรัญญายตนะ=แดนป่า อากาสนัญญายตนะ=แดนอวกาศอันอนันต์ ฯลฯ เนวสัณญานาสัณญายตนะ=แดนฌานมีสัญญา ก็ไม่ใช่ไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่ แล้วนิพพานก็มาต่อยอด ดูจะเข้าชุดกัน

แต่พระพุทธเจ้าก็ได้ทรงปฏิเสธไว้แล้วว่านิพพานไม่ใช่เป็นสถานที่หรือดินแดน การที่จะใช้คำว่า “นิพพานายตนะ” ก็ไม่ถูกต้อง

ถ้าจะใช้อายตนิพพาน กันจริงๆ ก็ต้องใช้ในความหมายที่ถูกต้องตามศัพท์ว่า “ดับอายตนะ” จึงจะสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งก็จะมี ความหมายที่ดีว่า อายตนะต่างๆ ทั้งตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ดับเย็น ไม่เร้าร้อน ไม่ลุกเป็นไฟ ไม่เผาผลาญ

ถ้าใช้ในความหมายอย่างนี้ ก็จะเข้ากับพุทธพจน์ใน อาทิตตปริยายสูตร (เช่น วินย.๔/๕๕/๖๓) ที่ตรัสสอนเหล่าชฎิล นักบวชบูชาไฟว่า อายตนะทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ลุกเป็นไฟ ร้อนไปหมดแล้ว คือ เร้าร้อนด้วยไฟราคะ ไฟโทสะ ไฟโมหะ และไฟความทุกข์ต่างๆ เมื่อเกิดปัญญาเห็นธรรม ก็จะดับไฟเหล่านั้นได้ หายเร้าร้อน ก็จะมาเข้าสู่ความหมายที่ว่า อายตนะเหล่านี้ คือ ตา หู . . . จิตใจ สงบเย็นลง อย่างนี้ก็พอจะนำคำว่าอายตนิพพานมาใช้ได้

อายตนิพพาน ที่แปลว่าดับอายตนะนี้ มีศัพท์สำคัญที่จะเข้าสู่ชุด คือ กิเลสนิพพาน (ดับกิเลส) ชันธนิพพาน (ดับชันธ์) โดยเฉพาะชันธ์ กับอายตนะ เป็นศัพท์ธรรมพวกเดียวกัน มักมาตามกันอยู่แล้ว ก็จะมีชันธนิพพาน ต่อด้วยอายตนิพพาน สอดคล้องกันแท้

อย่างไรก็ตาม ทั้งคำว่า “อายตนิพพาน” ก็ดี “นิพพานายตนะ” ก็ดี ก็ไม่มีมาในหลักพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น ทางที่ดีที่สุด ถ้าเห็นแก่พระธรรมวินัย ไม่ประสงค์จะทำให้กระทบกระเทือนต่อหลักการของพระพุทธศาสนา และเป็นความตรงไปตรงมา

เมื่อจะใช้คำว่า "อายตนิพพาน" และให้มีความหมายตามประสงค์ ก็สอนให้ชัดเจนตรงตามที่เป็นจริงว่า คำนี้ท่านพระอาจารย์ผู้นั้นๆ ได้นำมาใช้ให้มีความหมายดังนี้ๆ ตามหลักการที่ท่านได้จัดวางขึ้นใหม่ ก็จะเป็นการรักษาผลประโยชน์ทางปัญญาของประชาชน มิให้เกิดความสับสน และไม่เสียหาย แต่ถ้าจะให้ถูกต้องแท้จริง เมื่อเป็นพระภิกษุก็ต้องสอนให้ตรงตามพระธรรมวินัย

ไม่ต้องไปหาเหตุที่ไหน มองเห็นนิพพานได้ในใจของตนเอง

โดยสรุป การเห็นนิพพาน มีจุดตรวจสอบที่สำคัญ คือ

๑. รับรู้รูปเสียงหรืออารมณ์ใดๆ ก็มีจิตบริสุทธิ์
เห็นภาวะที่ไม่มีโลภะ โทสะ โมหะ ในใจของตน
ไม่ใช่เห็นบุคคล สถานที่ รูปภาพ หรือองค์อะไรที่พิเศษ
๒. เป็นการเห็นด้วยปัญญา ไม่ใช่เห็นด้วยจิตสมาริ
๓. ถึงภาวะหลุดพ้น โปร่งโล่งเป็นอิสระ ไม่ใช่จมอยู่แค่
ความปลาบปลื้มดื่มด่ำติดใจ

จะต้องย้ำเตือนกันอย่างยิ่ง ให้มันอยู่ในหลักตรวจสอบของพระพุทธเจ้า คือ มองในจิตใจของตนเองว่า มีโลภะ โทสะ โมหะ เบาบางลงหรือไม่ อยู่กับความเป็นจริงและปฏิบัติต่อประสบการณณ์และสถานการณ์ต่างๆ ด้วยปัญญาได้ดีขึ้นหรือไม่ หายทุกข์ โศก และมีความสุขอย่างเป็นอิสระเบิกบานโดยไม่ต้องอาศัยสิ่งปลอบประโลมกล่อมใจหรือพึ่งพาความหวังหรือไม่ ลึกๆ ในใจตรวจดูแล้วมีความมั่นคงสดใสหรือไม่ ถ้ายัง ก็พึงปฏิบัติในหนทางที่จะให้เป็นอย่างนี้ โดยไม่ต้องห่วงเรื่องการที่จะได้เห็นสิ่งวิเศษใดๆ

ภาค ๒

บุญ-บารมี ที่จะกู้แผ่นดินไทย

หลักการใหญ่ที่ต้องรู้ไว้ เพื่อทำบุญให้ถูกต้อง

"บุญ" เป็นคำสี่อรรถที่สำคัญคำหนึ่งในพระพุทธศาสนา ยิ่งเมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามารุ่งเรืองในสังคมไทย คำว่า "บุญ" ก็ยิ่งมีความสำคัญโดดเด่นเป็นพิเศษ แม้เมื่อสังคมเหินห่างออกไปจากเนื้อหาสาระของพระพุทธศาสนา คนทั่วไปไม่มีโอกาสศึกษา ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แต่คำว่า "บุญ" ก็ยังเป็นคำสามัญในสังคมไทย ที่คุ้นปากชินใจและถูกนำมาใช้นำมาอ้างกันอยู่เสมอ แม้ว่าความหมายที่เข้าใจนั้น อาจจะคลาดเคลื่อน หรือคลาดเคลื่อนออกไปจากหลักการที่แท้จริง

คนไทยที่ใกล้ชิดสักหน่อยจำกันแม่นยำว่า **การทำบุญ** มี ๓ ทาง คือ **ทาน ศีล ภาวนา** แต่อาจจะเข้าใจคำทั้ง ๓ นั้นไม่ชัดเจน และไม่กว้างขวางเพียงพอ จึงขอให้เริ่มศึกษาจากพุทธพจน์สำคัญ ซึ่งเป็นที่มาของหลักการทำบุญ ๓ อย่างนี้ ว่า

"ภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตถุ" (หลักแห่งบุญกิริยา คือการทำบุญ) มี ๓ อย่างดังนี้ กล่าวคือ

๑. ทานมัย บุญกิริยาวัตถุ (หลักการทำบุญ คือ ทาน)
๒. ศีลมัย บุญกิริยาวัตถุ (หลักการทำบุญ คือ ศีล)

* แปลตามศัพท์ว่า การทำบุญ ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งผลดีนั้นๆ

๓. ภาวนามัย บุญกิริยาวัตถุ (หลักการทำบุญ คือ ภาวนา)"

(พ.อิตี. ๒๕/๒๓๘/๒๗๐)

๑. ทาน ได้แก่ การให้ การเผื่อแผ่แบ่งปัน

๒. ศีล ได้แก่ ความประพฤติสุจริต มีกาย วาจา ที่เกื้อกูล ไม่เบียดเบียนกัน

๓. ภาวนา ได้แก่ การฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ เจริญปัญญา พระพุทธเจ้าตรัสสรุปไว้ด้วยว่า

"คนผู้ใฝ่ประโยชน์ ควรศึกษาบุญนี้แหละ ซึ่งมีผลกว้างขวางยิ่งใหญ่ อำนวยสุขให้ คือ ควรเจริญทาน ควรพัฒนาความประพฤติที่ชอบธรรม และควรเจริญเมตตาจิต ครั้นเจริญธรรม ๓ ประการนี้ อันเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดความสุขแล้ว บัณฑิตย่อมเข้าถึงโลกที่เป็นสุข ไร้การเบียดเบียน"

มีข้อควรสังเกตในคาถาพุทธพจน์นี้ อย่างน้อย ๓ ประการ

๑) ตรัสว่า "ควรศึกษาบุญ" คือควรฝึก ควรหัด ควรหมั่นทำ แสดงว่าบุญเป็นคุณสมบัติที่ควรศึกษา คือ ควรพัฒนาก้าวหน้าสูงขึ้นไป ไม่ใช่หยุดอยู่แค่เดิมและขั้นเดิม (ใน ๓ ขั้นนั้น)

๒) การทำบุญทั้ง ๓ ขั้นนั้น ว่าโดยภาพรวม จะเห็นว่าทรงเน้นการอยู่ร่วมกันด้วยดี ด้วยการเกื้อกูลกันในสังคม เป็นพื้นฐานก่อน โดยเผื่อแผ่แบ่งปันกัน (ทาน) ไม่เบียดเบียนกัน (ศีล) และในขั้นภาวนา ทรงเน้นให้เจริญเมตตา คือความรักความหวังดี อยากให้คนอื่นเป็นสุข ใฝ่ทำประโยชน์แก่กัน (เมตตา)

๓) ผลจากการศึกษา คือพัฒนาบุญทั้ง ๓ นี้ ก็จะเข้าถึงโลกที่เป็นสุข ไร้การเบียดเบียน

ทานในระบบการทำบุญ

ทาน เป็นบุญกิริยา คือการทำบุญ แปลง่าย ๆ ว่า การทำความดี เพราะบุญ แปลว่า ความดี แต่โดยตัวศัพท์ "บุญ" แปลว่า

๑) เครื่องชำระ สิ่งที่ทำให้สะอาด หรือคุณสมบัติที่ทำให้บริสุทธิ์

๒) คุณสมบัติที่ทำให้เกิดภาวะที่น่าบูชา คือ ครอบงำ ยับยั้ง

ทาน คือการให้ หรือแบ่งปัน เป็นเครื่องชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ในระดับหนึ่ง คือชำระล้าง หรือกำจัดกิเลส โดยเฉพาะความโลภ ความเห็นแก่ตัว ความมีใจคับแคบ ตระหนี่ และความเป็นทาสของวัตถุ พร้อมทั้งทอนกำลังความยึดติดถือมั่นในตัวตนให้เบาบางลดน้อยลง ทำให้ใจเปิดกว้าง เป็นอิสระมากขึ้น เตรียมจิตใจให้พร้อมที่จะบ่มเพาะเพิ่มพูนคุณความดีหรือบุญอื่นๆ ที่สูงขึ้น

ดังนั้น ทาน นอกจากเป็นเครื่องเกื้อหนุนสังคมในทางวัตถุ ด้วยการกระจายสิ่งบริโภค ลดความกดดันในสังคม และยึดเหนี่ยวสังคมให้มีเอกภาพ ให้คนเป็นอยู่โดยไม่ต้องเบียดเบียนแย่งชิงกัน เป็นเครื่องสนับสนุนศีลแล้ว ก็ช่วยให้ก้าวต่อไปในภาวนาด้วย เริ่มแต่เป็นปัจจัยต่อกันกับเมตตา พร้อมกับพัฒนาความสุข

โดยนัยนี้ ทานบุญกิริยา จึงเป็นปัจจัยแก่ภาวนา ในด้านพัฒนาจิตใจ ซึ่งทำให้เกิดทั้งเมตตากรุณา และความสุข และความสุขนั้นก็เป็นความสุขแบบประสานทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งผู้รับก็เป็นสุข และผู้ให้ก็มีมีความสุข เสริมสร้างไมตรีระหว่างกัน ต่างจากความสุขจากการได้ ซึ่งเป็นความสุขแบบแบ่งแยกและแก่งแย่ง ที่ฝ่ายหนึ่งได้ อีกฝ่ายหนึ่งก็เสียหรืออด ฝ่ายหนึ่งสุข อีกฝ่ายหนึ่งทุกข์

เมื่อทั้งสองฝ่ายเป็นสุขด้วยกัน ก็คือโลกนี้เป็นสุข บุญจึงเป็นคุณสมบัติที่นำมาซึ่งความสุข

เกณฑ์วัดและตัดสินบุญ

ในฐานะที่ท่านเป็นบุญ เป็นสิ่งที่พึงศึกษา คือเป็นกิจกรรมที่เป็นส่วนของการพัฒนาชีวิต ผู้ปฏิบัติจึงควรทำด้วยปัญญา ให้เกิดผลดีทั้งแก่ชีวิต แก่บุคคล และแก่สังคม ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

วิเจยฺย ทานํ สุตตปฺปสฺสํ

(ขุ.วิ.๒๖/๑๐๖/๑๙๖)

แปลว่า: “การพิจารณาเลือกเฟ้นแล้วจึงให้(วิ)เจยทาน)

เป็นกรรมที่พระสุตเจ้าทรงสรรเสริญ”

ท่านจะมีผลมากน้อยเพียงใด ให้พิจารณาองค์ ๓ คือ

๑. ทายก คือ ผู้ให้ เป็นผู้มีศีล มีคุณธรรม โดยเฉพาะดูที่เจตนาว่าเป็นอย่างไร เช่น เจตนาประกอบด้วยเมตตากรุณา ตั้งใจจะให้ประโยชน์แก่ผู้รับอย่างแท้จริง ให้เขาพ้นทุกข์มีสุข มุ่งเพื่อให้สังคมร่มเย็นมีนาคง ให้ความคิดเสียสละ โดยบริสุทธิ์ใจไม่หวังผลตอบแทน ให้ความศรัทธา ให้ความใจฟ่องใสเบิกบาน ไม่ขุ่นมัวเศร้าหมอง หรือเสียตาย ตั้งใจให้เพื่อฝึกฝนพัฒนาจิตใจของตน และมีเจตนาที่ประกอบด้วยปัญญา^๑ ก็จะทำให้ท่านมีผลมาก

๒. ปฏิภาหุ คือ ผู้รับ ถ้าผู้รับไม่มีศีล เช่นมุงหาลาภหรือแสวงหาผลประโยชน์ด้วยเจตนาหลอกลวง หรือประพฤติไม่ดี เป็นโจรผู้ร้าย หรือมีความไม่สุจริต เมื่อได้รับทานแล้วก็จะยังมีกำลังทำการร้ายได้มากและรุนแรงยิ่งขึ้น ท่านก็มีผลน้อย ในทางตรงข้าม

^๑ ปัญญาที่ท่านเน้นมาก ได้แก่ ความคิดเห็นความเข้าใจถูกต้อง ที่เรียกว่า ญาณุชฺชกรรม หรือ สัมมาทัศนะ ที่จะกล่าวข้างหน้า

ถ้าปฏิภาหุเป็นผู้มีศีล มีคุณธรรม เป็นผู้ทำความดีงาม บำเพ็ญคุณประโยชน์ ท่านก็จะมีผลมาก

๓. ไทยธรรม คือ วัตถุหรือสิ่งของที่มอบให้ เป็นของบริสุทธิ์ เช่น ได้มาโดยสุจริต เป็นของประณีต หรือจัดหาจัดทำด้วยความตั้งใจตามกำลัง ไม่ใช่เป็นของทิ้งขว้าง เป็นของเหมาะสม หรือสมควรแก่ผู้รับจะใช้ได้ เช่นจะถวายเครื่องนุ่งห่มแก่พระภิกษุ ก็ถวายจีวร ไม่ใช่ถวายเสื้อ และของนั้นเป็นประโยชน์

โดยเฉพาะสำหรับทายก เนื่องจากเจตนาเป็นองค์ประกอบสำคัญ เพราะเป็นตัวกรรม ท่านจึงจำแนกละเอียดลงไปอีกว่าท่านนั้นจะมีผลมาก เมื่อประกอบด้วยเจตนาที่ดีตลอดทั้ง ๓ กาล คือ

๑. บุปผเจตนา เจตนาก่อนให้ คือ มีความตั้งใจให้ด้วยความเลื่อมใสศรัทธา หรือเมตตากรุณา หรือด้วยความปรารถนาจะฝึกตนในการเสียสละ ทำจิตให้เป็นอิสระ เป็นต้น จิตใจผ่องใส ตั้งใจจริงจังมาแต่ต้น

๒. มุญจนเจตนา เจตนาขณะให้ คือ เวลาให้ ก็ทำด้วยความตั้งใจจริง ยังมีกำลังศรัทธา กำลังเมตตากรุณา กำลังฉันทะที่จะฝึกตน เป็นต้น พรั่งพร้อมดี และจิตใจผ่องใสเบิกบาน มีปัญญารู้เข้าใจคุณค่า ความมุ่งหมาย และประโยชน์ของการที่จะให้นั้น

๓. อปรปรเจตนา เจตนาสืบเนื่องต่อไป คือ หลังจากให้แล้ว ก็มีความเอิบอิ่ม ชื่นใจ ปีติที่ได้ทำการให้ ระลึกหรือนึกขึ้นมาเมื่อใดก็มีความดีใจสุขใจ ไม่เสียตาย แต่“อนุสรณ์ด้วยโสมนัส” เห็นคุณค่าและปรารถนาที่จะทำต่อไปหรือยิ่งขึ้นไป

แม้ของจะน้อย ไม่มีราคา เพราะผู้ให้มีกำลังหรือทุนทรัพย์น้อย แต่ถ้ามีเจตนาดีงามแรงกล้า ก็มีผลมาก หรือแม้แต่มหาศาล

แม้จะให้ทานแกโจรร้าย ซึ่งเป็นปฏิคาหกที่ไม่ดี แต่ผู้ให้รักษาคิดใจให้บริสุทธิ์ ไปด้วยความตั้งใจปรารถนาดีแท้จริง และรู้จักให้ด้วยปัญญา ทำให้โจรร้ายเกิดความซาบซึ้ง อาจละพศหมดความหยาบกระด้าง กลับตัวกลับใจได้ ก็เป็นบุญกุศลยิ่งใหญ่

จะเห็นคุณค่าของ “บุญ” กว้างขวาง

เมื่อรู้ภูมิหลังหรือที่มาของบุญ

ในชมพูทวีปนั้น ก่อนพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น สังคมอยู่ใต้อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ ซึ่งถือว่ามีเทพเจ้ายิ่งใหญ่ เป็นผู้สร้างโลกสร้างจักรวาล และดลบันดาลทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งจัดสรรสังคมมนุษย์ให้แบ่งเป็นวรรณะ ๔ ใครจะดีชั่วต่ำทรามหรือประเสริฐ ก็อยู่ที่ชาติกำเนิดที่เกิดมาในวรรณะไหน ใครจะประสบผลดีหรือร้ายก็แล้วแต่เทพเจ้าจะลงโทษหรือโปรดปรานบันดาลให้

เมื่อเชื่อว่า ผลดีหรือร้ายจะเกิดขึ้นเพราะเทพเจ้าบันดาล คนก็ต้องเอาอกเอาใจเทพเจ้า วิธีเอาอกเอาใจเทพเจ้า ก็คือเซ่นสรวง อ้อนวอน เรียกสั้นๆ ว่า “บูชาญ”

เมื่อเทพเจ้าพอใจ ก็จะยกโทษให้ หรือประทานสิ่งที่ต้องการมนุษย์ก็อุ่นนวลกับการทำพิธีบูชาญ โดยมีพราหมณ์เป็นผู้จัดเตรียมพิธีให้ เมื่อได้บูชาญแล้ว ก็รอด้วยความหวังว่าเทพเจ้าจะบันดาลผลให้ตามที่ปรารถนา

เมื่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธลัทธิรอผลดลบันดาลนั้น พระองค์ไม่ยอมรับว่ามีเทพเจ้ายิ่งใหญ่ที่ดลบันดาลทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ตรัสสอนว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไป

ตามเหตุปัจจัยในกฎธรรมชาติ ที่เรียกว่าธรรม พระองค์ตรัสว่า ธรรม นี้แหละสูงสุด ไม่ใช่เทพเจ้าสูงสุด

เมื่อสิ่งทั้งหลายเป็นไปธรรม ในแง่ของมนุษย์ ผลดีหรือผลร้ายก็เกิดขึ้นจากการทำเหตุปัจจัยของเราเอง และผลนั้นจะสำเร็จแค่ไหนก็อยู่ที่เราทำถูกต้องตรงเหตุปัจจัย และทำเหตุปัจจัยครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่ การกระทำเหตุปัจจัยนี้เรียกว่ากรรม

ดังนั้น เมื่อมนุษย์ไม่ต้องการผลร้าย ก็ต้องหลีกเลี่ยงการกระทำเหตุปัจจัยไม่ดี เรียกว่า ละเว้นบาปกรรม หรือเรียกสั้นๆ ว่า บาป และเมื่อต้องการผลดี ก็ต้องประกอบการกระทำเหตุปัจจัยที่ดี เรียกว่า ประกอบบุญกรรม หรือเรียกสั้นๆ ว่า บุญ

ถ้าถือว่าเทพเจ้าสูงสุด เป็นผู้บันดาลผล เราก็ต้องสัมพันธ์กับเทพด้วยการเซ่นไหว้บูชาญ สิ่งที่เราขอขมาคือพยายามจัดสรรพิธีและเครื่องบูชาให้ถูกใจเทพเจ้า เมื่อบูชาแล้วก็รอคอยด้วยความหวังสุดแต่ท่านจะโปรดบันดาล

แต่ถ้าถือว่าธรรมสูงสุด ทุกอย่างเป็นไปตามเหตุปัจจัย เราก็ต้องสัมพันธ์กับธรรมด้วยการทำกรรมดี ที่จะให้ผลตรงตามที่ต้องการ สิ่งที่เราต้องรับผิชอบ คือ

๑. ต้องเพียรพยายาม เพราะต้องทำเหตุปัจจัยเอง (ตรงข้ามกับการหวังให้เทพบันดาลให้) = หลักวิริยะ/ความเพียร
๒. ต้องศึกษาเหตุปัจจัย เพราะยิ่งรู้เหตุปัจจัยครบถ้วน ก็ยิ่งทำกรรมได้ผลสมบูรณ์ จึงต้องฝึกฝนพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะพัฒนาปัญญา (ตรงข้ามกับการพยายามหาทางเอาใจให้ถูกใจเทพเจ้า) = หลักศึกษา/ฝึกฝนพัฒนาตน
๓. ต้องไม่ประมาท คือมีจิตสำนึกตระหนักในความสำคัญ

ของกาลเวลา ซึ่งผ่านไปพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงของเหตุปัจจัยทั้งหลาย ที่เราจะต้องเร่งรีบทำให้ทันให้ตรงให้ถูก (ตรงข้ามกับการรอคอยเทวดา ปล่อยเวลาผ่านไปกับความหวัง) = หลักอปปมาทะ/ไม่ประมาท

๔. ต้องพึ่งตนให้ได้และหลุดพ้นเป็นอิสระ โดยทำตนให้เป็นสิ่งที่พึ่งได้ ด้วยการเร่งชวนชวายุฝึกฝนพัฒนาตนให้มีปัญญารู้เหตุปัจจัย และเพียรพยายามทำให้ตรงและให้ครบสมบูรณ์ตามเหตุปัจจัย [คือปฏิบัติตามข้อ ๑-๒-๓] (ตรงข้ามกับการพึ่งพาขึ้นต่อเทพเจ้า สุดท้ายพระองค์จะพอใจ และบันดาลให้) = หลักพึ่งตนได้เป็นอิสระ

รวมความว่า แทนหลักการของพราหมณ์ที่ถือเทพสูงสุด พระพุทธเจ้าได้ทรงตั้งหลักการใหม่ให้ถือธรรมสูงสุด และดังนั้นจึงแทนหลักการของพราหมณ์ที่ให้นิชาตญาณ ด้วยการให้ทำบุญ หรือ แทนยัญกรรม ด้วยบุญกรรม

นี่เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในสังคมชมพูทวีป ไม่ให้มนุษย์ลุ่มหลงกับความใฝ่ปรารถนาทรัพย์และอำนาจอย่างเห็นแก่ตัว และหวังความสำเร็จจากการดลบันดาลของเทพเจ้า ด้วยการบูชาบุญ แต่ให้หันมาช่วยกันสร้างสรรค์ชุมชน และทำชีวิตของตนให้ดีขึ้น หวังความสำเร็จจากความเพียรพยายามและสติปัญญาของมนุษย์ ผู้พัฒนาตนเองด้วยการทำบุญ

^๑ นิชาตญาณ รวมเข้าประเภทเดียวกันกับการเชนสรวงอ้อนวอน การหวังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ลัทธิผีสาวเทวดา และไสยศาสตร์ ซึ่งมีสาระสำคัญอยู่ที่การหวังพึ่งอำนาจลี้ลับภายนอกมาบันดาลผลที่ต้องการให้

พุทธศาสนา

คนเลิกละบุญ หันมาร่วมกันทำบุญ

เมื่อพระพุทธศาสนาเจริญขึ้น การทำบุญก็แผ่ขยายออกไป ทำให้การบูชาบุญลดน้อยลง บุญกรรมเข้าแทนที่ยัญกรรม จนถึงขั้นที่ศาสนาฮินดูเขียนบันทึกไว้ในคัมภีร์ของตน ดังข้อความว่า

“เทพยดาทั้งหลายได้มาร้องทุกข์ต่อองค์คิเวเป็นเจ้าว่า . . . บัดนี้ เหล่าชนผู้เกลียดชังพระศาสนา(ของพระคิเว) ผู้ดูหมิ่นพราหมณ์ ดูหมิ่นธรรมแห่งวรรณะ . . . ได้มีจำนวนมากมายเต็มแผ่นดิน ไม่มีบุคคลใดประกอบยัญพิธี เพราะคนทั้งหลายได้กลายเป็นคนนอกศาสนา(=นอกศาสนาฮินดู) คือเป็นชาวพุทธ เป็นพวกกปาสิก เป็นต้น ทำให้เทพยดาทั้งหลายไม่ได้เสวยเครื่องเซ่นสังเวย

“องค์พระคิเวเป็นเจ้า (ได้ทรงสดับแล้ว) ก็ได้โปรดเห็นชอบกับเหล่าเทพยดาทั้งนั้น และได้เสด็จจวตาลงมา เป็นคังกรจารย์ เพื่อกอบกู้คำสอนแห่งพระเวทให้ฟื้นคืนมา...”^๑

ที่ว่าเทพยดาไม่ได้เสวยเครื่องเซ่นสังเวย นั้น ที่จริงก็คือพราหมณ์ไม่ได้คำประกอบพิธีบูชาบุญ เพราะเมื่อพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง การถือวรรณะก็ลดลง คนทำพิธีบูชาบุญน้อยลง เป็นต้น พราหมณ์ก็เสื่อมอำนาจและสูญเสียผลประโยชน์ จึงได้พยายามกำจัดพระพุทธศาสนาเรื่อยมาด้วยวิธีต่างๆเป็นระลอกๆ

^๑ Wendy Doniger O'Flaherty, *The Origins of Evil in Hindu Mythology* (Delhi: Motilal Banarsidass, 1988), p.209

ข้อความนี้ เขาแปลจากคัมภีร์ “คังกรทคิเวชะ”; บันทึกเรื่องราวนี้ นักบวชฮินดูทำขึ้นในช่วงประมาณ พ.ศ. ๑๓๐๐

ต่อมา พระพุทธศาสนาได้เสื่อมลงจนสูญสิ้นไปจากอินเดีย แต่ทั้งนี้จะต้องไม่มองข้ามความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนาเองด้วย โดยเฉพาะการแข่งขันกับฮินดูด้วยวิธีที่เขวออกไปจากแนวทางพุทธ เช่น ตั้งคติพระโพธิสัตว์อย่างใหม่ขึ้นมา ให้มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ที่จะบันดาลผลให้แก่มนุษย์ คล้ายอย่างเทพเจ้าของฮินดู แทนที่จะเป็นพระโพธิสัตว์อย่างเดิมที่เป็นสามัญมนุษย์ หรือแม้แต่เป็นสัตว์เล็กน้อย ที่เสียสละบำเพ็ญความดีเป็นแบบอย่าง

คติแห่งการอ้อนวอนนอนกระหม่อมร้ออำนาจลึกลับยิ่งใหญ่ บันดาลให้ เข้ามาแทนที่คติแห่งความสามัคคีที่คนพร้อมเพรียงร่วมกันทำด้วยเถียรแรงของมนุษย์ผู้มีน้ำใจเมตตาไมตรี เห็นอกเห็นใจกัน

ความนิยมใหญ่โตโอ้อำนวระทึกใจ เข้ามาแทนที่ความสงบเรียบง่ายที่มีความงดงามอย่างเป็นธรรมชาติ

งานพิธีที่กระหึ่มโหฬารใช้เงินทองมหาศาล ดึงความสนใจของชาวบ้านออกจากกิจกรรมของชุมชนในชีวิตที่เป็นจริง

ความต้องการทุนทรัพย์มหาศาล และภาระในการรับผิดชอบดูแลสิ่งก่อสร้างใหญ่โต พร้อมทั้งการพึ่งพาแหล่งทรัพย์และอำนาจอย่างยึดเยื้อที่ตกทอดไปถึงพระสงฆ์รุ่นหลัง เข้ามาบดบังชีวิตแห่งความมกน้อยสันโดษพึ่งพาวัตถุน้อย ที่คอยดูแลเอาใจใส่อวยธรรมทานแก่ชาวบ้านพร้อมทั้งอุทิศตนต่อการเจริญไตรสิกขา

ความวุ่นวายกับวัตถุและเห็นแก่สะดวกสบายพร้อมแล้วติดที่ เข้ามาแทนความเป็นอิสระเสรีที่จะจาริกไปอย่างคล่องตัวคล่องใจในหมู่ประชาชน เข้าถึงชาวบ้านในถิ่นต่างๆ

และในที่สุด แม้แต่ไสยศาสตร์เวทมนต์คาถาก็เข้ามาเกลื่อนกล่น ระบบการควบคุมทางสังคมด้วยศรัทธาและความเป็น

อาจารย์สอนธรรมระหว่างชาวบ้านกับพระสงฆ์ ก็เลื่อนกลางลง ความประพฤติย่อหย่อนผิดเพี้ยนก็แพร่ระบาดกว้างขวาง

เมื่อพระสงฆ์นำพระพุทธศาสนาเข้าไปแข่งขันในแดนของฮินดู เห็นห่างออกไปจากหลักการที่แท้ของพระพุทธศาสนา ก็เข้าแผนกลมกลืนของฮินดู พระพุทธศาสนาก็อ่อนแอลง และสูญเสียเอกลักษณ์ของตน เมื่อกองทัพเตอร์กมุสลิมยกเข้ามาฆ่าเผาในช่วง พ.ศ. ๑๗๐๐ แล้ว พุทธบริษัทที่เหลือรอดจากภัยรุกราน ก็ถูกกลืนเข้าไปในสังคมฮินดูโดยง่าย พระพุทธศาสนาในดินแดนพุทธภูมิแห่งชมพูทวีป ที่เจริญรุ่งเรืองมายาวนานถึง ๑๗๐๐ ปี ก็ถึงจุดอวสาน

เมื่อวัดเป็นนาบุญ ก็จะมีชุมชนดีที่สร้างขึ้นด้วยบุญ

เมื่อหลักการที่ถือธรรมสูงสุดเลื่อนลงไป หรือคนเข้าใจความหมายผิดเพี้ยน ก็เป็นช่องให้เกิดความสับสนกับลัทธิถือเทพสูงสุด อย่างน้อยก็มีลัทธิหวังพึ่งอำนาจดลบันดาลเกิดขึ้น และเมื่อนั้นแม้แต่ “บุญ” ก็มีความหมายผิดเพี้ยนคลาดเคลื่อนไป กลายเป็นอำนาจวิเศษอย่างหนึ่งที่จะบันดาลผลวิเศษที่ปรารถนา

ผู้จะทำบุญ แทนที่จะมองถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จะทำชีวิตให้ดีขึ้นและทำชุมชนให้ร่มเย็นเป็นสุข กลับหันไปแสวงหาอำนาจวิเศษที่จะบันดาลโชคลาภแก่ตน เป็นดุจของแลกเปลี่ยน คลาดออกจากวิถีแห่งปัญญา เข้าสู่วิถีแห่งความลุ่มหลง และเปิดโอกาสแก่การที่จะหลอกลวง ความหมายที่แท้แต่เดิมของบุญก็ค่อยๆ จางหาย

ชาวพุทธไทยสมัยก่อน พอจะคุ้นกับคติการทำบุญใน ตำนาน พระอินทร์ ที่กลุ่มนักทำบุญ ได้ทำ บุญกรรม (กรรมอันเป็นบุญ/งานบุญ) ต่างๆ เมื่อสิ้นชีวิตแล้วได้ไปเกิดในสวรรค์ โดยมฆมาณพผู้

เป็นหัวหน้าได้เป็นท้าวสักกะ คือพระอินทร์

การกระทำที่เป็นบุญ หรืองานบุญ (บุญกรรม) ในเรื่องของมฆมาณพนั้น เน้นการทำความดีด้วยการร่วมกันสร้างสรรค์ชุมชนให้ร่มเย็นสงบสุข ซึ่งจะช่วยให้ทุกคนอยู่ร่วมกันด้วยดีมีความสุข พร้อมกับที่แต่ละคนก็ทำชีวิตของตนให้ดีงาม พุดสั้นๆ ว่า เน้นการกระทำเพื่อประโยชน์สุขของชุมชน พร้อมกับการทำชีวิตของแต่ละคนให้ดีงาม สอดคล้องกับพุทธพจน์ว่า

อารามโรปา วโรปา	เย ชนา เสตุการกา
ปบุญ อุทปานญ	เย ทนฺติ อุปสฺสย
เตส ทิวา จ รตฺโต จ	สทา ปุณฺณํ ปวทุตฺติ
ธมฺมฏฺฐา สีสมฺปนฺนา	เต ชนา สคฺคคามินฺติ

(ส.ส.๑๕/๑๔๖/๔๖)

แปลว่า: “ชนเหล่าใด ปลุกสวน ปลุกป่า สร้างสะพาน (รวมทั้งจัดเรือข้ามฟาก) จัดที่บริการน้ำดื่ม และบึงบ่อสระน้ำ ให้ที่พักอาศัย บุญของชนเหล่านั้น ย่อมเจริญงอกงาม ทั้งคืนทั้งวัน ตลอดทุกเวลา, ชนเหล่านั้น ผู้ตั้งอยู่ในธรรม ถึงพร้อมด้วยศีล เป็นผู้เดินทางสวรรค์”

ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช (ประมาณ พ.ศ. ๒๑๘-๒๕๔) พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองไปทั่วมหาอาณาจักรอันกว้างใหญ่ไพศาล การบูชาัญญ์เลือนลางหายไป มีแต่การทำบุญกรรมหรืองานบุญอย่างทีกล่าวข้างต้น เช่น ปลุกสวน ปลุกป่า ขุดแหล่งน้ำ ทำถนนหนทาง สร้างศาลาพักคนเดินทาง และโรงพยาบาล เป็นต้น ดังหลักฐานในศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราช เช่นว่า

“... ข้าฯ ได้ให้ประดิษฐานหลักศิลาจารึกธรรมขึ้นไว้ ได้

แต่งตั้งธรรมมหาอำมาตย์ และจัดให้มีการประกาศธรรม...

“ตามถนนหนทาง ข้าฯได้ให้ปลูกต้นไม้ขึ้นไว้ เพื่อเป็นร่มเงาแก่สัตว์และมนุษย์ทั้งหลาย ให้ปลูกสวนมะม่วง ให้ขุดบ่อน้ำไว้ทุกระยะครึ่งโกระสะ (ประมาณ ๒ ก.ม.) ให้สร้างที่พักคนเดินทาง และให้สร้างอ่างเก็บน้ำจำนวนมากไว้ในที่ต่างๆ ... แต่การใช้ประโยชน์เช่นนี้ยังจัดว่าเป็นสิ่งเล็กน้อย ... ที่ข้าฯได้ทำการเช่นนี้ ก็ด้วยความมุ่งหมายข้อนี้ คือ เพื่อให้ประชาชนทั้งหลายประพฤติปฏิบัติตามธรรม”^๑

“ณ ถิ่นนี้ บุคคลไม่พึงฆ่าสัตว์ใดๆ เพื่อการบูชาัญญ์...”^๒

“ณ ที่ทุกสถาน ในแว่นแคว้นของพระเจ้าอยู่หัวปรียทรรคิ ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ และในดินแดนข้างเคียงทั้งหลาย ... ได้โปรดให้จัดบริการด้านเวชกรรมไว้ ๒ ประการ คือ การบำบัดโรคของมนุษย์อย่างหนึ่ง การบำบัดโรคของสัตว์อย่างหนึ่ง เครื่องสมุนไพรที่เป็นยาสำหรับมนุษย์ และที่เป็นยาสำหรับสัตว์ไม่มี ณ ที่ใด ก็โปรดให้นำเข้ามา และให้ปลูกขึ้นไว้ ณ ที่นั้น ในทำนองเดียวกัน ไม้รากและไม้ผลไม่มี ณ ที่ใด ก็โปรดให้นำเข้ามา และให้ปลูกไว้ ณ ที่นั้นๆ ตามถนนหนทางทั้งหลาย ก็โปรดให้ปลูกต้นไม้และขุดบ่อน้ำไว้เพื่อให้สัตว์และมนุษย์ทั้งหลายได้อาศัยใช้บริโภค”^๓

“ไม่มีทานใดเสมอด้วยการให้ธรรม (ธรรมทาน) การแจกจ่ายธรรม (ธรรมสังวาท) และความสัมพันธ์กันโดยธรรม

^๑ จารึกหลักศิลา ฉบับที่ ๗

^๒ จารึกแผ่นศิลา ฉบับที่ ๑

^๓ จารึกแผ่นศิลา ฉบับที่ ๒

(ธรรมสัมพันธ์) อาศัย(ธรรมทานเป็นต้น)นี้ ย่อมบังเกิดมี
คุณความดี ดังนี้

- การปฏิบัติชอบต่อคนรับใช้และคนงาน
- การเชื่อฟังมารดาบิดา
- การเผื่อแผ่แบ่งปันแก่มิตรสหาย คนคุ้นเคย ญาติ และ
แก่สมณพราหมณ์
- การไม่ฆ่าสัตว์เพื่อบูชายัญ”^๑

“... บัดนี้ เพราะการประพบัติธรรมของพระเจ้าอยู่หัว
บริยทรรศี ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ เสียงกลองศึก (hari-hari)
ได้เปลี่ยนเป็นเสียงประกาศธรรม (ธรรมโฆชะ) แล้ว...”^๒

ต้องยอมรับว่า เวลาที่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ “บุญ”
ของคนไทย ได้คลาดเคลื่อนคับแคบและคลุมเครืออย่างมาก จึงถึง
เวลาที่จะต้องหันมา “ศึกษาบุญ” ตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ เริ่ม
ตั้งแต่ชำระสะสางความรู้ความเข้าใจให้ถูกต้อง และเอาจริงเอาจัง
กับการทำบุญขึ้นพื้นฐานที่ “ทำชุมชนให้อยู่ดี-ทำชีวิตให้งดงาม”

ย้อนหลังไปดูสังคมไทยแค่ก่อนศตวรรษที่ผ่านมา ยังพอทวน
ความจำกันได้บ้าง ถึงชีวิตชุมชนที่ปฏิบัติตามคติการทำบุญอย่าง
มฆมาณพ หรืออย่างอโศกมหาราช เริ่มแต่เรื่องเล็กๆ น้อยๆ อย่าง
การจัดบริการน้ำดื่มแก่ผู้เดินทาง ให้ที่พักอาศัย สร้างศาลาที่พัก
แรม ช่วยกันสร้างหรือบูรณะถนนหนทาง สร้างศาลาท่าน้ำ ตลอด

^๑ จารึกแผ่นศิลา ฉบับที่ ๑๑

^๒ จารึกแผ่นศิลา ฉบับที่ ๔

(คำแปลศิลาจารึกที่ยกมาทั้ง ๕ แห่งนี้ได้คัดมาและปรับปรุงเล็กน้อย จากที่แปลไว้เดิมใน
“จารึกอโศก” ซึ่งสำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง ได้นำมารวมพิมพ์ในหนังสือ ลักษณะ
สังคมพุทธ ใน พ.ศ. ๒๕๒๗ หน้า ๑๘๕-๒๕๒)

จนประเพณีลงแขกช่วยงานเกี่ยวข้าว ถางป่า ปลูกเรือน เป็นต้น

กิจกรรมทำบุญจำนวนมากไปรวมอยู่ที่วัด วัดได้เป็นศูนย์
กลางของชุมชน จนกระทั่งว่า สิ่งที่ทำให้แก่วัดและพระสงฆ์
คือ การบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนนั่นเอง ดังคำสรุปตอนหนึ่ง
ที่ เสฐียรโกเศศ กล่าวไว้ในหนังสือ ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน ว่า
“... จะเห็นได้ว่า วัดและพระมีคุณแก่ชาวบ้านลึกเพียงไร
ถ้าชาวบ้านไม่รู้เรื่องอย่างนี้ ธุระอะไรจะกระตือรือร้นเรื่อง
สร้างวัด...”^๑

ทำบุญอย่างเป็นระบบ

ให้บุญพัฒนาครบ อย่างเต็มกระบวนการ

พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการทำบุญไว้ ๓ อย่าง คือ ทาน
ศีล ภาวนา จากหลักใหญ่ ๓ นี้ สามารถแยกเป็นกิจกรรมย่อยได้
อีกมาก ดังที่อรรถกถาได้แจกแจงเพิ่มอีก ๗ รวมเป็นบุญกิริยาวัตถุ ๑๐
เมื่อทำความเข้าใจอย่างนี้แล้ว ก็เขียน บุญกิริยาวัตถุ ๑๐
รวมอยู่ในบุญกิริยาวัตถุที่เป็นหลักใหญ่ ๓ ดังนี้

๑. ทาน การให้ เผื่อแผ่ แบ่งปัน เกื้อหนุนคนทุกข์ยาก
สนับสนุนคนทำดี บำรุงพระสงฆ์ผู้ดำรงธรรม

๒) ปัตติทาน การให้ส่วนร่วมในบุญ เปิดโอกาสให้เขามี
ส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรืองานบุญ

๓) ปัตตานุโมทนา คือการพลอยยินดี เห็นชอบ ชื่นชม

^๑ เสฐียรโกเศศ, ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, พ.ศ. ๒๕๑๐),
หน้า ๑๔๒ (ดูคำบรรยาย หน้า ๑๓๐-๑๕๓)

สนับสนุน ซาบซึ่งใจด้วยกับบุญที่เขาแจ้งให้ทราบ

๒.ศีล การรักษาความประพฤติทางกายวาจาและการงาน อาชีพให้สุจริต ไม่เบียดเบียน ไม่ก่อเวรภัย

๔) **อปจายน** ความประพฤติสุภาพ อ่อนโยน นบไหว รู้จัก ติดต่อสัมพันธ์ ไม่แข็งกระด้าง หรือก้าวร้าวรุกราน

๕) **ไวยาวัจ** การชวนชวาย ช่วยเหลือ รับใช้ บริการ บำเพ็ญประโยชน์

๓. ภาวนา การฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ (จิตตภาวนา) และ พัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา)

๘) **ธัมมัสสวนะ** การเล่าเรียนสดับฟังคำแนะนำสั่งสอน อธิบายให้ความรู้ ในเรื่องที่เป็นความจริง ความถูกต้องดีงาม และวิชาการที่เป็นประโยชน์ เพื่อนำไปใช้ หรือปฏิบัติเองก็ดี เพื่อเสริมความรู้ความสามารถที่จะไปแนะนำสั่งสอนผู้อื่นก็ดี เรียกสั้นๆว่า **สวนะ**

๙) **ธรรมเทศนา** การแสดงชี้แจงอธิบายแนะนำสั่งสอน ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักความจริง ความถูกต้อง ดีงาม และวิชาการที่เป็นประโยชน์ (จัดเข้าในทานก็ได้ ในฐานะธรรมทาน) เรียกสั้นๆว่า **เทศนา**

ธรรมเทศนา และธัมมัสสวนะ หรือเทศนาและสวนะนี้ อาจจะจัดในรูปของธรรมสากัจฉา คือการสนทนาถกถ้อยอภิปราย ซึ่งเป็นการร่วมทั้งสองฝ่าย และทั้งสองอย่างในคราวเดียวกัน

๑๐) **ทวิญญูชกรรม** การทำความเห็นให้ตรง หมั่นสำรวจ ตรวจสอบ แก้ไข จัดปรับ พัฒนาความคิดเห็นความเข้าใจในทุกสิ่งที่ทำ ให้ถูกต้อง ตรงตามความหมาย

และความมุ่งหมายเป็นต้น ให้เป็นสัมมาทัศนะอยู่เสมอ

(ที.อ.๓/๒๔๖; สังคห.๒๙,๑๗๑)

ท่านกำชับว่า **ทวิญญูชกรรม** นี้ ต้องประกอบเข้ากับบุญกิริยาอื่น ทุกข้อ เพื่อให้ทำถูกต้องตามความหมาย ช่วยให้เดินหน้าสู่บุญที่สูงขึ้นไป สมกับที่ตรัสว่า "ศึกษาบุญ" และจึงจะเป็นมรรค คือมีผลมาก

ยกตัวอย่าง เช่น ทาน ถ้าไม่มีทวิญญูชกรรม หรือสัมมาทัศนะ ก็จะเขวไปต่างๆ เช่น ให้เพื่อล่อหลอกเอาคนอื่นเป็นเหยื่อ หรือทำเพื่อผลตอบแทนอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ถ้ามีสัมมาทัศนะ ก็จะให้เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยเมตตา ปลดปล่อยทุกข์ของเขาด้วยกรุณา ฝึกตนในความเสียสละลดละกิเลส ทำจิตใจให้กว้างขวาง มองเห็นเหตุผลในการที่ควรต้องให้ว่า ด้วยการทำเหตุปัจจัยอย่างนี้ ชีวิตและสังคมจึงจะดำรงอยู่ดีงามมั่นคงได้ ฯลฯ

การแยกย่อยวิธีทำบุญจาก ๓ เป็น ๑๐ อย่าง ที่เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ นี้ ช่วยให้เห็นขอบเขตความหมายของบุญกิริยาทั้ง ๓ นั้น กว้างขวางบริบูรณ์มากขึ้น และเห็นช่องทาง หรือทางเลือกที่จะทำบุญในโอกาสต่างๆ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ในที่สุดก็ต้องพยายามทำให้ครบ ๓ ประเภทใหญ่ ดังนั้น บุญกิริยาวัตถุ ๓ จึงจำเป็นสำหรับการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของการทำบุญ

บุญกิริยา คือการทำบุญ ๓ ประเภทใหญ่ ได้แก่

๑. **ทาน** การให้ การแบ่งปัน การสละเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น

๑) ให้เพื่ออนุเคราะห์ เกื้อหนุนคนที่ยังช่วยตัวเองไม่ได้ คนตกทุกข์ได้ยาก ไร้ อนาคต หรือผู้ประสบภัยพิบัติ

๒) ให้เพื่อบูชาคุณ

- บำรุงเลี้ยงท่านผู้มีพระคุณ โดยเฉพาะมารดาบิดา
- ยกย่องสนับสนุนผู้ทำความดี บำเพ็ญประโยชน์ เป็นการส่งเสริม หรือเชิดชูเป็นแบบอย่าง
- อุปถัมภ์พระสงฆ์ ให้มีกำลังปฏิบัติศาสนกิจ ดำรงธรรม เป็นหลักทางจิตใจและปัญญาให้แก่สังคม

๒. ศิล ความประพาสสุจริต การมีกายวาจาที่ไม่เบียดเบียน ที่เกื้อกูล ไม่ก่อเวรภัย

- ๑) ตั้งอยู่ในวินัย รักษาศีล ๕-๘-๑๐-๒๒๗ เป็นต้น ตามสถานะของตน
- ๒) มีความเพียรประกอบการทำงานอาชีพของตนโดยสุจริต
- ๓) รู้จักใช้อิทธิฤทธิ์ มีตา หู เป็นต้น ให้ดู ฟัง อย่างมีสติ ให้ได้แต่คุณประโยชน์และปัญญา
- ๔) บริโภคปัจจัย ๔ และสิ่งของเครื่องใช้ ให้ได้คุณค่าที่แท้จริง^๑

๓. ภาวนา การพัฒนาภายใน

- ๑) พัฒนาจิตใจ (จิตตภาวนา) ให้เจริญออกงามด้วยคุณสมบัติที่งดงามทั้งหลาย เป็นสุข สดใส เบิกบาน และสงบ ตั้งมั่นเป็นสมาธิ จนถึงฌานชั้นต่างๆ
- ๒) พัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา)
  - เห็นแจ้งความจริง รู้เท่าทันโลกและชีวิต มองเห็นความเปลี่ยนแปลงของสิ่งทั้งหลายที่เป็นไปตามเหตุปัจจัย หยั่งถึงไตรลักษณ์ จนมีจิตใจเป็นอิสระ

^๑ ศีล ๔ ประเภทนี้ ท่านเน้นมากสำหรับพระภิกษุ มีชื่อเรียกว่า ปาฏิโมกขสังวรศีล อาชีวปาริสุทธิศีล อินทริยสังวรศีล และปัจจัยสันนิสิตศีล (หรือปัจจัยปฏิวสณศีล)

ไม่หวั่นไหวหรือถูกครอบงำด้วยโลกธรรม

- การเรียนรู้ให้เข้าใจ และรู้จักมนสิการ เป็นต้น ในการงาน และศิลปวิทยาต่างๆ อันไม่มีโทษ

การทำบุญ ๓ อย่างนี้ เป็นระบบที่สมบูรณ์ในตัว ทั้ง ๓ ข้อ สัมพันธ์เป็นปัจจัยส่งเสริมกัน สามารถปฏิบัติหรือฝึกศึกษาพัฒนาไปพร้อมด้วยกันทั้ง ๓ อย่าง และทำได้ทุกแห่ง ไม่จำกัดสถานที่

พูดอย่างสมัยใหม่ว่า ท่าน ศิล ภาวนา เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ต้องประสานกันทั้งระบบ คนจะเดินหน้าและตั้งหน้าเดินไปได้ด้วยดีในการพัฒนาด้านใด คือภาวนา ทั้งระดับจิตและปัญญา ก็ต่อเมื่อ ท่าน และศีล มาจัดเตรียมสภาพแวดล้อมรอบตัวให้ปลอดภัยโปร่งโล่งสบาย ไม่มีภัยอันตรายหรืออุปสรรคที่จะบีบคั้นกดดันขัดขวาง หรือแม้แต่หวาดระแวง

ท่าน และศีลนั้น มาช่วยจัดเตรียมสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านวัตถุและด้านสังคม ให้เอื้อหรือเกื้อหนุน เหมือนกวาดชำระทางที่จะเดินไป และเตรียมเสบียงไว้ให้พร้อม

แม้แต่ ท่าน กับศีล ที่เป็นด้านนอกด้วยกัน ก็ต้องประสานและเอื้อกัน เช่น ท่าน ช่วยให้คนไม่เหนื่อย ไม่ต้องละเมิดศีลเพราะถูกความอดอยากขาดแคลนบีบคั้น หรือเพราะหมดหนทางอย่างไรอย่างหนึ่ง พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศแห่งไมตรีที่เอื้อต่อการมีศีล

ส่วนศีล เช่นการตั้งใจประกอบอาชีพโดยสุจริต และไม่ตกหลุมอบายมุข ก็ช่วยให้คนมีอยู่มีกิน ไม่ต้องแย่งชิงเบียดเบียนกันกับทั้งชีวิตที่ไม่มัวเมากับการเสพสุขส่วนตัว ก็ช่วยให้มีเวลาที่จะเอาใจใส่ทุกข์สุขของเพื่อนมนุษย์ และพร้อมที่จะนำเอาส่วนเกินออกมาแบ่งปันจนเจือช่วยเหลือกัน

ภาวนาด้านจิต ก็ช่วยหนุนทานและศีล เช่นอย่างง่าย ๆ ถ้าในใจไม่มีเมตตากรุณา การให้ คือทาน ก็ตาม การไม่เบียดเบียนผู้อื่น คือศีล ก็ตาม ก็จะเป็นการฝึกใจ ทำได้ยาก เป็นทุกข์ และไม่เต็มที่ อีกทั้งไม่จริงจัง ไม่มั่นคงยั่งยืน แต่เมื่อมีเมตตากรุณา ก็ให้และไม่เบียดเบียนเขาด้วยความเต็มใจของตนเอง พร้อมทั้งทำด้วยความสุข เสริมสร้างบรรยากาศแห่งไมตรี และเป็นการช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยความจริงใจที่ได้ผลจริง เพราะทำด้วยใจที่อยากให้เขาเป็นสุข

เมตตากรุณายิ่งทำให้ท่านเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชีวิตที่เป็นจริง ทำให้เกิดภาวะที่แต่ละคนเต็มใจ สละทรัพย์มาร่วมกัน สร้างสรรค์โลกให้เป็นแดนแห่งความสุข ไร้การเบียดเบียน เป็นบุญที่มีชีวิตชีวา ตรงตามหลักการแห่งการสร้างสรรค์ชีวิตและชุมชน

แต่ถ้าขาดภาวนาด้านจิตใจ คนอาจให้ทาน บริจาคทรัพย์ด้วยความโลภ โดยหวังจากบุญที่เป็นคุณอำนาจพิเศษอย่างหนึ่ง ให้มาบันดาลโชคลาภความยิ่งใหญ่ สนองความปรารถนาที่มากยิ่งขึ้นๆ เหมินทางหรือขาดลอยออกไปจากชีวิตที่เป็นจริง

ภาวนาด้านจิต จำเป็นต่อภาวนาด้านปัญญา โดยเฉพาะในการเสริมสร้างคุณสมบัติที่จะทำให้จิตนั้น “นุ่มนวล ควบแน่น” พร้อมทั้งจะเป็นสนามปฏิบัติการของปัญญาอย่างได้ผล เริ่มแต่ให้มีความแก้แค้นล้างแค้น แข็งแข็ง สู้ปัญหา หมั่นใช้ความไตร่ตรองพิจารณา ไม่ยอมต่อความยาก มีใจสงบแน่วแนด้วยสมาธิ ไม่ฟุ้งซ่านว้าวุ่น ซึ่งทำให้คิดพิจารณาได้ชัดเจนเป็นลำดับ มีความเด็ดเดี่ยวจริงจัง มุ่งหน้าก้าวไปให้ตลอด ที่ทำให้การคิดพิจารณาและความรู้ไม่จับจด หรือเินๆ ผ่านๆ พร้อมทั้งมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ที่ทำให้ไม่เกิดความกระด้างลำพอง ถือตน และดี้อันในความรู้

ท้ายสุด และสำคัญที่สุด ก็คือ ภาวนาด้านปัญญา ที่เป็นตัวชี้นำบอกทาง แก้ไข จัดปรับ ทำให้ลงตัวพอดี ขยายขอบเขต และให้อิสรภาพแก่ ทาน ศีล และภาวนาด้านจิต พร้อมทั้งพาทาน ศีล และภาวนานั้นเดินหน้าสู่ความสมบูรณ์ เป็นแกนของการทำบุญทั้งหมด เพราะเป็นตัวแท้ของสิกขา ที่ตรัสไว้ว่า “ศึกษาบุญ”

ถ้าขาดภาวนาด้านปัญญา ทาน แทนที่จะเกิดผลดี บางทีกลับก่อผลร้าย อาจเขวออกไปจากความหมายที่ถูกต้อง อย่างน้อยก็ไม่พอดี ศีล ก็อาจจะพลาดจากวัตถุประสงค์ที่แท้ หรือปฏิบัติด้วยความถือมั่นมงาย กลายเป็นสิลัพพตปรามาส

กวดให้กลับเป็นนาบุญ ก็จะมีทุนสร้างชุมชนที่ดี

ข้อที่ต้องย้ำไว้เป็นพิเศษ ก็คือ หลักความสัมพันธ์อย่างเกื้อกูลกัน และความเจริญงอกงามไปด้วยกัน ระหว่างบุคคลกับชุมชน หรือระหว่างชีวิตกับสังคม

ด้วยทาน และศีล ซึ่งรวมทั้งสัมมาอาชีวะและไวยาวัจจ หรือ พยาวัจจ บุคคลก็จะช่วยกันสร้างสรรค์ชุมชนให้อยู่ดี มีความเจริญงอกงามมั่นคง และเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความเจริญงอกงามและประโยชน์สุขของทุกคน

ด้วยภาวนาทั้งด้านจิตและด้านปัญญา แต่ละคนก็จะทำชีวิตของตนให้ดีงาม มีความสุขความเจริญ เป็นชีวิตที่ประณีตประเสริฐ เข้าถึงประโยชน์สุขที่สูงยิ่งขึ้นไป^๖ พร้อมทั้งเป็นผู้พร้อมที่จะทำ

^๖ หมายถึง อรรถะ ๓ คือ ประโยชน์ที่ตาเห็น (ทิฏฐัมมิกัตถะ) ประโยชน์เลียดตาเห็น (สัมปรายิกัตถะ) และประโยชน์สูงสุด (ปรมาตถะ) พร้อมทั้งอรรถะอีก ๓ คือ ประโยชน์ตน (อัตตัตถะ) ประโยชน์ผู้อื่น (ปรัตถะ) และประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย (อุภยัตถะ)

ประโยชน์ให้แก่เพื่อนร่วมชุมชน และเป็นผู้นำชุมชนได้อย่างดี

ทุกคนรับผิดชอบต่อชีวิตของตน และทุกคนอยู่ในชุมชน ทุกคนจึงควรปฏิบัติธรรม อย่างน้อยก็ให้ชีวิตและชุมชนของตนเป็นเครื่องพิสูจน์ความเป็นชาวพุทธ ด้วยการทำบุญตามหลักบุญกิริยา ๓ นี้

ถ้าชาวพุทธทำชีวิตและชุมชนของตนให้เป็นผลพิสูจน์ของการทำบุญไม่ได้ จะเรียกสังคมไทยว่าเป็นสังคมพุทธได้อย่างไร

โดยเฉพาะองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่สำคัญของชุมชน ที่รู้กันสืบมาว่า เป็นศูนย์กลางของชุมชนไทย ก็คือ วัด จะต้องหันมาทบทวนและเสริมย้าจิตสำนึกกันให้จริงจังหนักแน่นว่า วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยขึ้นมา และจะคงเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยอยู่ต่อไป ก็เพราะเป็นนาบุญของชุมชน

พระสงฆ์กับชาวบ้าน หรือวัดกับชุมชน จะต้องหันทบทวนตรวจสอบความสัมพันธ์ต่อกันให้ถูกต้องตามพุทธโอวาท ทั้งหลักอามิสทาน-ธรรมทาน และข้อปฏิบัติในทศ ๖

ขณะที่ชาวบ้านอุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ โดยตั้งจิตกุศล มุ่งหมายใจจะทำวัดให้ดีให้เป็นแหล่งแห่งบุญ และเปิดประตู ทั้งประตูบ้านและประตูใจ ที่จะรับพระธรรมคำสอน พระสงฆ์ก็ตั้งใจ“อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม” คิดหวังให้ชุมชนหรือหมู่บ้านอยู่กันดีมีความสุข ปราศจากการเบียดเบียน และใส่ใจให้ความรู้แนะนำสั่งสอนพ่อบ้านแม่เรือนและลูกหลานของเขา ให้เจริญงอกงามในบุญที่จะทำชีวิตให้ดี มีความสัมพันธ์อันเกื้อกูล แต่ไม่เลยเกิดไปจนกลายเป็นคลุกคลี

พระภิกษุสามเณรในวัดของชุมชน จะต้องอุทิศตนให้แก่การฝึกศึกษาพัฒนาตนในไตรสิกขา พร้อมกับมีความสามารถและ

เอาใจใส่ที่จะชักจูงแนะนำชาวบ้านให้เจริญพัฒนาในบุญกิริยาทั้ง ๓ ให้ชาวบ้านมีศีล ๕ เว้นอบายมุข ขยันหมั่นเพียรประกอบการทำงานอาชีพ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ร่วมกันทำท้องถิ่นให้น่าอยู่เป็นรมณีย์ สร้างสรรค์ชีวิตและชุมชนของตนด้วยความร่วมแรงร่วมใจ ให้ชุมชนรื่นรมย์สามัคคี และให้ชีวิตดีงามมีความสุข

ถ้าพระสงฆ์ปฏิบัติได้แบบนี้ ก็จะทำให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยเป็นนาบุญอย่างดี ซึ่งเป็นแหล่งที่บุญจะเจริญงอกงามแผ่ขยายประโยชน์สุขแก่ชุมชนและประชาชนได้สมจริง

ถ้าเราช่วยกันทำให้วัดเป็น**ศูนย์กลางนาบุญของชุมชน**อย่างนี้ได้ สังคมไทยก็จะชื่อว่ารู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ พระพุทธศาสนาก็จะชื่อว่าอำนวยการประโยชน์สุขแก่พหุชนสมความมุ่งหมาย วัดก็จะยังคงเป็นศูนย์กลางของชุมชนอยู่ต่อไป และอย่างนี้จึงจะเป็นความเจริญมั่นคงที่แท้ของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนาประจำชาติ เมื่อวัดเป็นนาบุญที่แท้ของชุมชน ความยิ่งใหญ่ของพระพุทธศาสนาอยู่ที่บุญซึ่งเกิดมีคุณค่าส่งผลเป็นความสุขความเจริญงอกงามแก่ชีวิตและชุมชนหน่วยเล็กๆ น้อยๆ ที่แผ่กระจายทั่วแผ่นดินไทย หาใช่อยู่ที่ความใหญ่โตโอ้อวดของวัตถุหรือรูปแบบใดๆ ไม่

ถ้าคนไทยไม่สามารถฟื้นฟูชีวิตและชุมชนขึ้นในบุญอย่างที่กล่าวข้างต้น ถึงจะจัดตั้งวัดตุลสถานอะไรที่ยิ่งใหญ่ตระการตาขึ้นมาเท่าใด ก็จะไม่อาจรักษาพระพุทธศาสนาและดำรงสังคมไทยให้ยืนยงอยู่ได้

บารมี

ความเข้าใจพื้นฐาน

ในการจะบำเพ็ญบารมี

“บุญ” นั้นได้บรรยายแล้ว ส่วน “บารมี” ที่ใช้กันอยู่เวลานี้ คนเข้าใจความหมายผิดพลาดมาก ทั้งในแง่หลักการ ความมุ่งหมาย วิธีปฏิบัติ ตลอดจนแรงจูงใจ ยกตัวอย่าง ทาน ก็ไม่รู้ว่า ให้อะไร แก่ใคร เพื่ออะไร ด้วยแรงจูงใจอย่างใด จึงจะเป็นทานบารมี

“บารมี” แปลว่า ความจบถ้วน ภาวะที่หยอดยิ่ง สุดยอด เต็มเปี่ยม หมายถึง คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยอดเยี่ยมของพระโพธิสัตว์ คือท่านผู้มุ่งต่อการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

บารมี มี ๑๐ เรียกว่า *ทศบารมี* คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ (การออกบวช, ปลีกจากกาม) ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน (ความตั้งใจเด็ดเดี่ยวแน่วแน่ต่อจุดหมาย) เมตตา และอุเบกขา (ความวางตัววางใจสม่ำเสมอ เทียบตรง ไม่หวั่นไหวหรือเอนเอียง)

การบำเพ็ญบารมี เป็นการปฏิบัติที่จะต้องก้าวหน้าสูงขึ้นๆ ในการทำความดีเหล่านั้น ไม่เฉพาะให้ครบทั้ง ๑๐ ข้อเท่านั้น แต่แม้ในแต่ละข้อก็ต้องปฏิบัติอย่างขะมัดยั้งจนถึงจุดที่สมบูรณ์

การบำเพ็ญบารมีทั้ง ๑๐ ข้อนั้น มีลักษณะสำคัญ คือ

๑. การเสียสละ หรือสละตนเองได้ทุกอย่าง เพื่อทำความดีนั้นให้สำเร็จ พร้อมกับที่ทำความดีนั้นๆ เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น

อย่างชนิดมีจิตใจกว้างขวาง มุ่งเพื่อความสุขของทั้งโลกหรือสรรพสัตว์ โดยไม่หวังผลตอบแทน

๒. การเสียสละทำความดีเพื่อความสุขของผู้คนที่ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปนั้น เป็นการฝึกหรือสร้างความชำนาญของจิตใจ ให้ตนเองมีคุณความดี คือบารมีเหล่านั้นแก่กล้า จนกว่าจะเกิดปัญญาสูงสุดที่เรียกว่าโพธิญาณ ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งจะสามารถช่วยให้สรรพสัตว์บรรลุลोकุตตรสมบัติ หลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวง เข้าถึงวิสุทธิ สันติ และอิสรภาพที่แท้จริง สูงกว่าเมื่อยังเป็นพระโพธิสัตว์ที่ช่วยให้ผู้อื่นบรรลุดังเพียงแค่อธิษฐานหรือโลกียสมบัติ

จุดบรรจบที่จะให้ทุกอย่างสมบูรณ์ ก็คือปัญญาตรัสรู้ที่เรียกว่า โพธิญาณ (หรือพุทธญาณ) อย่างที่ท่านกล่าวไว้

“ปัญญาบารมีของมหาโพธิสัตว์ อันบารมีทั้งหลายมี ทานบารมีเป็นต้น บำรุงเลี้ยงแล้ว ก็จะก่อตัวเจริญแก่กล้า สูงอม ยังพุทธญาณให้บริบูรณ์โดยลำดับ” (เถร.อ.๑/๑๕)

บารมี ๑๐ นั้น มีข้อที่เป็นหลักคดุมข้ออื่นทั้งหมด ๒ คือ

๑. *กรุณา* เห็นแก่ผู้อื่น มุ่งจะบำบัดทุกข์ นำสุขมาให้แก่สรรพสัตว์

๒. *ปัญญา* ฝึกตนยิ่งขึ้นไป เพื่อให้มีปัญญารู้แจ้งธรรม มองเห็นถูกต้องว่า อะไรเป็นประโยชน์ อะไรไม่เป็นประโยชน์ แท้จริง แก่สรรพสัตว์ที่ตนจะทำประโยชน์ให้

ด้วยกรุณา จึงปฏิบัติต่อคนและสรรพสัตว์อย่างดีที่สุด และด้วยปัญญา จึงปฏิบัติต่อธรรมชาติทั้งปวงอย่างถูกต้องสมบูรณ์

ด้วยกรุณาที่มุ่งจะช่วยปวงสัตว์ จึงทำให้ชวนชวนบำเพ็ญความดีที่เป็นบารมีข้ออื่นๆ และด้วยปัญญาจึงทำให้ทั้งกรุณาและ

บารมีอื่นๆ ที่บำเพ็ญนั้นดำเนินไปถูกทางและสำเร็จผล

บารมีทุกอย่างต้องบำเพ็ญยวดยิ่งขึ้นไปๆ จนครบ ๓ ขั้น คือ

๑. **บารมี** (บารมีระดับสามัญ เช่น ทานบารมี ได้แก่ ให้ทรัพย์สินเงินทอง สละของนอกกาย)
๒. **อุปปบารมี** (บารมีระดับรองหรือจะจนจะสูงสุด เช่น ทาน-อุปปบารมี ได้แก่ สละอวัยวะเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น)
๓. **ปรมัตถบารมี** (บารมีระดับสูงสุด เช่น ทานปรมัตถบารมี ได้แก่ สละชีวิตของตน เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น)

ให้อย่างไรแค่ไหน จึงจะเรียกได้ว่า “ทานบารมี”

บารมีจะต้องบำเพ็ญด้วยความเสียสละโดยบริสุทธิ์จริงจัง เพียงไร ขอแสดงข้อกำหนดในการบำเพ็ญ**ทานบารมี** เป็นตัวอย่าง

คุณสมบัติพื้นฐานอย่างแรกที่จะต้องมึในใจ คือ ความใฝ่ใจอยากให่ปวงสัตว์มีความสุข โดยคิดจะบำบัตทุกข์และทำประโยชน์แก่คนทั้งโลก อย่างเสมอหน้ากัน ไม่มีความรู้สึกจำกัดแบ่งแยกทำใจให้กว้างขวางไร้พรมแดน (วิมริยาทิกตจิต)

พร้อมที่จะให้และสละได้ตลอดเวลา แก่ทุกคนที่มีความต้องการ แม้เขาจะไม่ได้ขอ แต่เมื่อรู้ก็ให้ และให้โดยเต็มใจ

เมื่อมีผู้สมควรได้รับ แม้การให้จะทำให้ตนลำบาก ก็สละได้อีกทั้งเมื่อให้แล้วก็มิไยยินดี

ให้โดยไม่หวังการตอบแทนจากเขา (น ปจจุปการสนนิสสิโต)

ให้โดยไม่มุ่งหวังลาภสักการะ ชื่อเสียง ชาติภพ เช่นการไปเกิดในสวรรค์ หรือผลใดๆ (น ผลปาฏิภังขิ)

ให้ด้วยใจผ่องใสยินดี ใจมุ่งจะช่วยเหลือ ตั้งใจให้โดยเคารพ ไม่

แสดงอาการอย่างทิ้งขว้าง หรือบุดั้งหน้านิ้วคิ้วขมวด (ปสนุนจิตโต)

ให้ด้วยความรู้เข้าใจ ไม่ใช่ให้ด้วยตื่นตามกัน หรือตามเสียงโฆษณาหามงคลผลดลบันดาล (น โกตุหลมมงคลิโก)

ทานที่ให้มี ๓ อย่าง คือ

๑. **อามิสทาน** ให้ปัจจัย ๔ วัตถุเครื่องเลี้ยงชีพ อุปกรณ์ อำนวยสุข ตลอดจนบริจาคอวัยวะเลือดเนื้อ และสละชีวิต
๒. **อภัยทาน** ให้ความไม่มียก โดยช่วยขจัดภัยอันตราย ช่วยคุ้มครองป้องกันเป็นที่พึ่งในคราวมีภัยอันตราย
๓. **ธรรมทาน** ให้ธรรม ให้คำชี้แจงแนะนำสั่งสอน ให้วิชาความรู้ ที่จะเกิดปัญญา

ไม่ให้สิ่งที่จะเป็นอันตรายหรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น สิ่งที่ได้รับประโยชน์ หรือสิ่งที่จะทำให้คนมีพลินประมาท เช่น ศัสตรา ยาพิษ ของเมา สิ่งเสพติด

ไม่ให้กำลังอำนาจอุปการณทำการต่างๆ แก่คนชั่วร้ายใจหยาบ เช่น ไม่ให้ตำแหน่งอำนาจการปกครองแก่คนผู้จะทำการที่ก่อโทษทำลายประโยชน์สุข นำความทุกข์ความพินาศมาให้แก่ชาวโลก

ตัวอย่างนี้แสดงลักษณะการบำเพ็ญ**บารมี**ว่า ไม่ใช่จะให้เงินทอง บริจาคทรัพย์ หรือแม้แต่ให้มากๆ จะเป็น**บารมี** แต่ต้องมีองค์ประกอบทางวัตถุ บุคคล สิ่งแวดล้อม จิตใจ และปัญญาอย่างถึงขั้น เพราะเป็นการพัฒนาชีวิตสู่โพธิญาณ ที่เป็นปัญญาสูงสุด

สรุปลักษณะที่สำคัญของการบำเพ็ญ**บารมี**ในด้านทาน ดังนี้

๑. ให้แก่คนหรือสัตว์ เพื่อประโยชน์แก่เขาในชีวิตที่เป็นจริง
๒. ให้ด้วยจิตใจเสียสละแท้จริง โดยไม่หวังอะไรตอบแทน
๓. การให้นั้นเป็นส่วนหนึ่งของการก้าวไปในกระบวนการ

ฝึกฝนพัฒนาตนให้ปัญญาเจริญสมบูรณ์ เพื่อจะได้
บำเพ็ญประโยชน์สุขแก่สรรพสัตว์ได้บริบูรณ์

๔. ผู้ให้จะเป็นใครก็ได้ ไม่ว่าจะมี ใหญ่โตหรือต่ำต้อย ข้อ
สำคัญอยู่ที่ความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวมุ่งแน่วไปในกระบวนการ
การศึกษาพัฒนาตนที่กล่าวแล้วนั้น

ทำบุญด้วยบูชาที่ดี แต่ไม่ใช้บารมี อย่าสับสน บูชาที่ดี ต้องให้ผลเกิดมี แก่ชีวิตและชุมชน

จากหลักและความหมายเดิมเท่านั้น จะเห็นว่าคนไทยบัดนี้ใช้
คำว่าบารมีเพี้ยนห่างไกลยิ่งกว่าคำว่าบุญเสียอีก เราจึงควรชวนกัน
ชำระสะสางความรู้ความเข้าใจที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อน และรื้อฟื้น
ความหมายพร้อมทั้งการปฏิบัติที่ถูกต้องขึ้นมา เพื่อให้ประชาชน
ได้รับประโยชน์ที่ควรจะได้จากพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นการ
สร้างสรรค์สังคมไทย และรักษาพระพุทธศาสนาไปด้วยพร้อมกัน

การขอ**บารมี**ของท่านผู้นั้นผู้นั้นมาช่วยนั้น ได้ยินกันมากและ
อาจจะบ่อয়ขึ้นในสังคมไทย ท่ามกลางสภาพชีวิตที่ทุกข์ยากนั้น
เมื่อชาวบ้านจะขอบ้าง ก็ต้องเห็นใจ แต่จะมัวตามใจกันอยู่ไม่ได้
เพราะจะเป็นแนวโน้มให้ชีวิตและสังคมอ่อนแอลงไปทุกทีๆ

บารมีไม่ใช่อำนาจดลบันดาลที่จะไปร้องขอจากใคร แต่เป็น
ความดีที่เราเองจะต้องทำ เป็นความเข้มแข็งและเสียสละ ไม่ใช่
ความอ่อนแอและการที่จะรอรับ ถ้าคนไทยเป็นนักขอ**บารมี**กันทั่ว
ไป จะไม่มีใครทำ หรือบำเพ็ญ**บารมี** และเมื่อนั้นก็จะมีแต่ความ
อ่อนแอและหายนะรออยู่ข้างหน้า

จะต้องระลึกไว้ให้ชัดว่า การบำเพ็ญหรือสร้างบารมีนั้น เป็น
การทำความดีอย่างยวดยิ่ง ชนิดลงนามในชีวิตและสังคมที่เป็น
จริง ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่อาจจะเต็มไปด้วยอุปสรรค ความ
ยากลำบาก และภัยอันตราย โดยมุ่งบำบัติทุกข์และทำประโยชน์
แก่ผู้อื่น เพื่อให้โลกมีสันติสุข อย่างยอมสละตัวและเข้าถึงตัวกัน
ซึ่งถ้าไม่เข้มแข็งและไม่เสียสละอย่างยวดยิ่ง ก็ไม่อาจทำได้ จึงเป็น
การกระทำของพระโพธิสัตว์ ผู้มุ่งโพธิญาณ การสร้างบารมีจึงไม่ใช่
การมารอทำอะไร อย่างใหญ่โตโอ้อ่า ที่มีใครจัดแต่งเตรียมให้

การบริจาคทรัพย์สร้างพระนั้น ไม่ใช่เป็นการสร้างบารมี แต่
เป็นการทำบุญประเภท “บูชา” ในส่วนอามิสบูชา ซึ่งจะมีคุณค่าที่
แท้ก็เมื่อมาเป็นตัวหนุนให้แก่ปฏิบัติบูชาอีกทีหนึ่ง

ธรรมนั้น ปรากฏขึ้นในตัวของคนที่ปฏิบัติ หรือนำเอาธรรม
มาใช้ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงยกย่องปฏิบัติบูชา คือธรรมบูชา จึง
ตรัสสอนให้หมู่มนุษย์หันมายกย่องเชิดชูคนที่ประพฤติธรรม หรือ
คนที่มีความดี พุดง่าย ๆ ว่า ให้ยกย่องคนดี

เมื่อสังคมมนุษย์ยกย่องเชิดชูคนดี ก็คือยกย่องเชิดชูธรรม
ถ้าหมู่มนุษย์ยังเชิดชูธรรมด้วยการยกย่องคนดี ธรรมก็จะคงอยู่
เป็นหลักที่จะรักษาสังคมนั้นให้ร่มเย็นเป็นสุขต่อไป

เพราะฉะนั้น การที่พระพุทธเจ้าทรงส่งเสริมให้บูชาสกุญเจตีย
ก็เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงคนดีมีคุณที่เคยทำประโยชน์ไว้
จะได้โดยจิตใจของผู้บูชาให้ระลึกถึงธรรม ให้ใจคนหันมาสู่ความดีงาม
และจะได้ไม่ประมาทที่จะนำเอาธรรมมาปฏิบัติด้วยตนเอง หรือทำ
ตามแบบอย่างความดีของผู้ที่เราจะลืกันนั้น

การสร้างพระสร้างเจตีย จะต้องให้มีคุณค่าตามวัตถุประสงค์

อย่างนี้ จึงจะเป็นอามิสบูชาที่โยงไปสู่ธรรมบูชา และการสร้างนั้น
จึงจะเป็นไปอย่างถูกต้องพอดี

บุญกิริยา - อหิงสา - บารมี

ระดับการสร้างสรรคความดีที่เลือกได้

ก่อนพุทธกาล พรหมณ์สอนให้คนอ่อนน้อมขอให้เทวดา
บันดาลผลที่ปรารถนาแก่ตน ด้วยการ **บูชาญ** หรือ **ยัญกรรม**

เมื่อพุทธศาสนาเกิดขึ้น พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มนุษย์
พัฒนาตนให้สามารถสร้างผลเอง ด้วยการ**ทำบุญ** หรือ**บุญกรรม**
ในระดับต่างๆ คือ

ระดับที่ ๑ บุญกิริยาทั่วไป คือ ทาน ศีล ภาวนาสามัญ ยอม
ให้ปรารถนาลาภ ยศ กามสุข และสรวรค์ เพื่อตน แต่ให้แสวงหา
สิ่งเหล่านั้นด้วยวิธีการที่ไม่เบียดเบียน ให้สร้างผลที่ปรารถนา
ด้วยการทำบุญ หรือบุญกรรม คือพัฒนาชีวิตและสร้างสรรคชุมชน
ของตนให้ดั่งงามมีความสุข ด้วยการเผื่อแผ่แบ่งปัน (ทาน) มีกาย
วาจาที่สุจริตไม่เบียดเบียน และเกื้อกูลกัน (ศีล) ฝึกอบรมจิตใจให้
ดั่งงามและปัญญาให้งอกงาม (ภาวนา)

ระดับที่ ๒ เมตตาภาวนา หรือ อหิงสา เจริญเมตตา เปิดขยาย
จิตใจให้กว้างขวาง พ้นความเหินแก่ตน ไม่คิดหากามสุขและสนอง
ความปรารถนาส่วนตัว แต่มุ่งทำประโยชน์แก่ผู้อื่น และบำเพ็ญ
ประโยชน์ เพื่อสันติสุขของโลก

ระดับที่ ๓ บำเพ็ญบารมี บำเพ็ญคุณความดีหลากหลายมาก
มายแบบเป็นชุดให้ครบองค์รวม ซึ่งมีปัญญาเป็นตัวนำและเปิดจิต

ใจให้เป็นอิสระ มุ่งพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ ด้วยความมุ่งมั่นเข้ม
แข็งอย่างยวดยิ่ง โดยเสียสละตนเอง มุ่งแต่จะทำประโยชน์แก่ผู้อื่น
เพื่อความดีงามและความสุขของสรรพสัตว์ จนกว่าปัญญาจะ
เจริญบริบูรณ์เป็นโพธิญาณ ที่จะทำให้ชีวิตหลุดพ้น เป็นอิสระสิ้น
เชิง สามารถนำสรรพสัตว์ไปสู่อิสรภาพที่แท้

การพัฒนาในบุญ ๓ ระดับนี้ อาจพูดในเชิงอุดมคติ ดังนี้

ระดับที่ ๑ บุญกิริยาสามัญ อุดมคติ คือ สรวรค์ มุ่งหมาย
ลาภ ยศ สุข สรวรค์ ชนิดที่ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น
เริ่มแต่การแสวงหาความพรั่งพร้อมทางวัตถุหรือเศรษฐกิจเพื่อตน
ที่ดำเนินควบคู่พร้อมไปด้วยกันกับการพัฒนาชีวิตของตน และ
ทำประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือสร้างสรรคชุมชน

พูดอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการก้าวจากขั้นหาความสุขเพื่อตน
ด้วยการเบียดเบียนหรือไม่คำนึงถึงผู้อื่น มาสู่ขั้นสร้างสรรค
ประโยชน์สุขให้แก่ตน ด้วยวิธีที่เกื้อกูลผู้อื่น หรือร่วมมือกันในกลุ่มชน
ให้ประโยชน์สุขของทั้งสองฝ่ายก้าวไปด้วยกัน

ระดับที่ ๒ เมตตาภาวนา อุดมคติ คือ **ความเป็นพรม**
มุ่งหมายประโยชน์สุขของมวลมนุษย์หรือสรรพสัตว์ คิดและ
พยายามทำการต่างๆ เพื่อให้โลกมีสันติสุข เป็นผู้คุ้มครองปกป้อง
รักษาประโยชน์สุขของโลก เป็นที่พึ่งอาศัยของมนุษย์

ระดับนี้เป็นการก้าวพ้นจากความยึดติดในตัวตนอย่างหยาบ
คับแคบหรือตัวตนเพื่อตน มาสู่ขั้นของภาวะจิตที่กว้างขวางพ้น
ความจำกัด มีแต่ตนที่อยู่เพื่อผู้อื่นหรือเพื่อโลก

ระดับที่ ๓ การบำเพ็ญบารมี อุดมคติ คือ **นิพพาน** มุ่งหมาย
ประโยชน์สุขของสรรพสัตว์ โดยหยั่งรู้ถึงความจริงของธรรมชาติ

ที่จะนำไปสู่ความสงบสว่างไสวโปร่งโล่งเบิกบานแห่งสันติและอิสรภาพที่แท้จริง

ระดับนี้เป็นขั้นสูงสุดที่ก้าวพ้นแม้แต่ความมีตนเพื่อโลก หมดความยึดติดในตัวตน หลุดพ้นเป็นอิสระโดยสิ้นเชิง เพราะรู้แจ้งความจริงของโลกและชีวิต เห็นสภาวะธรรมทั้งหลายที่มีอยู่หรือเป็นไปตามธรรมชาติของธรรมชาติ และรู้ประโยชน์สุขที่แท้

ถ้าสร้างชีวิตและชุมชนแห่งบุญได้

ก็กู้ชีพสังคมไทยสำเร็จ

สังคมไทยบอบช้ำมามากแล้ว อยู่กับเขาในโลก ก็ถูกจัดเป็นสังคมที่ยังไม่พัฒนา เพียงแต่เรียกให้เพราะหนอย่ว่ากำลังพัฒนา

เพียงแค่ขั้นศีลก็โหมหนัก ชีวิตร่างกายและทรัพย์สินไม่ปลอดภัย อาชญากรรมมากมาย เต็มไปด้วยขบวนการชั่วร้ายทางเพศและสิ่งเสพติด ยิ่งกว่านั้น สภาพสังคมที่บีบรัด และชีวิตที่เป็นอยู่อย่างผิดๆ ก็ทำให้คนมีจิตใจคับแคบเครียด เหงา ว้าเหว่ มีทุกข์มาก

ในสภาพเช่นนี้ แทนที่จะแก้ไขปัญหาด้วยวิธีที่แสดงถึงความเข้มแข็งทางจิตใจและความสามารถทางปัญญา ก็มัวแต่ซบเซา กะปลกกะเปลี่ย ปล่อยตัวไปตามค่านิยมเสพบริโภค มัวเมาอยู่กับอบายมุข เอาแต่สนุกสนานบันเทิง ชอบพึ่งยากล่อมสิ่งเสพติดแม้แต่ในทางจิตใจ ลุ่มหลงหมกมุ่นกับสิ่งวิเศษอัศจรรย์ หวังพึ่งพาอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ รออำนาจดลบันดาล ติดจมอยู่ในประสมการณ์ทางจิตที่ทำให้เพลินประมาท และหลงไหลไปกับข่าวสารข้อมูลที่หลอกล่อโฆษณาหาเหยื่อเพื่อผลประโยชน์

ถ้าสังคมจมอยู่ในความประมาท และขาดความเข้มแข็งทางปัญญา จะฟื้นตัวได้ยาก ไม่ต้องพูดถึงว่าจะออกไปช่วยแก้ปัญหาของโลก มีแต่จะจมลึกลงไปในกลุ่มที่พาตัวตกลงไปเอง

ต้องย้ายการแก้ปัญหาที่จิตใจ ประสานไปด้วยกันกับการพัฒนาปัญญา เพื่อมิให้ไปติดกับของการกล่อมใจที่สยบปัญญา

ต้องสร้างจิตใจและปัญญาที่มีคุณภาพขึ้นมาเป็นฐานของชีวิตและชุมชน และสร้างสังคมขึ้นมาจากฐานคือชีวิตและชุมชน

ต้องให้ความเจริญในบุญเป็นเครื่องพิสูจน์ความเข้มแข็งของชีวิตและชุมชน

ชุมชนจะต้องพิสูจน์ความเข้มแข็งขั้นสำคัญ คือความสามารถที่จะตั้งอยู่ในศีล ๕ และภาวะปลอดอบายมุข โดยเฉพาะสุรา ยาเสพติด ควบคุมไปกับความหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาชีพ

ทั้งหมดนี้จะมั่นคงได้ก็ด้วยภาวนา ทั้งพัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญา ซึ่งฝ่ายวัดจะต้องไม่ประมาทในหน้าที่อยู่เสมอ โดยหมั่นบำรุงจิตใจและให้ปัญญาแก่ประชาชนด้วยธรรมทาน ที่เป็นการศึกษาออกโรงเรียนอย่างสำคัญ ซึ่งพระสงฆ์ที่วัดจะต้องใส่ใจ ขวนขวายศึกษาปฏิบัติพระธรรมวินัย และรู้จักหาความรู้ที่เกี่ยวข้อง

ถ้าทำอย่างที่ว่านี้ไม่ได้ ถึงจะมีคนมาถวายทานบริจาคเงินทำบุญสร้างโน่นนี่วัดมากมาย ก็เป็นเพียงสภาพ “กินบุญเก่า” ที่จะไม่ยั่งยืน และล่อใจให้จมอยู่ในความประมาท

ถึงเวลาที่จะต้องตื่นตัวขึ้นมา ฟื้นจากสภาพเสวยบุญเก่า กลับขึ้นมาเริ่มต้นเข้าสู่ยุคสร้างบุญกันใหม่

จะต้องข้ามให้พ้นสภาพจิตและปัญญาอ่อนแอ ที่เป็นนักบริโภค ไม่เป็นนักผลิต เป็นนักเสพ ไม่เป็นนักสร้างสรรค์ เป็นผู้คอย

รับคอยตาม ไม่เป็นผู้นำ ไม่เป็นผู้ให้ เป็นนักขอ นักรอรับ ชอบฟังพารอมผลดลบันดาล คอยอำนาจวิเศษอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์บันดาลให้ตลอดจนหวังลาภลอย อยากรวยทางลัด ไม่หวังผลจากการกระทำ ไม่ขวนขวายที่จะฝึกศึกษาพัฒนาตนขึ้นไปให้รู้และทำได้ เพื่อทำการให้สำเร็จด้วยความเพียรพยายามและสติปัญญาของตนเอง

ความเป็นนักขอ นักรอรับ นักตาม และหวังพึ่งอำนาจภายนอกมาทำให้นี้ กำลังฝังลึกลงไปในสภาพจิตของคนไทย จนจะกลายเป็นวาทนา ที่ครอบงำกำกับชีวิตของตนอย่างไม่รู้ตัว จึงเป็นภัยภายในร้ายแรงที่จะต้องรีบแก้ไข

การที่จะแก้ไข คือต้องตื่นตัวและสร้างความเข้มแข็งขึ้นมา ด้วยการ “ศึกษาบุญ” หรือเจริญขึ้นในบุญ ชาวบ้านจะต้องลุกขึ้นมา ร่วมกันสร้างชีวิตและชุมชนของตนให้เข้มแข็งด้วยบุญกุศล โดยรู้ทันความเป็นไปในโลกที่ส่งผลกระทบชีวิตและชุมชน ตั้งจิตมุ่งมั่นที่จะผันตัวขึ้นเป็นผู้ให้ให้ได้ พร้อมทั้งรู้จักค้นหาและสร้างขึ้นมาในตัว ให้มีอะไรดีในตัวเราที่จะให้แก่โลก

แม้ว่าเวลานี้เราจะยังไม่แข็งแรง ยังต้องพึ่งต้องรับ แต่เราจะไม่ยอมเพละเลื้อยจมอยู่กับสภาพอย่างนี้ เราจะต้องทำบุญกุศลและศึกษาบุญ โดยเน้นที่จุดต่อไปนี้

๑. ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันสร้างสรรค์ชีวิตและชุมชนของตนให้เข้มแข็ง พึ่งตัวได้
๒. ตั้งจิตสำนึกในความเป็นผู้ให้ มุ่งมั่นที่จะผันตัวขึ้นเป็นผู้ให้ (แก่เพื่อนมนุษย์) ให้จงได้ เริ่มแต่พระสงฆ์ที่วัดขวนขวายพัฒนาตนให้เป็นผู้สามารถให้ธรรมแก่ประชาชน
๓. รู้ตระหนักถึงสถานะของชีวิตและชุมชนท่ามกลางกระแส

และสถานการณ์ที่ดำเนินไปรอบตัว คิดค้นและทำตนให้เป็นผู้มีดีที่จะให้แก่โลก

ชีวิตและชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นที่จะกู้สังคมไทย และบุญกุศลคือการเดินทางจากจุดเริ่มต้น ด้วยการดึงเอาศักยภาพของทุกคน ออกมา ร่วมกันสร้างสรรค์พัฒนาชีวิตและชุมชนของตน

อย่าลืมเป็นอันขาดว่า บ้านหรือครอบครัว เป็นชุมกำลังและเป็นที่แสดงตัวของชีวิตและชุมชน ถ้าทุกบ้านอยู่กันดี ทุกครอบครัวอบอุ่นมีความสุข ทุกชีวิตก็สดชื่นงอกงาม และชุมชนก็มีพลังสร้างสรรค์ตัวเอง

พร้อมกันนั้น วัดก็เป็นชุมอริยทรัพย์ ที่ชีวิตและชุมชนจะไปขุดหาและรับแจกจ่ายความรู้และความดี ให้มีทุนธรรมทุนปัญญาที่จะมาเพิ่มกำลังในการพัฒนาตัวเอง

ฉะนั้น เมื่ออยู่บ้านต้องไม่มองข้ามครอบครัว เมื่ออยู่ในชุมชนต้องไม่ลืมวัดของตัว ทุกคนจะต้องเอาใจใส่ดูแลครอบครัวให้อบอุ่น ผาสุก และฟื้นฟูวัดให้เป็นแหล่งธรรมแหล่งปัญญาของชุมชนให้ได้

ถ้ายอมรับว่า ชุมชนท้องถิ่นของเราว่างรอยและอ่อนล้ามานาน อาจต้องการแรงหนุนและเสียงปลุก ก็อย่ามัวถ่วงล่ามกันอยู่ ใครให้แรงหนุนและส่งเสริมปลุกให้เขาลุกขึ้นมาสร้างตัวได้ ก็ไปช่วย จะเป็นบุญกุศลอันยิ่งใหญ่

“บุญ” อย่างแท้ ที่เคยหล่อเลี้ยงชีวิตและชุมชนไทยในอดีต สืบมาแสนนาน ยังรอเวลาที่สังคมไทยจะรื้อฟื้นขึ้นมาชำระขัดเกลาจัดปรับรูปแบบให้เหมาะสม และนำกลับมาใช้บูชาชีวิตและชุมชนขึ้นใหม่ เพื่อให้สังคมไทยมีกำลังที่จะลุกขึ้นเดินทางต่อไป

ภาคผนวก

ถาม-ตอบเบ็ดเตล็ด

เรื่องขนาด และ จำนวน

สิ่งมหัศจรรย์ของโลก

ถาม: ทางวัดพระธรรมกายกำลังสร้างมหาธรรมกายเจดีย์ใหญ่โตมาก ใช้เงิน ๒๐,๐๐๐ ล้านบาท ถ้าทำได้เต็มโครงการก็ ๘๐,๐๐๐ ล้านบาท ท่านเห็นอย่างไร?

ตอบ: เรื่องสร้างวัดใหญ่โตอย่างนี้ ไม่ใช่เฉพาะวัดพระธรรมกายเท่านั้น แต่เป็นค่านิยมกันมาหลายปีแล้ว ทั่วประเทศก็ว่าได้ ชอบสร้างพระ สร้างเมรุ สร้างโบสถ์ ฯลฯ ให้ใหญ่ที่สุด ใช้เงินมากๆ คนปนกันมาเรื่อย แต่กระแสนี้ก็ยังเป็นอยู่อย่างนั้น

ผู้ปกครองคณะสงฆ์ คือมหาเถรสมาคมก็ออกประกาศหรือคำสั่งมาห้ามปราม โดยเฉพาะในระยะวิกฤติเศรษฐกิจนี้ ท่านว่าให้หยุดให้ยั้ง แต่คนก็มองว่าคงห้ามได้เฉพาะวัดเล็กๆ น้อยๆ ส่วนที่ใหญ่ๆ คงจะไม่ได้ผล วัดพระธรรมกายก็คงเป็นตัวอย่างของวัดที่ใหญ่ เมื่อมีคำสั่งก็ยังไม่ทำตามความมุ่งหมายของตน

ปัญหาอยู่ที่ว่า วัดนอกๆ ออกไป พระและญาติโยมบ้านนอก

เราก็ว่าเขาไม่ค่อยรู้อะไร ก็ทำไปตามค่านิยม แต่วัดพระธรรมกายเป็นวัดที่ว่าคนมีการศึกษา และจะสอนธรรมแก่ประชาชน ทางที่ถูกก็ควรมาช่วยแก้ค่านิยมที่ผิด และชักนำสังคมไปในทางที่ถูกต้อง

การทำอย่างนี้ก็เท่ากับมาเพิ่มกำลังให้แก่ค่านิยมติดต้นหนัตา บุญวัตถุ ทำให้ยิ่งแข่งกันมากขึ้น และเหมือนกับมาซ้ำเติมสังคม ที่นิยมความใหญ่โตทางวัตถุ ควรจะคิดกันให้ดีว่า สังคมของเราควรมีความใหญ่โต หรือยิ่งใหญ่ทางไหน จึงจะดี

ถาม: ถ้าจะสร้างให้มีหลัก ควรจะอย่างไร?

ตอบ: ถ้าเอาตามหลักและตามประเพณีของพระพุทธศาสนาแต่เดิมมาจริงๆ การก่อสร้างอย่างนี้เป็นเรื่องของฝ่ายคุณหัสดี

ยิ่งเรื่องใหญ่ขนาดนี้ ถ้าเป็นสมัยโบราณ ก็ต้องเป็นเรื่องขององค์พระมหากษัตริย์ คือผู้ปกครองบ้านเมือง เท่ากับทำในนามของประเทศชาติ หรือประชาชนทั้งหมด จะได้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และเป็นอนุสรณ์แห่งความสามัคคี

ถาม: แต่ชาวพุทธทั่วไปสนใจกัน ก็ขอถามพระบ้าง คือได้เห็นทางวัดพระธรรมกายโฆษณาว่า สร้างมหาธรรมกายเจดีย์แล้ว เมืองไทยจะได้มีสิ่งมหัศจรรย์ของโลก อันดับที่ ๘

ตอบ: เจดีย์มีไว้เป็นอนุสรณ์ คือเป็นเครื่องระลึกถึงพระพุทธเจ้า เพื่อเตือนใจให้น้อมรำลึกถึงพระพุทธคุณและคำสอนของพระองค์ แล้วตั้งใจนำมาประพฤติปฏิบัติ

เราเรียนรู้ธรรมหรือจำมาได้บ้าง แต่บางทีชินชาไป พอเห็นพระพุทธรูปหรือพระเจดีย์ก็นึกขึ้นได้ หรือส่ายกับตัวเองให้มัน ให้

มีกำลังตั้งใจปฏิบัติ อย่างน้อยเข้าไปใกล้ได้เห็นพระเจดีย์แล้ว ใจ
โน้มไปในความสงบเบิกบานผ่องใส ก็เป็นบุญเป็นกุศล ไม่ใช่จะ
เอาความใหญ่โต หรือไปแข่งขนาดกับใคร

การคิดไปในทางที่ว่าจะเป็สิ่งมหัศจรรย์ของโลกอะไรนั้น
คงเป็นความคิดของญาติโยมชาวบ้าน ไม่ใช่เรื่องพระธรรมวินัย ไม่
ใช่เรื่องบุญกุศล

ท่านคงพูดประกอบให้ตื่นเต้นสนใจกันไปเท่านั้นเอง คงเป็น
อย่างนั้นไม่ได้

ถาม: ทำไมล่ะ มีเงินเยอะอย่าง สร้างใหญ่กว่าปิระมิดก็ได้

ตอบ: นั่นแหละ ก็เพราะมีเงินก็สร้างได้นี้แหละ จึงทำให้หมดความ
อัศจรรย์ สิ่งที่เขาว่ามหัศจรรย์นั้นก็เพราะมันไม่น่าจะเป็นไปได้ เช่น
ปิระมิดที่ Giza ซึ่งเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลกในชุดสำคัญที่เป็น
บัญชีมาตรฐาน และยังเหลืออยู่จริงอย่างเดียวนั้น ใช้ก้อนหินสร้าง
ซ้อนขึ้นไปประมาณ ๒ ล้าน ๓ แสนก้อน แต่ละก้อนหนักประมาณ
๒ ตันครึ่ง คนสมัยโบราณจะยกขึ้นไปจัดเรียงเข้าที่ให้สนิทเรียบร้อย
อย่างไร แล้วยิ่งกว่านั้น ข้างในปิระมิด ก็มีการจัดที่จัดทางเกี่ยวกับ
หลุมฝังศพและทรัพย์สมบัติอีก

สมัยปัจจุบัน มีเงินก็จ้างทำสำเร็จได้ด้วยเทคโนโลยี ก็เลยไม่
อัศจรรย์ ตัวอัศจรรย์ที่ทำให้สำเร็จได้กลายเป็นเทคโนโลยีของฝรั่ง
หรือญี่ปุ่นไป

ถาม: ถ้าอย่างนั้น ก็ต้องให้มหัศจรรย์ทางด้านสถาปัตยกรรม คือมี
การออกแบบที่วิเศษจริงๆ หาที่ไหนเทียบไม่ได้

ตอบ: คงยาก แต่อย่ามัวพูดเรื่องนี้อยู่เลย เพราะที่จริงการเป็น
สิ่งมหัศจรรย์ของโลกอย่างปิระมิดเป็นต้น ก็ไม่น่าจะภูมิใจอะไร

สิ่งมหัศจรรย์ของโลก โดยมากเป็นอนุสรณ์ของราชาบ้าง
โลเกะ โทะสะ โมหะบ้าง อย่างปิระมิดนั้น ฟาโรห์ (กษัตริย์อียิปต์
โบราณ) ให้สร้างขึ้นมาก็เพียงเป็นที่เก็บศพของตัวเอง บางอย่างก็
สร้างเพื่อแสดงความยิ่งใหญ่ และมักใช้แรงงานทาส หรือแรงงาน
เกณฑ์ มีการบังคับลงโทษกันโหดร้ายทารุณมาก

การสร้างสิ่งเหล่านี้ ต้องเค้นแรงงาน และเค้นเงินทองจาก
ประชาชน บ้านเมืองมักจนลง ชาวบ้านยิ่งยากแค้น แทนที่จะเอา
เงินทองนั้นไปสร้างความสุขแก่ราษฎรอย่างพระเจ้าอโศก

ดูง่าย ๆ อย่างทัชมาฮาล ก็สร้างเพียงเป็นที่เก็บศพมเหสีของ
กษัตริย์ชาห์ ชาฮาน ใช้แรงงานกว่า ๒๐,๐๐๐ คน สร้างอยู่ ๒๒ ปี
ใช้เงิน ๔๐ ล้านรูปี (ยุค ๓๖๐ กว่าปีก่อนนั้น) กว่าเสร็จคนตายไป
เท่าไร เสร็จแล้ว ก็ยังให้เผามีอชางใหญ่ให้พิการ ไปสร้างที่อื่นไม่ได้

นอกจากนั้น สิ่งมหัศจรรย์ของโลกเหล่านี้ มาถึงยุคปัจจุบัน
ก็ไม่ได้มีคุณค่าสูงอะไร เพราะคนยุคนี้ เขามองที่ภูมิปัญญาเป็น
สำคัญ สิ่งมหัศจรรย์ของโลกที่ใหญ่โตเหล่านี้ แม้จะแสดงถึงความ
สามารถทางด้านการก่อสร้าง คือสถาปัตยกรรม และวิศวกรรม แต่
อย่างที่บอกแล้วว่า สำเร็จด้วยการใช้ทรัพย์และอำนาจ บวกกับ
ความเชื่อที่มงาย เช่นในเรื่องการเก็บศพไว้ให้วิญญาณ และความ
มหัศจรรย์ใหญ่โตจะแสดงความยิ่งใหญ่ของตน เป็นต้น ซึ่งไม่ใช่
สิ่งที่น่าสรรเสริญแท้จริง

พูดง่าย ๆ ว่า สิ่งมหัศจรรย์แบบนั้นหมดสมัยไปแล้ว

ถาม: ถ้าอย่างนั้น สมัยปัจจุบันจะเอาอะไรเป็นมหัศจรรย์?

ตอบ: เขาเปลี่ยนมานานแล้ว ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ มีการจัดสิ่งมหัศจรรย์ของโลกขึ้นเป็นของยุคใหม่ หรือสมัยใหม่ มี ๗ เหมือนกัน ก็ฝรั่งนั้นแหละจัด เรียกว่า Seven Modern Wonders

คราวนี้ไม่เอาขนาดใหญ่โตแล้ว แต่เอาที่ปัญญาในการคิดค้นประดิษฐ์ โดยเน้นเทคโนโลยี

ถาม: ถึงจะไม่ได้เป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลก ก็ยังช่วยดึงดูดให้คนมาเที่ยวเมืองไทย ช่วยนำรายได้เข้าประเทศได้มาก

ตอบ: นี่ก็อีกแหละ ไม่ใช่กิจพระศาสนา นอกเรื่องธรรมดา จะทำให้ความสนใจเขวออกไปจากทางบุญกุศลและปัญญา มุ่งไปที่หาเงิน ถึงจะหาเงินก็ไม่เห็นจะคุ้ม ถ้าสร้างแล้ว ช่วยให้เงินเข้าประเทศปีละ ๑๐๐ ล้านบาท กว่าจะคุ้มทุน ๗๐,๐๐๐ ล้านบาท ก็ ๗๐๐ ปี หรือถ้าคิดทุนสร้างแค่ ๒๐,๐๐๐ ล้านบาท ก็ ๒๐๐ ปี

ควรจะทำชุมชนและสังคมของเราให้สงบเรียบร้อย พัฒนาคนให้ถูกต้องตามหลักไตรสิกขา สงวนรักษารักรวมชาติ เป็นต้น จะดีกว่า ศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างเป็นเอกลักษณ์ของชาติต่างหากที่คนต่างถิ่นต่างแดนเขาสนใจ ขอให้เราดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยความดีงามของชีวิต-สังคม และความงดงามของธรรมชาติจะดีกว่า

เรื่องนี้ไม่น่าจะต้องพูดอะไรกันมาก ถามเรื่องอื่นดีไหม

ถาม: ยังติดใจอยู่ การสร้างมหาธรรมกายเจดีย์ ถึงจะไม่ได้อะไรอื่น ก็เป็นสิ่งถาวร เป็นอนุสรณ์อยู่ได้นาน เป็นพันปี

ตอบ: เรื่องใหญ่โต กับเรื่องอยู่เป็นพันปี ไม่ใช่เรื่องเดียวกัน ถ้าจะ

ให้อยู่พันปี ไม่จำเป็นต้องใหญ่โตมากนัก อนุสรณ์สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ไม่ใหญ่โตเท่าไร ก็อยู่มาเกิน ๒ พันปีแล้ว

ที่ว่าเป็นอนุสรณ์นั้น สำคัญที่ว่าเป็นอนุสรณ์อะไร สิ่งมหัศจรรย์ของโลก หรือพูดง่ายๆ ว่าสิ่งที่ใหญ่โตกว่าปกติจนเหลือเกินนั้น มักเป็นอนุสรณ์แสดงอะไรบางอย่างในจิตใจที่ไม่ค่อยดี เป็นเรื่องตัวเรื่องตน อย่างน้อยก็ต้องการแสดงอำนาจความยิ่งใหญ่

เรื่องอย่างนี้ น่ายกย่องพระเจ้าอโศกมหาราชมาก ทั้งที่มีทรัพย์และอำนาจเหลือล้น แต่ดูจะทรงสร้างเน้นความเป็นอนุสรณ์ที่แสดงความเคารพบูชาพระพุทธเจ้าจริงๆ เช่น มุ่งไปทำในที่พระพุทธเจ้าประสูติ ตรัสรู้ เป็นต้น

เมื่อสร้างแล้วก็ทำศิลาจารึกบอกไว้ว่าที่นั้นๆ เกี่ยวข้องอะไรกับพระพุทธเจ้า แต่ทรัพย์สินที่มากมายมุ่งเอาไปบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชน เช่น สร้างแหล่งน้ำ ถนนหนทาง ที่พักผู้คน เป็นต้น เฉลี่ยกระจายไปทั่วทุกถิ่น

ถาม: อย่างนี้ก็แปลว่า ไม่ต้องสร้างให้ใหญ่โตนัก แต่ให้เน้นที่ความแข็งแรงถาวรใช่ไหม?

ตอบ: ที่จริงก็ไม่ต้องเน้นอะไรในแง่นี้กันมากแล้ว ควรจะมาเน้นการสร้างธรรม สร้างปัญญา ในตัวคนนี่แหละ เพราะอนุสรณ์ที่เป็นสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรมสำคัญๆ เรามีไม่น้อยแล้ว หรืออาจจะพอแล้ว

จะเอาพระพุทธศาสนาฝากไว้กับวัตถุ แล้วคนก็เลยเพลินปล่อยให้วัตถุรักษาพระศาสนา จนกระทั่งวัตถุนั้นเป็นอนุสรณ์ของพระพุทธศาสนาที่เคยมีในอดีต แต่ไม่มีอยู่ในปัจจุบัน หรือจะเอาพระพุทธศาสนาฝากไว้ในตัวคน พยายามให้คนเป็นที่รักษาพระ-

พุทธศาสนาต่อๆ กันไปเรื่อยๆ โดยไม่ประมาณ นานเท่านาน

ถาม: คุณค่าและความสำคัญแท้ๆ อยู่ที่ไหน?

ตอบ: เริ่มต้น ความเป็นอนุสรณ์สำคัญอยู่ที่ความหมาย ซึ่งผูกพันกับองค์พระพุทธรเจ้า หรือเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประวัติศาสตร์ของประเทศชาติหรือท้องถิ่นดินแดนแถบนั้น

จึงอาจจัดสถาปเจดีย์-พุทธสถาน ตามลำดับความสำคัญดังนี้

อันดับที่ ๑ สถานที่เกี่ยวข้องกับองค์พระพุทธรเจ้าโดยตรง โดยเฉพาะที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และปรินิพพาน คือสังเวชนียสถาน ๔ เป็นศูนย์กลางชาวพุทธทั้งหมดทั่วโลก

ในสังเวชนียสถานทั้ง ๔ นี้ ชาวพุทธนานาชาติประเทศเหมือนจะยอมรับกันกลางๆ ให้สถานที่ตรัสรู้ ที่พุทธคยา เป็นศูนย์กลางสูงสุด

อันดับที่ ๒ สถานที่เกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญของพระพุทธศาสนาในประวัติศาสตร์ของประเทศชาตินั้นๆ ก็เป็นศูนย์รวมใจของชาวพุทธแต่ละประเทศไป อย่างเมืองไทยเรา พระปฐมเจดีย์ ก็ถือว่าเป็นเครื่องหมายของจุดเริ่มต้นพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

อันดับที่ ๓ สถาปเจดีย์และพุทธสถานที่สร้างขึ้นเป็นพุทธบูชา หรือเป็นอนุสรณ์ในดินนั้นๆ เช่น จังหวัด อำเภอบ้านดง ตำบล ตลอดจนวัดและชุมชน ก็เป็นศูนย์รวมใจของพุทธศาสนิกชนในถิ่นของตนๆ

อย่างนี้แหละที่ว่า ได้ความหมายทั้งเป็นอนุสรณ์ และเป็นที่ยอมรับกัน

ถาม: ทางวัดพระธรรมกายว่า จะให้มหาธรรมกายเจดีย์เป็นศูนย์กลางชาวพุทธทั่วโลก เหมือนอย่างเมกกะเป็นศูนย์กลางของศาสนาอิสลามทั่วโลก จะเป็นได้ไหม?

ตอบ: เมกกะนั้นเป็นที่ประสูติของท่านศาสดามุฮัมมัด ถ้าเทียบก็อย่างลุมพินีเป็นที่ประสูติของพระพุทธเจ้า สถานที่อย่างนี้เป็นของดั้งเดิม จะสร้างขึ้นใหม่ในที่อื่นไม่ได้

ถ้าจะเทียบกับเมกกะ ก็ตรงกับที่ชาวพุทธทั่วโลกเอาที่ประสูติตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาทั่วโลก แต่ถ้าจะเอามหาธรรมกายเจดีย์หรือที่อื่นใดก็ตามเป็นศูนย์กลางในความหมายอย่างนั้น ก็ไม่เห็นมีความเกี่ยวข้องกับพุทธประวัติ

ไม่ต้องพูดถึงทั่วโลก แม้แต่เฉพาะเมืองไทยของเรา ชาวพุทธไทยก็มีจุดอ่อน ไม่ค่อยร่วมมือกันคิด-ร่วมแรงกันทำ แทนที่จะมาช่วยกันเสริมหลักที่มีอยู่แล้วให้แน่นแฟ้นเป็นจริงเป็นจังยิ่งขึ้น จะได้สามัคคีมีพลังมากๆ กลับชอบต่างคนต่างทำ จึงเกิดความไม่เอียงที่จะแยกออกไปๆ เดียวที่โน่นก็ใหญ่ขึ้นมาใหม่ เดียวที่นั่นก็ใหญ่ขึ้นมาอีก อย่างนี้ไม่เป็นทางความเจริญที่แท้จริง วัดพระธรรมกายมีกำลังขึ้นมา ไม่น่าจะไปซ้ำเติมความไม่เอียงที่ไม่ดีอย่างนั้น

ถาม: ถ้าไม่ต้องเป็นอย่างเมกกะ แต่ให้เป็นที่ชาวพุทธทั่วโลกมาร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนากันมากที่สุด จะเป็นได้ไหม?

ตอบ: อย่างนั้นก็ไม่ใช่ไร คนละความหมาย อยู่ที่จัดให้ดีและให้เป็นประโยชน์ ให้ดีทั้งแก่พระศาสนาและให้ได้แก่ประชาชน แต่อย่าลืมแกนสำคัญ คือรวมสามัคคีให้อยู่ที่พระพุทธเจ้าเป็นศูนย์กลาง

ถ้าเอาประโยชน์ใช้สอยกันอย่างนั้นจริงๆ ก็คงจะใช้เงินน้อยลงมามากมาย เรื่อง ๒ หมื่นล้าน - ๗ หมื่นล้าน คงไม่ต้องใช้

ถาม: สมัยพุทธกาล ก็สร้างวัดกันใหญ่โตไม่ใช่หรือ? ดูวัดเชตวัน

เป็นตัวอย่าง ที่นั่นพระพุทธเจ้าประทับจำพรรษามากที่สุด

ตอบ: ใหญ่แต่บริเวณเท่านั้น แต่อาคารไม่ใหญ่ อย่าง“พระคันธกุฎี” กุฏิพระพุทธเจ้า กว้างยาวด้านละ ๒-๓ เมตรเท่านั้นเอง ใครอยากอยู่อย่างพระพุทธเจ้าก็ไปวัดดูได้ เขาขุดค้นขึ้นมารักษาไว้ที่พระเชตวัน เมืองสาวัตถีก็มี ที่เขาคิชฌกูฏ เมืองราชคฤห์ก็มี

ที่ว่าบริเวณใหญ่โต ก็คือเป็นสวนหรือเป็นป่า เขาซื้อสวนสร้างวัดถวาย

ถาม: ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าประกาศพุทธศาสนาใหม่ๆ วัดยังมีไม่กีวัด ถ้าที่ไหนยังไม่มีใครสร้างวัดถวาย พระต้องสร้างวัดเองใช่ไหม?

ตอบ: ไม่ใช่ อย่าเข้าใจผิด พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลไม่เคยสร้างวัดที่ไหนเลย แม้แต่วัดเดียว

ถาม: ถ้าไม่มีวัด ท่านจะไปอยู่ที่ไหน?

ตอบ: ขอเล่าให้ฟังสักนิด จะได้เข้าใจให้ถูก

วัด รวมทั้งกุฏิ วิหาร อะไรต่างๆ ในวัด เป็นปัจจัย ๔ ข้อที่ ๓ คือ เสนาสนะ เรื่องปัจจัย ๔ นั้น มีหลักอยู่แล้วว่า เป็นเรื่องของพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ เมื่อมีศรัทธาและมองเห็นประโยชน์ ก็จัดถวายพระสงฆ์ ส่วนพระสงฆ์ก็ทำหน้าที่ของตน คือเล่าเรียนปริยัติ ปฏิบัติในไตรสิกขา และสั่งสอนธรรมแก่ประชาชน อย่างอุทิศตัว อุทิศเวลา คฤหัสถ์จัดปัจจัย ๔ ถวาย ก็เพื่อให้พระสงฆ์ทำหน้าที่ของท่านได้โดยไม่ต้องห่วงกังวลด้านวัตถุ

เมื่อพระพุทธเจ้าประกาศพระศาสนาใหม่ๆ พระไม่มีวัด ไม่มีที่อยู่อาศัย ก็อยู่ตามโคนไม้ (เรียกว่ารุกขมูล) ต่อมาพระพุทธเจ้า

สอนธรรม พระเจ้าพิมพิสารเลื่อมใสแล้วได้ถวายสวนไม้ เป็นวัดแรก เรียกว่าพระเวฬุวัน อยู่ที่เมืองราชคฤห์

แต่ตอนนั้น ก็ยังมีแต่วัด พระยังไม่มีกุฏิอยู่ ต่อมาพระที่อยู่ง่ายๆ สอนธรรม เป็นประโยชน์แก่ประชาชนกว้างออกไป คนเลื่อมใสมากขึ้น พระถึงจะไม่มีกุฏิอยู่ ก็อดทน ตั้งหน้าประพจน์ ปฏิบัติฝึกตน และสอนธรรมแก่ประชาชนเรื่อยไป อยู่กันตามป่าตามโคนไม้ ภูเขา ถ้า ป่าช้า ดงไม้ ลอมฟาง แม้กระทั่งในที่โล่งแจ้ง

กระทั่งวันหนึ่ง เศรษฐีเมืองราชคฤห์ ออกจากบ้านไปสวนแต่เช้า เห็นพระภิกษุที่เริ่มจะปฏิบัติศาสนกิจ เดินออกมาจากที่ต่างๆ ที่ท่านไปพัก มีอาการกิริยาสงบงามน่าเลื่อมใส ก็อยากจะให้ท่านมีที่อยู่ จึงเข้าไปหาท่านและบอกว่าขอสร้างที่อยู่ถวาย

พระภิกษุเหล่านั้นก็ตอบว่าท่านรับไม่ได้ เพราะพระพุทธเจ้ายังไม่ได้อนุญาต ท่านเศรษฐีจึงขอให้พระภิกษุเหล่านั้นไปทูลขออนุญาต แล้วบอกแจ้งแก่ตน เมื่อได้รับพุทธาอนุญาตแล้ว ท่านเศรษฐีได้สร้างกุฏิถวายพระสงฆ์เสร็จ ๖๐ หลังในวันเดียว นี่คือครั้งแรกที่พระภิกษุทั้งหลายได้มีกุฏิอยู่

ถาม: พระไม่สร้างวัดเลยหรือ?

ตอบ: วัดนะเป็นของญาติโยมคฤหัสถ์สร้างถวาย แต่พระเป็นผู้ดูแลการก่อสร้างได้ เพื่อให้สร้างถูกต้องตามธรรมวินัย งานเกี่ยวกับการก่อสร้างที่พระทำนี้เรียกว่า “นวกกรรม” และพระผู้ทำหน้าที่นี้เรียกว่า “นวกัมมิก” หรือ “นวกัมมาธิฐฐายี”

งานนวกกรรมนี้ ต้องเข้าที่ประชุมสงฆ์มอบหมายแต่งตั้ง ที่ประชุมสงฆ์จะลงมติประกาศว่า “สงฆ์มอบวิหาร (กุฏิ/ที่อยู่ที่จะสร้าง)

ของคฤหบดีชื่อนี้ ให้เป็นนวัตรของภิกษุชื่อนี้"

ถาม: ถ้าอย่างนี้ ในสมัยพุทธกาล ก็ไม่ต้องมีการเรียไรโซ่ไหม?

ตอบ: คนที่จะสร้างวัด เขามีศรัทธา เขาจึงสร้าง เขาจะมีเงินและเขาจะสละมาใช้สร้างเท่าไรก็เป็นเรื่องของเขา ไม่ยุ่งกับคนอื่น และพระก็ดูแลให้ถูกต้องตามพระวินัยเท่านั้น

ถาม: พระภิกษุสร้างกุฏิของตนเองขึ้นมาบ้างไม่ได้เลยหรือ?

ตอบ: เรื่องนี้ ในระยะต่อๆ มา ก็มีพุทธบัญญัติยอมให้สร้างได้ แต่ทรงวางกำหนดไว้เข้มงวดมาก คือ ถ้าภิกษุจะสร้างกุฏิอยู่เอง

๑. ต้องนำเรื่องเข้าที่ประชุมสงฆ์ และให้สงฆ์สำรวจพื้นที่แล้วกำหนดที่ให้

๒. ขนาดกุฏิต้องตามเกณฑ์ กว้างยาว ๑๒ x ๗ คืบพระสุคต (ราว ๓ x ๑.๗๕ เมตร; การเทียบมาตราอาจคำนวณต่างจากนี้ได้บ้าง)

ถาม: นี่ก็หมายความว่า พระพุทธเจ้าไม่ต้องการให้พระยุ่งกับวัตถุไรโซ่ไหม?

ตอบ: ไม่ต้องวุ่นกับวัตถุ จะได้อุทิศตัวอุทิศเวลาให้แก่กิจของตนได้เต็มที่ นี่ด้านหนึ่ง อีกด้านหนึ่งเพื่อไม่ให้รบกวนหรือเป็นภาระแก่ชาวบ้าน ดังที่ตรัสสอนให้พระเป็นผู้เรียบง่าย หรือบางครั้งตรัสว่า

"ภิกษุทั้งหลาย ทรัพย์สมบัติของคฤหบดีทั้งหลาย เป็นของที่เขากะเก็บหามาได้ยาก แม้เมื่อได้มาแล้ว ก็ยังต้องคอยดูแลรักษาอย่างลำบาก, เมื่อทรัพย์สมบัตินั้นเขากะเก็บหามา ก็ยาก ดูแลรักษาก็ลำบาก พวกเธอโมฆบุรุษ ยังจะเรียกร้องมาก ยังจะขอเขาบ่อยอีก . . . การกระทำของพวกเธอไม่เป็นไป

เพื่อความเลื่อมใส . . ."

(วินย.๑/๕๐๒/๓๓๗)

พระองค์ไม่ทรงต้องการให้พระสงฆ์มัววุ่นวายกับเรื่องด้านวัตถุ แม้แต่ที่เป็นการทำเพื่อพระองค์ ที่เรียกว่า เป็นการบูชา คือไม่ให้พระสงฆ์ยุ่งกับอามิสบูชา แต่ให้มุ่งทำปฏิบัติบูชา แม้แต่เมื่อจะปรินิพพาน พระอานนท์ทูลถามว่า เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว จะให้จัดการพระพุทธสรีระอย่างไร พระพุทธเจ้าตรัสว่า

"ดูก่อนอานนท์ เธอทั้งหลายจงอย่าชวนชวายในการบูชาสรีระของตถาคตเลย, ขอให้เธอทั้งหลาย ชมักเขม้นประกอบในหน้าที่ของตน จงเป็นผู้ไม่ประมาทในหน้าที่ของตน มีความเพียร อุทิศตนเกิด; ชัตติยบัณฑิตกิตติ พรหมณบัณฑิตกิตติ คหบดีบัณฑิตกิตติ ที่เลื่อมใสในตถาคต มีอยู่, คนเหล่านั้นจักทำการบูชาสรีระของตถาคตเอง"

(ที.ม.๑๐/๑๓๓/๑๖๕)

หลังจากปรินิพพาน และถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระแล้ว กษัตริย์และผู้ครองแคว้นทั้งหลายก็ตกลงแบ่งพระบรมสารีริกธาตุเป็น ๘ ส่วนเท่าๆ กัน นำไปสร้างสถูปเจดีย์เป็นอนุสรณ์และเป็นที่บูชาไว้ในแคว้นของตน ถือเป็นประเพณีสืบมาว่า เรื่องการสร้างสถูปเจดีย์ก็ทำนองเดียวกับสร้างวัด เป็นหน้าที่ของฝ่ายคฤหบดีที่จะจัดดำเนินการ

ในเมืองไทยเรา ประเพณีนี้ก็ออกมาเป็นกฎหมาย การที่จะสร้างวัด ก็เริ่มด้วยมีคฤหบดีไปยื่นเอกสารแสดงความจำนงถวายที่ดินและขออนุญาตสร้างวัด

ถาม: อย่างนี้ก็เหมือนกับว่ามีการแบ่งหน้าที่กันระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน ไรโซ่ไหม?

ตอบ: ท่านแบ่งให้ไว้ตั้งแต่เดิมแล้ว สังคมชาวพุทธนั้นเป็นระบบพุทธบริษัท ๔ จัดเป็น ๒ ฝ่าย คือ พระสงฆ์กับคฤหัสถ์ หรือพระกับชาวบ้าน เมื่อสองฝ่ายนี้ทำหน้าที่ต่อกัน แบบพึ่งพาอาศัยกัน (อัญญัญญุนิสิต) สังคมทั้งหมดก็จะเกษมศานต์มีความสุข

ก. พระสงฆ์ให้ธรรมทาน คือฝึกตนในไตรสิกขา และเผยแผ่สั่งสอนธรรมให้ประโยชน์เกิดขึ้น โดยไม่เรียกร้องรบกวนใคร ตามคติของพระพุทธเจ้าที่ว่า “ปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขของพหุชน, นำประชาชนให้เป็นผู้มีกัลยาณธรรม มีกุศลธรรม”

ข. คฤหัสถ์ ถวายอามิสทาน คือแสดงศรัทธาและจัดสรรเครื่องอุดหนุนทางวัตถุ ให้พระสงฆ์ปฏิบัติกิจหน้าที่โดยไม่ต้องพะวักพะวงห่วงกังวลความเป็นอยู่ด้านปัจจัย ๔

ถาม: ที่เป็นเรื่องเป็นราวอยู่ที่นี่ วัดพระธรรมกายจัดกิจกรรมต่างๆ ชวนคนมาทำความดีได้มากมาย คนเข้าวัดเป็นแสน ทำไมมีคนมาติเตียน ตัวทำอย่างนั้นไม่ได้ก็อิจฉา

ตอบ: ก็ได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ เขาอิจฉา หรือว่าเขารังเกียจ

แต่ที่จริง เขาจะอิจฉา หรือว่ารังเกียจ ก็ไม่ควรไปมัวติดใจอยู่ตรงนั้น แต่ควรเอามันมาใช้ประโยชน์

ไม่ว่าเขาจะอิจฉา หรือว่ารังเกียจ เราก็เอาเป็นจุดปรารถนาที่จะสำรวจตรวจสอบหาความจริง

หนึ่ง ที่เขาพูดว่ากล่าวติเตียน บางคนพูดเบา บางคนพูดแรง ก็อย่าไปติดที่ถ้อยคำ แต่พิจารณาด้วยใจมุ่งความถูกต้องดีงาม เอาที่สาระว่า สิ่งที่เขาพูดนั้นเป็นจริง ถูกต้องตามพระธรรมวินัยไหม เป็นเหตุเป็นผลโดยชอบหรือไม่ ถ้าเขาว่าไม่จริงไม่ถูกต้อง ก็ทิ้งไป

หรือชี้แจงอธิบาย ถ้าสิ่งที่เขาว่านั้นจริง เป็นธรรมเป็นวินัย ก็นำมาตรวจสอบตนเอง

สอง สำรวจตัวเราเองว่า เราประพฤติหรือเป็นอย่างที่เขาว่ากล่าวติเตียนโดยชอบนั้นหรือไม่ ถ้าไม่เป็นก็โง่เบาและเปิดเผยตัวให้ชัด ถ้าเราเป็นอย่างที่เขาว่าก็ปรับปรุงแก้ไขหรือปฏิบัติให้ถูกต้อง อย่ามัวติดอยู่กับความคิดว่าเขาอิจฉา (ที่ถูก = อิศสา/ริษยา) จะไม่เป็นคุณทั้งแก่ตน และแก่ใครๆ

ถาม: ที่คิดว่าเขาอิจฉา ก็เพราะเรียกคนมาวัดได้มาก ก็เด่นขึ้นมา คนมักอิจฉาคนเด่นไม่ใช่หรือ?

ตอบ: อย่าเพิ่งด่วนคิดเองง่ายๆ จะกลายเป็นกล่าวหาชนิดมองอะไรแง่เดียว เรื่องอิจฉาหรือรังเกียจ ก็ขึ้นหนึ่งแล้ว

อีกอย่างหนึ่ง ต้องจับประเด็นของเรื่องหรือจับจุดของปัญหาให้ถูกเสียก่อน เขาไม่ได้ว่าเลยเรื่องคนมามากๆ

แต่ที่เขาเป็นห่วงกัน และต้องว่ากล่าว ตติง คือสิ่งที่เอามาสอนและให้คนปฏิบัติ และอ้างว่าเป็นพระพุทธศาสนานั้นนะ ไม่จริงไม่ถูกต้อง ไม่เป็นอย่างที่อ้าง เช่น เรื่องนิพพานเป็นสถานที่ วัดได้เท่านั้นล้วนโยชน์ แล้วเข้าสมาธิเอาข้าวบูชาไปถวายพระพุทธเจ้า ในอายตนะนิพพาน เอาอิทธิฤทธิ์มาอ้างเพื่อชวนคนให้บริจาคเงินมากๆ และปลุกเร้าให้คนอยากได้ผลตอบแทนจากการบริจาคให้มากๆ เป็นต้น ตรงนี้ต่างหากที่เป็นปัญหา เขาพูดเขาว่าที่ตรงนี้

ไหนๆ ก็เอาเรื่องคนมามากมาอ้าง ก็ขอให้มองย้อนกลับ ถ้าสอนและทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องแล้ว คนยิ่งมากก็ยิ่งเกิดโทษมาก ถ้าสิ่งที่อ้างว่าเป็นพระพุทธศาสนานั้นไม่ใช่พุทธศาสนา คนมาฟังมาร่วม

กิจกรรมมาก ก็ยังได้ความเชื่อพุทธศาสนาที่ผิดๆ ไปมาก และหลงออกนอกทางไปมาก ยิ่งคนมากเท่าไรก็ยิ่งเป็นโทษต่อพระพุทธศาสนาและต่อประชาชนมากเท่านั้น

เพราะฉะนั้น ก็มาพูดกันให้ตรงจุดตรงประเด็นทีเดียวว่า สอนผิดจริงหรือไม่ ถ้าผิดไปแล้ว ก็ขอร้องกันว่าย่อมัวถือทัญญูอยู่เลย ขอให้เห็นแก่พระศาสนาและส่วนรวม มาปรับแก้เสียให้ถูก

ถาม: อะไรๆ ก็ว่าผิด ทางวัดพระธรรมกายไม่มีอะไรดีเลยหรือ?

ตอบ: ที่เขาว่าผิดนั้น เขาก็ไม่ใช่ว่าผิดไปหมด แต่ผิดในหลักการที่สำคัญๆ อย่างเรื่องนิพพานที่เขาเป็นสถานที่ มีพระพุทธเจ้าเป็นตัวเป็นตนประทับอยู่ แล้วคนโลกนี้พากันเข้าสมาธิไปเฝ้าไปจับเนื้อต้ององค์ นี่จะไปกันใหญ่ หรือบางอย่างก็ไม่ใช่ผิด แต่ผิด เช่นเห็นนิมิตจริง แต่หลงเอานิมิตเป็นนิพพานไป เลยติดอยู่นั่น (ตอนเห็นนิมิตนั้นไม่ผิด แต่ตอนหลงเอานิมิตเป็นนิพพาน และติดนิมิตนั้นผิด) ตลอดจนที่เขาเร่งเกียจว่า โฆษณาขายบุญบ้าง เอาฤทธิ์ล่อลางบ้าง ซึ่งทางวัดก็ควรร่วมพิจารณากับเขาให้ตัวเราโปร่งใส

ถาม: ก็หมายความว่า ที่ท่านสอนเรื่องศีลธรรม การทำความดีต่างๆ ขึ้นนี้ไม่ผิดใช่ไหม?

ตอบ: ในขั้นศีลธรรมทั่วไปนี้ ชาววัดพระธรรมกายได้รับคำชมมากทีเดียว เช่นว่า สุภาพ เรียบร้อย เป็นระเบียบ รักษาศีล เลิกอบายมุขได้ เป็นต้น ในส่วนนี้ใครๆ ก็อนุโมทนา

แต่ก็มีเสียงออกมามาก เช่น เรื่องที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัว ซึ่งโดยมากเกิดจากการบริจาคนเงินแบบเอาแต่ใจตัว

คนเดียว แล้วทำให้ครอบครัวเดือดร้อน เรียกว่าครอบครัวไม่พัฒนาไปด้วยกัน เรื่องลึกลับซ่อนเร้นต่างๆ รวมทั้งปมทางธุรกิจ ทำให้ปัญหาวัดพระธรรมกายเป็นเรื่องซับซ้อน ซึ่งต้องพิจารณาหลายชั้น

แต่ทางธรรมท่านก็มีหลักให้อยู่แล้ว ถ้าเรารู้หลัก เราก็มองปัญหาได้ชัดขึ้น ไม่สับสน อย่างในเรื่องนี้ ก็เอาหลักง่าย ๆ

ด้านความดี ความดีเกิดจากอโลภะก็มี ความดีเกิดจากอโทสะก็มี ความดีเกิดจากอโมหะก็มี หรือความดีด้านจาคะ ความดีด้านเมตตากรุณา ความดีด้านปัญญา

ส่วนความชั่วก็ต้องแยก ความชั่วที่เกิดจากโลภะก็มี ความชั่วที่เกิดจากโทสะก็มี ความชั่วที่เกิดจากโมหะก็มี คนมักมองแค่ความชั่วด้านโลภะและโทสะ แต่มองข้ามความชั่วด้านโมหะ ซึ่งกินลึกและมีผลระยะยาวมากที่สุด

ถาม: เมืองไทยทุกวันนี้ ให้คนทำตามศีลธรรมขั้นต้นๆ ได้ ก็ดีเยอะแล้ว

ตอบ: ดิฉันดีแน่ แต่ก็ต้องไม่ประมาท จะเทียบให้ฟัง

สมัยก่อนมีโรงยาฝิ่น คนไปนอนสูบฝิ่นกันไม่น้อย เพิ่งมาเลิกสมัยจอมพลสฤษดิ์ นายคนหนึ่งเป็นคนหุ่นหัน ใจร้อน บุ่มบ่าม มีเรื่องกระทบกระทั่งง่าย ต่อมากลับเปลี่ยนไปตรงข้าม เขากลายเป็นคนใจเย็น ไม่ฉุนเฉียว มีคนพูดว่า ตั้งแต่ตนายนคนนี้สูบฝิ่นนี้ เขาเปลี่ยนเป็นคนละคน ใจเย็น สุขุม รอบคอบ ดีขึ้นมาก

อย่างนี้เราจะว่า การสูบฝิ่นนี้ดี เป็นประโยชน์มาก ควรจะส่งเสริมให้คนสูบฝิ่นกันให้ทั่วอย่างนั้นหรือ คงไม่ใช่

ทีว่่านี้ มิใช่จะว่าวัดพระธรรมกาย แต่เป็นการพูดกว้างๆ ให้รู้

จักมองอะไรหลายๆ แ่ง คือแยกเหตุปัจจัยให้ดี รู้จักใช้โยนิโสมนสิการ แบบที่มองความเป็นไปได้อย่างอื่น ในสถานการณ์ที่ปรากฏเหมือนอย่างเดียวกัน

นี่แหละ เพราะเรื่องของมนุษย์ซับซ้อนอย่างนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบสังคมใหญ่ๆ เช่นบริหารประเทศชาติ จึงต้องไม่ประมาทอย่ามองอะไรแง่เดียว ด้านเดียว

เพราะอย่างนี้ พระพุทธศาสนาจึงสอนให้ไม่ประมาทในการใช้ปัญญา คือต้องใส่ใจพิจารณาเรื่องราวด้วยโยนิโสมนสิการ ไม่ใช่เพียงตื่นไปกับภาพภายนอกที่ผิวเผิน

ถาม: เอ้อ ชักจะยากเสียแล้ว คนไม่ไปวัด ก็ว่าห่างวัด พอไปวัดกันมาก ก็ไม่แน่ว่าดี อย่างนี้คนก็จะท้อกันหมด

ตอบ: คนไปวัดมากนะดี ไม่ใช่ไม่ดี เรื่องนี้ปัญหาไม่ใช่อยู่ที่คนไปวัด แต่ปัญหาอยู่ที่วัด คือไม่ใช่ปัญหาเพราะคนที่ไม่ไป แต่เป็นปัญหาที่เกิดจากวัดว่าวัดทำอะไรกับคนที่ไป หรือวัดให้อะไรแก่คนที่ไป

ถ้าแก้ปัญหทางฝ่ายวัดให้ถูกต้อง คนที่ไม่ไปมากก็จะยิ่งได้ประโยชน์มาก แต่ถ้าวัดให้อะไรที่ไม่ถูกต้อง ยิ่งคนไปวัดมาก ก็ยิ่งเป็นโทษตามจำนวนคนที่ไปมาก

เพราะฉะนั้น อย่าเอาแค่ว่าคนไปวัดมาก หรือมีอะไรใหญ่โตหลักทางธรรมก็มีอยู่แล้วว่า “อย่าดูที่รูปร่าง แต่ให้ดูที่การกระทำ”

ถ้าเป็นชาวพุทธ จะมองอะไร ก็ต้องรู้จักใช้ปัญญา อย่าให้เขาพูดได้ว่า เป็นคนตื่น เลยตื่นง่ายไปกับภาพความใหญ่โตหรือจำนวนมากๆ จำไว้ว่าพุทธศาสนาสอนไม่ให้ตัดสินด้วยรูปร่าง

หน้าตาว่าเป็นอย่างไร แต่ให้ดูว่าเขาทำอะไร

อย่ามัวท้อ นี่แหละเป็นบทเรียนให้ได้ฝึกใช้ปัญญา

เรื่องคนมากคนน้อยนี้ ขอเติมคำเตือนไว้หน่อย ขอให้หันระลึกถึงพระพุทธจริยากันไว้ จะได้ว่าแนวทางพุทธแท้เป็นอย่างไร

เมื่อพระพุทธเจ้าเผยแผ่พระศาสนา ถ้าพระองค์มุ่งให้ได้คนมากๆ พระองค์ก็ต้องทรงสนับสนุนพระมหาเถระปิณโฑลภารัตถาและให้พระสาวกคนอื่นๆ ทำตาม

คงจำได้ว่า พระปิณโฑลภารัตถาแสดงฤทธิ์เหาะเหนือเมืองราชคฤห์ ชาวเมืองนั้นตื่นตื่น แตกตื่น พากันเลื่อมใส แห่ตามกันถึง ถ้าแสดงฤทธิ์อีกอย่างนั้น ก็ดูเหมือนว่าจะเอาคนเท่าไรก็ได้

แต่แทนที่จะทรงส่งเสริม พระพุทธเจ้ากลับทรงประชุมสงฆ์แล้วทรงดำหนิอย่างแรง และทรงบัญญัติห้ามพระภิกษุ ไม่ให้แสดงฤทธิ์แก่คฤหัสถ์

จึงขอฝากให้คิดว่า ทำไมพระพุทธเจ้าไม่ทรงใช้โอกาสหาศิษย์หรือสาวกให้มากด้วยวิธีอย่างนั้น ทั้งๆ ที่พระองค์เองก็เก่งอย่างยิ่งในเรื่องฤทธิ์นี้

จุดที่ควรมองก็คือ พระพุทธเจ้าไม่ทรงต้องการให้ใครมาเลื่อมใส โดยไม่ได้ใช้ปัญญาพิจารณาความจริงแห่งคำสอนของพระองค์ พระพุทธเจ้าต้องการให้คนพัฒนา ไม่ใช่มาด้วยเครื่องล่อ

เขาจะ หันกลับมาที่พูดค้างไว้กันต่อไป

ถาม: หมายความว่า คนไปมากดี แต่อาจจะไปทำไม่ดี ใช่ไหม?

ตอบ: ถ้าวัดที่เขาไป ชวนเขาทำสิ่งที่ไม่ดีจริง หรือไม่ถูกต้อง ก็ไม่ดี ถ้ายังติดใจเรื่องนี้ จะพูดให้ฟังอีก

คนที่บริหารงานรับผิดชอบสังคม เห็นคนไปไหนมาก ถึงจะบอกว่าไปดี เขาก็ต้องไม่ประมาทที่จะต้องติดตาม ไม่ใช่มองผิวเผิน อยู่แค่ภาพข้างนอก ถึงจะไม่ระแวงก็ต้องระวัง เพราะวิสัยของมนุษย์ปุถุชนนั้นก็รู้กันอยู่ว่า ถ้าเป็นเรื่องสละกิเลส คนจะไปน้อย แต่ถ้าเป็นเรื่องสนองกิเลส ก็จะไปกันมาก

ถ้าสนองโลกะ หรือราคะ ไปได้เสพบริโภค สมองโทะสะ ไปดูการทำลาย หรือแม้แต่ยกพวกตีกัน หรือสนองโมหะ ไปลุ่มหลงหมกมุ่น เป็นเรื่องความฝันลมๆ แล้งๆ เป็นต้น จะไปกันมากมาย

ที่ซับซ้อนกว่านั้นอีก เรื่องที่ดูข้างนอกคล้ายเป็นเรื่องเดียวกัน แต่แรงจูงใจไม่เหมือนกัน คนเข้าร่วมจะมากน้อยต่างกันไกล เช่น

จะให้คนเสียสละด้วยปัญญาที่มองเห็นประโยชน์แก่ส่วนรวมจริงๆ ปรากฏว่ามีคนบริจาคน้อยเหลือเกิน แต่ถ้าเอาแบบไม่ให้รู้ตัว โดยล่อด้วยความหวังลาภสนองโลก ให้ฝันว่าจะได้ผลตอบแทน แบบเสี่ยงโชค ทั้งที่โอกาสน้อยเต็มทีอย่างลอตเตอรี่ คนจะยอมเสียเงินกันเต็มที่ (ลอตเตอรี่พิมพ์เป็นสิบชุด ก็ไม่พอ) ยิ่งกระตุ้นเร้าให้โลก และฝันว่าจะได้มาก ก็ยิ่งยอมเสียมาก และไปร่วมกิจกรรมกันมาก

ถ้าให้ไปร่วมกิจกรรมทางปัญญาหาความรู้ล้วนๆ คนไม่เอา จัดกันเหนียวก็หาคนไปยาก แต่ถ้ามีรายการแสดงแปลกๆ เช่น เล่นกล หรืออย่างเรื่องในวัดที่มีรายการของวิเศษล่อ มีเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ให้ดู ก็เรียกคนไปมากได้

ยิ่งสังคมไทยเราเวลานี้ คนขาดค่านิยมทางปัญญา ชอบตื่นผู้วิเศษ หวังลาภลอย คอยอำนาจดลบันดาล เป็นปัญหาอยู่แล้ว ก็ไม่ควรจะไปซ้ำเติม แต่ควรจะช่วยกันแก้ไขปัญหา มาพัฒนาปัญญาของคนกัน จะดีกว่า

ถ้าหวังประโยชน์แก่สังคมของเราจริงๆ และรักความถูกต้องตามหลักพระศาสนา ก็ควรมองด้วยใจเป็นกลางว่า ที่เขาตีเตียนในเรื่องโฆษณาขายบุญ และเรื่องฤทธิ์ล่อลวงอะไรนั้น เป็นจริงหรือไม่ แล้วก็แก้ไขกันเสียให้ถูกต้อง

ถาม: นี่เป็นเรื่องของศาสนา ก็ต้องเป็นเรื่องของความเชื่อ ต้องแล้วแต่ศรัทธา ไม่ใช่หรือ?

ตอบ: ใครบอกว่าศาสนาเป็นเรื่องของความเชื่อ แล้วแต่ศรัทธา อันนั้นเป็นคติของมนุษย์สมัยเชื่อโลกแบน

ลองปล่อยตามความเชื่อ แล้วแต่ศรัทธาสิ คนในศาสนาโบราณเยอะเยอะเชื่อว่า ถ้าฆ่ามนุษย์บูชาญ เทพเจ้าจะโปรดปรานยิ่งนัก เป็นความดีเยี่ยมยอด ได้บุญมากที่สุด พวกไสยศาสตร์ แม้แต่ปัจจุบัน ก็มีความเชื่อบางอย่างทำนองนี้

อย่างศาสนาฮินดู พวกที่นับถือเจ้าแม่กาลี เชื่อว่าเอาหญิงสาวพรหมจารีมาฆ่าบูชาญเจ้าแม่กาลี จะได้บุญมาก ในอินเดียเวลานี้ ก็ยังมีการลักลอบเอาสาวพรหมจารีไปฆ่าสังเวญเจ้าแม่กาลี ทั้งที่กฎหมายห้ามและลงโทษหนัก ความดีอย่างนี้เอาไหม

ศาสนาไม่ใช่แค่ศรัทธา พุทธศาสนาไม่ยอมรับแค่นั้น ถ้าแค่ศรัทธายังเป็นพุทธศาสนาไม่ได้

ถาม: ถ้าศรัทธาไม่เป็นศาสนา แล้วศาสนายู่ตรงไหน?

ตอบ: คนเรานี้ ยังไม่ต้องมีความรู้อะไร พอได้เห็นภาพได้ยินเสียงอะไรนิดหน่อย ยังไม่รู้ชัดเจน ก็เกิดความเชื่อว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ชักจะโยงไปหาสิ่งลึกลับ แค่นี้ก็ชักจะเข้าลักษณะเป็นศาสนาใน

ความหมายของฝรั่ง แต่ไม่ใช่ความหมายแบบพุทธศาสนา

ต่อเมื่อใดเริ่มพยายามค้นหาความจริง ว่าสิ่งที่ยังเห็นยังได้ยิน ไม่ชัดเจนว่าเป็นอะไรแน่ ไม่โยนไปให้อ่านาจลึกลับ แต่กำหนดจากความเชื่อนั้น ตั้งแต่นั้นไปจึงจะเรียกได้ว่าเป็นศาสนา เพราะฉะนั้น ศาสนาก็คือโยงศรัทธาสู่ปัญญา

ถ้าได้เห็นได้ยินนิดหน่อย แล้วเกิดความเชื่อขึ้นมาว่าเป็น อย่างนั้นอย่างนี้ ตัวเองก็เชื่อไปชิ้นหนึ่งแล้ว มีคนมาล้าทับหรือมา ขยายความเชื่อนั้น บอกว่าเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ เห็นได้ยินไปตามที่ เขาบอกก็ไปกันใหญ่ ควรจะเรียกว่าลัทธิ ไม่ใช่ศาสนา

พระพุทธเจ้าไม่ได้มาบอกให้เชื่ออย่างโน้นอย่างนี้ แต่พระองค์ มาแนะนำให้รู้จักมอง รู้จักคิด รู้จักพิจารณาสิ่งที่เห็นและได้ยิน เป็นต้นนั้น เพื่อให้รู้เห็นชัดเจน หรือปฏิบัติต่อมันให้ถูก จะได้ไม่ต้องอยู่แค่ความเชื่อ นี่แหละจึงว่า ศาสนา คือโยงศรัทธาสู่ปัญญา

การที่จะโยงศรัทธาสู่ปัญญา ก็ต้องมีการเรียนรู้ ต้องรู้จักคิด พิจารณาเป็นต้น ซึ่งทำให้มีการพัฒนาในตัวของมนุษย์ และทำให้ ปัญญาเพิ่มหรือเจริญงอกงามขึ้น นี่คือ *สิกขา*

จำไว้เลยว่า สิกขานี้แหละเป็นแกนของพระพุทธศาสนา ถ้าไม่มีสิกขา ก็ไม่มีพุทธศาสนา

สิกขาที่คำเดียวกับการศึกษานั้นแหละ แต่การศึกษาที่เพียง เล่าเรียนวิชาทำมาหากิน อันนั้นไม่พอที่จะเป็นสิกขา

สมัยนี้แปลก อาจจะต้องแยกระหว่างคนมีการศึกษา กับคน มีปัญญา ซึ่งที่จริงควรเหมือนกัน แต่เดี๋ยวนี้ไม่เหมือนกัน

มีไหม พุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า ที่ไม่มีสิกขา ลองคิดดู

ศรัทธา ไม่ใช่ศาสนา ศรัทธาเป็นเพียงจุดเริ่มหรือจุดปรารถ

ของศาสนา

ถาม: คนไปวัด น่าจะเป็นเรื่องของศรัทธา จะเกี่ยวกับค่านิยมทาง ปัญญาอย่างไร?

ตอบ: บอกแล้วว่า ในพระพุทธศาสนา ศรัทธาต้องโยงสู่ปัญญา ลองดูง่าย ๆ พอลงไปวัด ก็ดูความแตกต่างได้ทันที มีกี่คนไปด้วย แรงใจที่คิดว่าจะไปปรับปรุงหาความรู้ความคิดที่จะนำมาพัฒนา ชีวิตพัฒนาครอบครัวลูกหลาน และมีคนเท่าไร ที่ไปเพียงด้วยความคิดหวังว่าจะไปรับความสุข หรือหาที่หลบความทุกข์ จุดเริ่ม ในความคิดนี้เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตและวิถีของสังคมอย่างสำคัญ

คนไทยเราไปวัดด้วยจุดเริ่มความคิดแบบหลังกันมาก ส่วน แบบแรกนั้นไม่ค่อยมี ถ้าเราอยู่กันเพียงด้วยความคิดแบบหลัง เรา จะได้ประโยชน์จากพระพุทธศานาน้อยเกินไป หรือไม่ถึงตัว ประโยชน์ที่แท้ของพระพุทธศาสนา

พูดอีกสำนวนหนึ่งว่า คนไทยไปวัด มักทำบุญแค่ทาน ถ้าลึกลงไปก็รักษาศีล เจริญสมาธิ ที่ทำบุญถึงขั้นปัญญา หาได้ยาก บุญของคนไทยจึงเฉไฉได้ง่าย หรือไม่ก็หกลงไปทุกที

เพราะฉะนั้นชาวพุทธ ถ้ายังไม่ถึงขั้นปัญญาแท้ ก็ควรจะ ไปวัดด้วยแรงจูงใจสองอย่างเคียงไปด้วยกัน คือมีแรงจูงใจทางจิต เพื่อรับความสุข ผ่อนคลายทุกข์ พ่วงด้วยแรงจูงใจทางปัญญาที่จะ ไปปรับปรุงหาความรู้ ความคิดมาพัฒนาชีวิตและครอบครัวหรือ ชุมชน-สังคมของตน อย่างน้อยก็คิดจะเรียนรู้คำสอนของพระพุทธเจ้า หรือรู้จักพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น

ถาม: เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ ในพระไตรปิฎกเล่าไว้ พระพุทธเจ้าทรง

แสดงก็หลายครั้ง ที่เป็นเรื่องของพระสาวกก็มี วัดพระธรรมกาย ท่านเอามาเล่าให้ฟัง เป็นการเพิ่มศรัทธา ไม่ดีหรือ?

ตอบ: เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์นี้ พุดแล้วพุดอีก ขอไม่พุดซ้ำๆ ซากๆ ให้มากนัก บอกแล้วว่าพระพุทธรูปเจ้าไม่ได้ทรงปฏิเสศในแง่ว่าเป็นจริงหรือไม่ แต่ทรงรังเกียจการที่จะไปหมกมุ่นวุ่นวายและหวังพึ่งมัน

พระพุทธรูปเจ้าและพระสาวกใช้ฤทธิ์บ้าง ก็เพราะยุคนั้นคนนิยมเชิดชูมันมาก ท่านต้องเจตต้องเกี่ยวข้องในการทำงานเผยแผ่ธรรม แต่ท่านใช้ในแง่ที่จะปราบความเมาฤทธิ์ และปราบพยศ พอให้เขายอมฟังคำสอนเท่านั้น ท่านไม่ใช่เพื่อบันดาลผลที่ปรารถนาให้แก่ผู้ใดเลย เพราะจะทำให้คนอ่อนแอ ไม่พัฒนาตน พึ่งตัวไม่ได้ และตกในอยู่ในความประมาท

เมื่อรู้อยู่แล้วว่าพระพุทธรูปเจ้าไม่ทรงนิยม และได้ทรงบัญญัติห้ามไม่ให้พระสงฆ์แสดงอิทธิปาฏิหาริย์แก่ชาวบ้าน พระเราก็ไม่ควรจะเอามาชูให้ประชาชนสับสนหรือเขวอีก

โดยเฉพาะในเรื่องของวัดพระธรรมกายนี้ ต้องขอภัยที่จะบอกว่า เท่าที่ผ่านมาสังเกตเห็นได้ว่า การเล่าเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ของสำนักนั้น มีลักษณะพิเศษ ๒ อย่าง คือ

๑. ยกมาเล่าไม่หมดไม่ตลอด คงจะตัดเอาแต่ตอนที่เข้ากับความรู้สึก จึงจะทำให้ประชาชนเข้าใจผิดได้ง่าย

เช่นที่ทางสำนักชอบเล่าเรื่องพระปิณฑิลภรรตาวาหเหาะไปในฟ้าเหนือเมืองราชคฤห์ ทำให้ประชาชนลือมโสมิศจิตมาก ก็เล่าไว้แค่นี้

ไม่เล่าต่อไปให้จบเรื่องราว เมื่อความทราบถึงพระพุทธรูปเจ้า ก็ทรงให้ประชุมสงฆ์ ทรงดำหนิอย่างแรง โดยทรงเปรียบเทียบว่า การ

แสดงฤทธิ์นั้น เหมือนสตรีที่ยอมเผยแพร่ของสงวนเพื่อเห็นแก่จะได้เงิน แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุแสดงอิทธิปาฏิหาริย์แก่คฤหัสถ์

๒. การเล่าเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์อย่างเชิดชูให้นิยมก็ไม่ถูกต้องอยู่แล้ว ทางสำนักยังเอามาเล่าเป็นส่วนกระตุ้นเร้าเชิงเชิญชวน หรือชักจูงให้บริจาคทรัพย์สร้างโน้นสร้างนี่อีก เป็นการหมิ่นเหม่ต่ออเนสนา คือการแสวงหาลาภโดยมิชอบ ซึ่งท่านจัดเป็นมิจฉาชีพของพระ

วงการพระสงฆ์มีปัญหาเกี่ยวกับวัดเล็กวัดน้อย ในเรื่องทำนองนี้มากพออยู่แล้ว ทางสำนักพระธรรมกายไม่น่าจะมาซ้ำเติมปัญหาให้หนักยิ่งขึ้น และเมื่อเป็นวัดใหญ่ที่แสดงตนว่าจะเผยแพร่ธรรมะเอาจริงเอาจัง แล้วมาทำอย่างนี้ ก็ต้องเห็นใจท่านผู้รักพระธรรมวินัยที่เขาตั้งข้อรังเกียจอย่างมาก